

ZESZYTY NAUKOWE

**Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu
w Łomży**

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży – nr 62

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży

Seria:

Zeszyty Naukowe

Nr 62

NAUKI SPOŁECZNE I HUMANISTYCZNE

Redaktorzy prowadzący: **dr hab. Weronika Jakubczak, dr Mariusz Kuryłowicz**

Łomża 2016

WYŻSZA SZKOŁA AGROBIZNESU W ŁOMŻY ACADEMY OF AGROBUSINESS IN LOMZA

RADA NAUKOWA:

prof. zw. dr hab. Zofia Benedycka - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **prof. nadzw. dr hab. Roman Engler** - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **prof. nadzw. dr hab. n. med. Jacek Ogrodnik** - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **gen. prof. zw. dr hab. n. med. Jan Krzysztof Podgórski** (Warszawa), **prof. zw. dr hab. Franciszek Przala** - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **prof. zw. dr hab. Czesław Miedziałowski** - Politechnika Białostocka, Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **dr Krzysztof Janik** - Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, **plk dr hab. Tomasz Kośmider**, **prof. ASzWoj.** - Akademia Sztuki Wojennej, **prof. dr hab. Śeljuto Bronislava Vasilevna** - Uniwersytet Rolniczy w Mińsku (Białoruś), **dr hab. Gabliowska Nadeżda** - IwanoFrankowski Uniwersytet Nafty i Gazu (Ukraina), **prof. zw. dr hab. Povilas Duchovskis** Oddział Rolnictwa i Leśnictwa Litewskiej Akademii Nauk (Wilno - Litwa), **prof. zw. dr hab. n. med. Eugeniusz Tiszchenko** - Uniwersytet Medyczny w Grodnie, (Grodno - Białoruś), **dr John Mulhern** - Ogród Botaniczny Dublin (Cork - Irlandia), **prof. dr hab. Jan Miciński** - Uniwersytet Warmiński - Mazurski w Olsztynie, **dr hab. Sławomir Kocira** - Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, **prof. dr hab. Bożena Łozowicka** - Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu, **prof. dr hab. Edward Gacek** - Centralny Ośrodek badania Odmian Roślin Uprawnych, **prof. zw. dr hab. Leonid Kompanets** - Uniwersytet Łódzki, **dr hab. Edward Oczeretko** - Politechnika Białostocka, **prof. zw. dr hab. inż. Przemysław Rokita** - Politechnika Warszawska, **prof. zw. dr hab. Czesław Miedziałowski** - Politechnika Białostocka, **prof. dr hab. Waclaw Romaniuk** - Instytut Technologiczno Przyrodniczy w Falentach, **prof. dr hab. Stanisław Benedycki** - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **prof. zw. dr hab. n. med. Zbigniew Puchalski** - Wyższa Szkoła Medyczna w Białymstoku, **prof. dr hab. Michał Gnatowski** - Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, **dr hab. inż. Zbigniew Zbytet** **prof. PIMR** - Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych, **dr hab. Mariola Grzybowska-Brzezińska** - Umniwersytet Warmiński Mazurski w Olsztynie, **dr hab. Agnieszka Brelik** - Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor naczelny - **dr inż. Piotr Ponichtera**, Sekretarz - **mgr inż. Jolanta Puczel**, Redaktor statystyczny - **dr hab. Dariusz Żaluski**, Redaktor językowy - **mgr Alina Brulińska**, Redaktor językowy - **mgr Irina Kultijasowa** (język angielski), Redaktor językowy - **mgr Irina Kultijasowa** (język rosyjski), Redaktor techniczny: **mgr inż. Marek Pawłowski**

NAUKI SPOŁECZNE I HUMANISTYCZNE

Redaktorzy prowadzący: **dr hab. Weronika Jakubczak**, **dr Mariusz Kuryłowicz**

RECENZENCI

prof. zw. dr hab. Ryszard Jakubczak

dr hab. Mirosław Minkina, prof. UP-H w Siedlcach

**ZESZYTY NAUKOWE
WYŻSZA SZKOŁA AGROBIZNESU W ŁOMŻY**

Skład wykonano z gotowych materiałów dostarczonych przez Autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za dostarczony materiał graficzny.

ISSN 2300-3170

**Copyright © by Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży
Łomża 2016**

Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikowanie lub kopiowanie w części lub w całości
wyłącznie za zgodą Wydawcy.

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży
18-402 Łomża, ul. Studencka 19
Tel. +48 (86) 216 94 97, fax +48 (86) 215 11 89
E-mail: rektorat@wsa.edu.pl

SPIS TREŚCI

1. Ewa Jakubiak	
Zintegrowany system bezpieczeństwa RP	5
The integrated security system of the Republic of Poland	
2. Grzegorz Konopko	
Udział Unii Europejskiej w budowaniu pokoju i stabilizacji na kontynencie afrykańskim na przykładzie Demokratycznej Republiki Konga	23
Participation of the european union in peacebuilding and stabilization on the african continent as the example of the Democratic Republic of the Congo	
3. Mariusz Kuryłowicz	
Współpraca między instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo RP, gwarancją utrzymania pożądanego poziomu bezpieczeństwa	49
Cooperation between the institutions responsible for the security of the Republic of Poland, the guarantee to maintain the desired level of safety	
4. Tomasz Łachacz	
Aktywność "samotnych wilków" wyzwaniem dla państwa i społeczności lokalnych	59
The activity of "lone wolves" as a challenge for the state and local communities	
5. Piotr Mazuruk	
Regulacje prawne bezpieczeństwa imprez masowych.....	77
Legal security at mass events	
Regulamin nadsyłania i publikowania prac w Zeszytach Naukowych WSA	97
Wymagania wydawnicze - Zeszyty Naukowe WSA	99
Procedura recenzowania prac naukowych nadsyłanych do publikacji w Zeszytach Naukowych Wyższej Szkoły Agrobiznesu	100
Załącznik nr 1 - oświadczenie autora	101
Załącznik nr 2 - deklaracja konfliktu interesów	102

Ewa Jakubiak

Akademia Obrony Narodowej w Warszawie

ZINTEGROWANY SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA RP

THE INTEGRATED SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF POLAND

Streszczenie

Artykuł omawia system bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej z uwzględnieniem aspektów obronności oraz zagrożenia państwa. Wymaga to ukazania struktury i systemu bezpieczeństwa państwa. System stanowi zespół sił i środków zapewniających podmiotowi stan bezpieczeństwa, który jest przez niego akceptowany. Powiat, gmina, region i państwo mogą być podmiotem systemu bezpieczeństwa.

Zadaniem funkcjonowania systemu bezpieczeństwa wewnętrznego jest zagwarantowanie mieszkańcom poziomu bezpieczeństwa, podstawę prawną stanowi Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, oraz akty wykonawcze.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, system, obronność, strategia, państwo

Summary

The article discusses the internal security system of the Republic of Poland with the inclusion of defense aspects and threat to the state. It requires that the structure and the state's defense system be revealed. The system constitutes the body of forces and means ensuring a state of security to the subject that is approved by it. District, commune, region and the state may be the subject of the security system.

The task of the internal security system performance is to guarantee citizens security, which is based on the Constitution of the Republic of Poland along with executive acts.

Key words: security, system, defense, strategy, state

Struktura i system bezpieczeństwa państwa

Problematyka bezpieczeństwa państwa obejmuje aspekt zewnętrzny, czyli zagrożenia napływające ze strony innych państw lub podmiotów stosunków międzynarodowych, oraz aspekt wewnętrzny określający utrzymanie stabilności wewnętrznej danego państwa. Państwo w tym celu tworzy warunki bezpieczeństwa w wypełnianiu funkcji wewnętrznej i zewnętrznej, poprzez skuteczne wypełnianie tej funkcji państwo zapewnia przetrwanie narodu w terytorialnych granicach państwa oraz tworzy warunki do swobodnego, niezakłóconego rozwoju.

W celu osiągnięcia i utrzymywania pożądanego poziomu bezpieczeństwa Polska, podobnie jak inne państwa wykorzystuje instrumenty w postaci uregulowań prawnych i materialnych. Całość rozwiązań tych tworzy zintegrowany system bezpieczeństwa i odpowiednie struktury realizacyjne. System Bezpieczeństwa Narodowego (Bezpieczeństwa Państwa) – to całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa¹. Według R. Kulczyckiego system bezpieczeństwa definiuje się jako zbiór względnie odosobnionych, chociaż organizacyjnie, funkcjonalnie, merytorycznie oraz prawnie powiązanych w jedną całość podsystemów². Według Bernarda Wiśniewskiego system bezpieczeństwa narodowego jest zbiorem organów władzy i administracji publicznej, metod oraz sposobów działania związanych z ochroną porządku konstytucyjnego³.

Struktura bezpieczeństwa narodowego RP budowana jest z uwzględnieniem następujących wymagań: ma zapewnić sprawne funkcjonowanie organów władzy i administracji publicznej we wszystkich sytuacjach i stanach funkcjonowania państwa. Dodatkowo musi ona analizować nie tylko obecną sytuację państwa, ale również warianty jej rozwoju w przyszłości.

Ma na celu wszystkie wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, umożliwiając zastosowanie wszystkich dostępnych narzędzi wiązanych z polityką bezpieczeństwa, zapewniać właściwą koordynację działań państwa (głównie dyplomatycznych, ekonomicznych, militarnych oraz specjalnych) ze szczebla najwyższych

¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

² J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Wyd. Difin, Warszawa 2013. [w] J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004, s.14.

³ B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2013, s. 30.

organów władzy wykonawczej, w wymiarze narodowym, NATO ora UE⁴. Struktura bezpieczeństwa państwa oparta jest m.in. na stabilnych mechanizmach sprawowania rządów, przyjętej polityce wewnętrznej i zagranicznej, a także wizji, misji i celu bezpieczeństwa. Obszary te, przypisane wszystkim organom państwa, wiążą się z zapewnieniem ochrony oraz obrony państwa w warunkach zarówno pokoju, kryzysu jak i wojny⁵.

Współczesne zagrożenia wymuszają konieczność udziału wszystkich podmiotów, organów właściwych w sprawach bezpieczeństwa do ciągłej współpracy. Na każdym etapie działania współpraca ta wiąże się z wzajemnym budowaniem strategii bezpieczeństwa, zaangażowaniem społeczeństwa w rozwijaniu bezpieczeństwa wewnętrznego.

Każdego rodzaju działania w zakresie zapewnienia poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, które byłyby akceptowane przez obywateli, powinny być nakierowane na prawidłowe wykonywanie zadań dotyczących wdrażania systemu zarządzania kryzysowego⁶. System bezpieczeństwa narodowego został określony w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego w 2014 roku⁷. W systemie bezpieczeństwa ważnym elementem jest system obronny państwa. System ten stanowią wszystkie siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do tych zadań, zorganizowane, utrzymywane i przygotowane.

Składa się on z trzech najważniejszych elementów takich jak: podsystemu kierowania i dwóch podsystemów wykonawczych: militarnego (Siły Zbrojne RP) oraz pozamilitarnego (pozamilitarne ogniwa obronne)⁸. System zapewnia państwu odpowiednie struktury realizacyjne.

System bezpieczeństwa wewnętrznego państwa to wyodrębniony z systemu bezpieczeństwa narodowego zbiór organów władzy i administracji publicznej. To układ norm i pewności prawnych oraz sposoby organizowania organów władzy i administracji publicznej a także określonych osób prawnych, tworzących właściwe warunki ochrony obywateli przed zjawiskami groźnymi dla życia oraz zdrowia lub powodującymi

⁴ E. Nowak, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wyd. AON, Warszawa 2007, s.62.

⁵ J. Gierszewski, *Organizacja systemu Bezpieczeństwa społecznego*, op. cyt., s. 47.

⁶ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s.14.

⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* jest planem bezpiecznego funkcjonowania państwa. Ukazuje interesy narodowe i cele strategiczne Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie bezpieczeństwa. Uwarunkowania i zagrożenia bezpieczeństwa. Dodać należy, iż Strategia jest dokumentem, który opisuje bieżący stan bezpieczeństwa, ale także wytycza kierunki całościowej polityki bezpieczeństwa na lata następne.

⁸ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* po wstąpieniu do NATO, skrypt internetowy, Warszawa 2008, <http://www.koziej.pl>, dostęp 02.12.2015.

zniszczenie środowiska, straty materialne⁹. System taki funkcjonuje na każdym szczeblu organizacyjnym państwa. Działanie systemu powinno w permanentny sposób, przeciwstawiać się wszystkim pojawiającym się na bieżąco zagrożeniom interesów państwa¹⁰.

Konstytucyjne cele polskiej polityki bezpieczeństwa określone są następująco¹¹:

- ochrona suwerenności i niezawisłości Rzeczypospolitej;
- podtrzymywanie nienaruszalności granic i przynależności terytorialnej kraju;
- gwarantowanie bezpieczeństwa obywatelom Polski, praw człowieka i podstawowych praw wolności oraz porządku demokratycznego;
- utworzenie niezakłóconych rozwoju do gospodarczego i cywilizacyjnego rozwoju Polski wraz ze wzrostem dobrobytu obywateli;
- zabezpieczenie dziedzictwa narodowego jak również tożsamości narodowej;
- realizowanie zobowiązań sojuszniczych, a także obrona i reklamowanie interesów państwa polskiego.

Ustawy te można podzielić na: odnoszące się do dziedziny bezpieczeństwa narodowego i ustawy regulujące zadania i kompetencje organów administracji publicznej i odnoszące się do rodzaju i skali zagrożeń. Koncepcja systemu bezpieczeństwa narodowego została określona w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego w 2007r. Ważnym elementem zawartym w niej jest system obrony państwa. System ten tworzą wszystkie siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych.

Według którego Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości oraz nienaruszalności swego terytorium, zapewnia wolności jak i prawa człowieka oraz obywatela i jego bezpieczeństwo¹². Należy jednak zaznaczyć, iż każdy dokument jest bardzo istotny, ponieważ tylko całościowe podejście do bezpieczeństwa i to zarówno na najwyższym szczeblu, jak i na najniższym, może przynieść pożądane efekty. W związku z tym choć Strategia Obronności RP jest dokumentem na najniższym szczeblu, to jednakże jest to dokument równie istotny jak te na wyższym szczeblu.

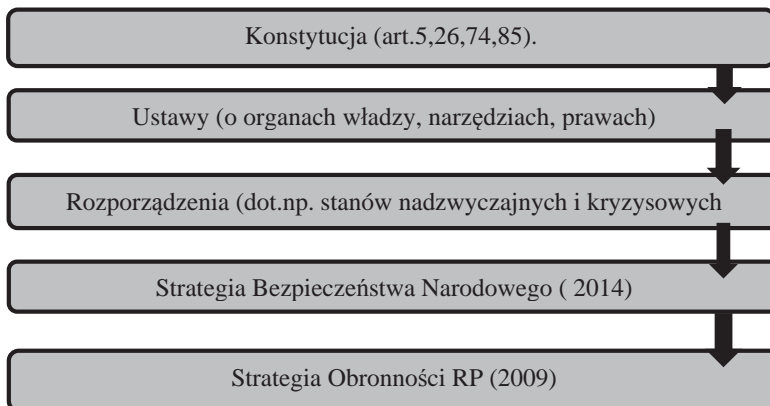
⁹ J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, op. cyt., s.28.

¹⁰ S. Koziej, *System bezpieczeństwa Rzeczypospolitej, t. II, polityka i strategia bezpieczeństwa państwa XXI wieku*, Warszawa 2004, s.75 [w] <http://www.koziej.pl>, dostęp 06.07.2014.

¹¹ J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, op. cy., t. s.30.

¹² *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.* (Dz. U z 1997r. Nr. 78, poz. 483).

Konstytucja jest podstawowym systemem bezpieczeństwa państwa, art.5 rysunek 1.

Źródło: J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego, op. cyt.*, s. 30.

Rysunek 1. Dokumenty normujące funkcjonowanie Systemu Bezpieczeństwa Państwa

Siły zbrojne Rzeczypospolitej pomagają w ochronie niepodległości państwa i nienaruszalności granic. Władze publiczne kształtują politykę, która by gwarantowała bezpieczeństwo ekologiczne¹³ zarówno obecnemu, jak i następnemu pokoleniu. W gestii władz publicznych leży ochrona środowiska. Art. 85 Konstytucji RP mówi, iż obowiązkiem Polaka jest obrona państwa. Natomiast jeśli chodzi o zakres obowiązków służby wojskowej, to szczegółowo określa to ustawa¹⁴.

Opierając się na Konstytucji RP i na właściwych ustawach można dowiedzieć z ich treści, że system bezpieczeństwa tworzą Parlament, Prezydent RP, Rada Ministrów i centralne organy administracji rządowej. Ich integralnymi częściami składowymi są siły zbrojne, służby, instytucje rządowe, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje i instytucje pozarządowe i podmioty prywatne mające za zadanie zapobiegać i przeciwdziałać zagrożeniom. Zapewnienie bezpieczeństwa należy do państwa i jego organów, a działalność innych podmiotów jest w tej dziedzinie pomocnicza. Prezydent – Rada Bezpieczeństwa stoi na straży bezpieczeństwa, Rada Ministrów zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa, Parlament sprawuje władzę ustawodawczą, resorty kierują określonymi działaniami, a Administracje terenowe są przedstawicielami Rady Ministrów.

Aktualny system bezpieczeństwa państwa stanowią: organy kierowania – podsystem kierowania obronnością, Siły Zbrojne- podsystem militarny, Siły i elementy pozamilitarne.

¹³ Bezpieczeństwo ekologiczne nazywane jest dość często bezpieczeństwem środowiskowym.

¹⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997(Dz U z 1997r Nr 78, poz. 48.)*

Podsystem kierowania bezpieczeństwem państwa można określić jako zbiór powiązanych ze sobą elementów organów władzy publicznej i kierowników jednostek organizacyjnych, działają one w celu zapewnienia ciągłości podejmowanych decyzji i działań dla utrzymania bezpieczeństwa państwa. Podsystemy dzielą się na subsystemy.

Subsystem bezpieczeństwa ustrojowego to stan taki stan stosunków społeczno – politycznych w państwie, który spełnia zadania z ochroną porządku konstytucyjnego, który określa charakter państwa, jego ustrój, porządek prawny i wolności obywatelskie. Subsystem bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego, zapewnia niezakłócony system funkcjonowania struktur państwowych i bezpieczeństwa obywateli obejmującego ochronę ich życia, zdrowia i mienia¹⁵.

Zadania dotyczą przeciwdziałania zagrożeniom powstałym przez umyślną lub nieumyślną działalność np. pożary, powódzie, katastrofy budowlane. Zadania związane są między innymi z: ochroną życia i ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami, zapewnieniem spokoju w miejscach publicznych, w ruchu drogowym, wykrywanie przestępstw i wykroczeń ściganiem sprawców, utrzymaniem porządku na drogach, przestrzeganiem przepisów budowlanych, leśnych itp., zwalczaniem patologii społecznych.

Kolejnym elementem podsystemu bezpieczeństwa wewnętrznego jest subsystem ochrony granic. Jest on realizowany poprzez zadania związane z ochroną polskiej granicy na lądzie, morzu, wodach wewnętrznych oraz w przestrzeni powietrznej¹⁶.

Natomiast ważnym składnikiem podsystemu bezpieczeństwa wewnętrznego jest subsystem ratowniczy. Do jego zadań należy ratowanie życia, zdrowia, mienia, niesienie pomocy w razie zagrożenia i podejmowanie medycznych działań ratowniczych wobec każdej osoby znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia życia lub zdrowia. Następnym elementem podsystemu bezpieczeństwa wewnętrznego jest subsystem sanitarno – epidemiologiczny. Jego zadaniem jest ochrona zdrowia ludzkiego przez negatywnym oddziaływaniem szkodliwości, a także zapobieganie występowaniu chorób o charakterze zakaźnym i zawodowym.

Istotny składnik podsystemu bezpieczeństwa wewnętrznego stanowiący subsystem bezpieczeństwa informacyjnego. Bezpieczeństwo informacyjne określa stan, w którym społeczeństwo ma zapewniony dostęp do aktualnej, rzetelnej informacji. Kolejnym składnikiem podsystemu bezpieczeństwa wewnętrznego to subsystem zarządzania kryzysowego, uruchamiany jest w przypadku wystąpienia zagrożeń wymagających podjęcia

¹⁵ M. Lisiecki, *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, 2010, s.121.

¹⁶ *Tamże*, s. 213.

szczególnych działań. Zapobiega on sytuacjom kryzysowym¹⁷. Przedstawiony powyżej system bezpieczeństwa wewnętrznego państwa ma charakter formalny, działa poprzez prawne organy państwa.

Wyszczególnienie poszczególnych części systemu i ewentualnie podsystemów następuje jako efekt analizy właściwości ustawowej oraz zakresu zadań organów państwa¹⁸. System bezpieczeństwa państwa oparty jest na zbiorze prawnym, a struktura systemu powinna być powiązana z zagrożeniami, które wpływają na bezpieczeństwo państwa.

Aspekty obronności

Obronność państwa jest obszarem bezpieczeństwa, który obejmuje wykorzystanie całego potencjału państwa i to zarówno militarnego, jak również niemilitarnego, do przeciwdziałania szczególnym zagrożeniom¹⁹. Istotą działań obronnych jest odparcie agresji doprowadzenie do sytuacji uniemożliwiającej jej wznowienie przez agresora w przyszłości²⁰.

Z Konstytucji RP oraz ustawy z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskie wynika, że przygotowania obronne należą do ważniejszych zadań wszystkich organów władzy i administracji rządowej i samorządowej, a także innych organizacji i poszczególnych obywateli. Obowiązek przygotowania państwa oraz jego struktur władzy i administracji do obrony własnego kraju nie jest niczym szczególnym.

Przygotowania wojenne w obecnej sytuacji geopolitycznej Polski nie są najważniejszym problemem organów władzy i administracji. Realne niebezpieczeństwo ewentualnej wojny wydaje się bardzo małe oraz odległe, w związku z czym poświęcanie temu zagadnieniu cennego czasu władz, a głównie pieniędzy podatników jest czymś niewłaściwym, w szczególności przy problemach gospodarczych²¹.

¹⁷ R. Grocki, *Zarządzanie kryzysowe*, Wyd. Difin Warszawa 2012, s.155.

¹⁸ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wyd. Difin S.A. Warszawa 2013, s. 51.

¹⁹ W. Kitler, *Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych*, Warszawa 2001, s.156.

²⁰ Wszystkie definicje terminu obronność państwa mają wspólne cechy odnoszą się do przeciwdziałania zagrożeniom.

²¹ J. Prońko, *Bezpieczeństwo państwa. Zarys Teorii Problemu i Zadań Administracji Publicznej*, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku – Białej, Belsko Biała 2007, s. 84.

Rozważanie problematyki przygotowań obronnych w sytuacji, gdy Polska jest członkiem Paktu Północnoatlantyckiego zrzeszającego największe potęgi gospodarcze i militarne świata oraz członkiem rozrastającej się Unii Europejskiej wydaje się uzasadniona, w naszym państwie powinniśmy się czuć bezpieczniejszymi, niż kiedykolwiek w naszej historii. Wydarzenia ostatecznie, niestabilizowana sytuacja polityczna w niektórych państwach powstałych w wyniku rozpadu ZSRR, nie pozwalają patrzeć w przyszłość z takim optymizmem. Wydarzenia z 11 września 2001r. w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej oraz zamachy w Madrycie i Londynie zmuszają do objęcia szczególną troską o bezpieczeństwo państwa i jego obywateli²². Z powyższych ustaleń wynika, że przeprowadzenie przygotowań obronnych wynika nie tylko z przepisów prawa. Należy wskazać, iż odpowiednie przygotowanie instytucji państwa, które tworzą aparat władzy oraz administracji jak i organów wykonawczych przyczynia się do poprawy poszczególnych obszarów ich działania takich jak: sprawność, elastyczność oraz skuteczności działania w krytycznej sytuacji, którą stwarza wojna²³.

Problem przygotowań obronnych i odpowiedzialność poszczególnych organów władzy i administracji państwowej w obszarze obronności regulowany jest stosownymi przepisami prawa. Zgodnie z zapisami konstytucji, prawo powszechnie obowiązujące musi być opublikowane w sposób jawny i dostępny wszystkim obywatelom. Chociaż przedsięwzięcie w obronie i przygotowań obronnych powinna być utajniona, aby w ten sposób utrudnić potencjalnemu przeciwnikowi dotarcie do istotnych informacji. Ułatwia to w znaczny sposób zadanie obrony kraju i zapewnia bezpieczeństwo obywateli. Z zapisów obowiązujących aktów prawnych wynika, iż wszyscy przedstawiciele poszczególnych szczebli władzy, centralnego, regionalnego i lokalnego są odpowiedzialni za bezpieczeństwo w zakresie swoich kompetencji, uprawnień i obszaru działania²⁴.

Stwierdzenie to potwierdza najważniejszy w dziedzinie obronności naszego państwa akt prawny, którym jest wielokrotnie modyfikowana ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 roku. W artykule drugim tejże ustawy wskazano, że umacnianie polskiej obronności, przygotowanie ludności oraz mienia narodowego w przypadku wojny jak i wykonywanie zadań w powszechnym obowiązku

²² B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa państwa*, op. cyt..., s. 50-52.

²³ *Tamże*, s. 48.

²⁴ Zob. *Ustawa z 5 czerwca 1998r. o administracji rządowej w województwie* (tekst jedn. Dz. U z 2001 r., nr 80, poz. 872), art. 15, art.16, art.19, art.40. *Ustawa z dnia 23 stycznia 2009ro wojewódzie i administracji rządowej w województwie* (Dz. U z 2009., nr31, poz. 206 ze zm).

obrony powinno należeć do wszystkich organów władzy oraz administracji rządowej jak również innych organów oraz instytucji²⁵.

W dziale pierwszym w przepisach ogólnych tejże ustawy zawarte zostały podstawowe obowiązki w obszarze obronności państwa: Prezydenta Rzeczypospolitej polskiej, Rady Ministrów oraz Szefa Obrony Cywilnej Kraju i Sił Zbrojnych. W tym dziale wyłania się pewien obraz odpowiedzialności systemu obrony naszego państwa. W tym systemie można wyróżnić dwa zasadnicze piony: pion obrony militarnej kraju oraz pion obrony cywilnej kraju. Na czele systemu kierowania stoi Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Rada Ministrów. Oba wymienione organy systemu kierowania działają wspólnie. Prezydent w większości przypadków zatwierdza decyzje Rady Ministrów. Czyli decyzje podejmowane w sprawach obronności naszego kraju podejmowane są wspólnie. W większości wypadków Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza decyzje Rady Ministrów.

Do tych podstawowych decyzji ustawa o powszechnym obowiązku obrony zalicza:

- Wprowadzenie albo zmianę stanu gotowości obronnej państwa;
- Stworzenie strategii bezpieczeństwa narodowego jak i wydanie koniecznych do jej wykonania dokumentów wykonawczych. Za najistotniejsze z nich należy uznać Polityczno – Strategiczną Dyrektywę Obronną Rzeczypospolitej polskiej;
- Stworzenie, przyjęcie oraz realizację planów ćwiczeń krajowych polskiego systemu obronnego²⁶.

W Konstytucji RP określono jeszcze jedną zasadniczą decyzję, a mianowicie to Prezydent Polski²⁷ „sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej”²⁸; Prezydent także określa główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych oraz przygotowanie naszego państwa. Szef Obrony Cywilnej Kraju jest ważnym organem wymienionym w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej. Podlega on ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Zgodnie z zapisami ustawy

²⁵Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 roku, (Dz. U. 1997 r Nr 78 poz. 483 z póź. zm.).

²⁶Tamże, s.48.

²⁷ W czasie pokoju prezydent Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi RP za pośrednictwem ministra obrony narodowej. Patrz Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 6 kwietnia 1997., art.134. Natomiast bardzo ważnym zapisem konstytucyjnym w tym obszarze, jest zapis mówiący, iż w razie nie możliwości pełnienia tego obowiązku przez Prezydenta, jego obowiązki przejmuje Marszałek Sejmu. Wydawać by się mogło iż ten przepis nie ma praktycznego zastosowania, gdyż taka sytuacja była by bardzo mało prawdopodobna. Jednakże w roku 2010 po katastrofie w Smoleńsku, w której zginął Prezydent RP Lech Kaczyński, jego obowiązki w tym zakresie z mocy Konstytucji przejął ówczesny marszałek Sejmu: Bronisław Komorowski.

²⁸Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. 1997r.Nr. 78, poz. 483. z późn.zm).

o powszechnym obowiązku obrony, obrona cywilna ma za zadanie ochronę ludności, zakładów pracy oraz przedmiotów użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowania jak i udzielania pomocy poszkodowanym w czasie trwania wojny i współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych oraz zagrożeń środowiska i usuwania ich skutków.²⁹

Realizacja zadań wynikających z powyższej ustawy z posiadania formacji obrony cywilnej, na którą składają się przeznaczone oddziały do wykonywania zadań ogólnych, specjalnych. Prawo do tworzenia formacji obrony cywilnej posiadają: ministrowie, wojewodowie, starostowie, wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast oraz pracodawcy. Do podstawowych zadań Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy: opracowywanie ogólnych zasad i realizacji zadań obrony cywilnej, koordynowanie przedsięwzięć z zakresu obrony cywilnej realizowanych przez organy administracji rządowej i samorządowej. Podsumowując należy stwierdzić, że na obszarze obronności naszego państwa wyróżniamy dwa podstawowe piony:

- Pion obrony militarnej, którego najważniejszym składnikiem są Siły Zbrojne. Z kolei bezpośrednie kierownictwo zostało powierzone Ministrowi Obrony Narodowej;
- Pion obrony niemilitarnej, której najistotniejszym składnikiem są formacje obrony cywilnej nadzorowany jest przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju³⁰.

Zadania w obszarze obronności naszego państwa wynikają z zakresu odpowiedzialności za poszczególne działy administracji rządowej. Największa rola w zakresie tym przypada Ministrowi Obrony Narodowej z racji wykonywania zadań prezydenta RP w zakresie zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi oraz ministrowi spraw wewnętrznych i administracji. Minister do spraw wewnętrznych i administracji sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem administracji rządowej w całym kraju oraz z punktu widzenia bezpieczeństwa wewnętrznego, formacjami: Policją, Państwową Strażą Pożarną, Strażą Graniczną, Biurem Ochrony Rządu. Pozostali ministrowie sprawują kierownictwo nad poszczególnymi działami administracji rządowej³¹.

Wojna to jeden z możliwych stanów funkcjonowania państwa, jest to stan trudny, znacznie trudniejszy od kryzysów gospodarczych, czy innych zaburzeń w prawidłowym funkcjonowaniu państwa. Państwo przecież może nie przestać funkcjonować

²⁹Ustawa o powszechnym obowiązku obrony z dnia 21 listopada 1967r., (Dz. U. 1967 Nr 44 poz. 220 z póź. zm., Art.137.

³⁰J. Prońko, *Bezpieczeństwo państwa, op. cyt.*, s. 88.

³¹*Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia.* (red.) S. Sulkowski, M. Brzeziński, Warszawa 2009, s. 44.

i spełniać swoje obowiązki wobec obywateli jedynie dlatego, że jest uczestnikiem wojny. Jeśli państwo przestaje istnieć staje się terytorium okupowanym, na którym agresor decyduje o strukturze władzy i administracji.

Obronność postrzegana jest przede wszystkim z działalnością sił zbrojnych lub innych formacji bezpośrednio na froncie lub w obronie konkretnych obiektów. Silna armia to jedynie widoczny wierzchołek potencjału obronnego społeczeństwa. Wiek XIX i XX pokazał, iż armie pozbawione zaplecza i materialnego wsparcia własnego społeczeństwa nie są w stanie skutecznie bronić własnego państwa.

Problemy rozwoju bezpieczeństwa i zagrożenia

Zagrożenie rozumiane jest także jako szkodliwość lub niebezpieczeństwo³². Zagrożeniem będą negatywne czynniki oddziałujące na określoną chronioną wartość czy układ. W literaturze jest kilka definicji określających zagrożenie wewnętrzne jako stan w państwie uniemożliwiający organom władzy utrzymanie porządku publicznego jak i zachowanie życia oraz mienia ludności³³. Jak również korzystanie z praw swobód obywatelskich, które gwarantuje konstytucja i inne przepisy prawa.

Inna definicja zagrożeniami nazywa taki rodzaj zagrożeń, w których powstaje prawdopodobieństwo zmniejszenia się zdolności organów władzy utrzymania porządku publicznego na obszarze państwa³⁴. Należy pamiętać, że zawsze jesteśmy narażeni na zagrożenia, które występują lub mogą pojawić się w przyszłości, czyli mogą pojawiać się tu i teraz.

W naukach społecznych zagrożenia są definiowane; jako niekorzystne i niebezpieczne dla żywotnych interesów i podstawowych wartości danego podmiotu (jednostkowego lub zbiorowego) działania innych uczestników życia społecznego. Zagrożeniem bezpieczeństwa państwa można nazwać zespół skorelowanych ze sobą wydarzeń wewnętrznych lub zachodzących w stosunkach międzynarodowych, które ograniczają lub likwidują warunki do prawidłowego rozwoju państwa i jego zrównoważonego

³² S. Pieprzny, *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012, s.25.

³³ B. Wiśniewski, *Doświadczenia z zakresu przygotowań obronnych państwa*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Asperion” w Krakowie, 2013, s.72.

³⁴ E. Kantowicz, G. Orzechowska, *Zagrożone człowieczeństwa*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012, s. 100.

³⁴ M. Cieślarczyk, *Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwań, szans i zagrożeń*, Wyd. AON, Warszawa 1999, s. 232.

bytu państwa. Zagrożeniom i sytuacjom ryzykownym często towarzyszy strach i lęk tych którzy zostają nimi objęci.

Zagrożenia mają różnorodne źródła pochodzenia. Do podstawowych zagrożeń współczesnego świata zaliczany jest terroryzm, działalność zorganizowanych mafii i pranie brudnych pieniędzy. Następnymi zagrożeniami są kataklizmy wewnętrzne epidemie, napięcia społeczne, przestępczość zorganizowaną, zagrożenia ekologiczne, zagrożeniabezpieczeństwa energetycznego i surowcowego, globalizacja jako negatywna mając na uwadze przenoszenie kryzysów gospodarczych.

Do zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego zalicza się: publiczne – przestępczość, subkultury, wypadki drogowe; powszechne – siły natury, awarie techniczne; ustrojowe – korupcja, szpiegostwo. Zagrożenia to nagłe i nieprzewidziane zdarzenia³⁵.

Zagrożenia militarne są ściśle związane z użyciem lub możliwością użycia siły militarnej przez inne państwo (podmiot prawa międzynarodowego), m.in.: demonstracja sił, dywersja, blokada, szantaż, prowokacja, zbrojne starcie graniczne. Zagrożenia ekonomiczne dotyczą kwestii związanych z problemami zachodzącymi na płaszczyźnie produkcji i wymiany; m.in. utrata rynku zbytu, niskie tempo rozwoju gospodarczego, embargo, blokada gospodarcza. Z kolei zagrożenia społeczne odnoszą się to aspektów, które w jakikolwiek sposób zagrażają życiu i zdrowiu m.in.: naruszenie praw człowieka, patologie społeczne, migracje masowe, kataklizmy i katastrofy. Zagrożenia ekologiczne są związane z istnieniem żywej przyrody a także z warunkami życia człowieka w środowisku i trwałym rozwoju narodu³⁶. Zagrożenia na tej płaszczyźnie mogą być powodowane zarówno przez ingerencję człowieka, jak również czynniki naturalne: zanieczyszczenie wody, powietrza, katastrofy naturalne i przemysłowe, naruszenie stosunków wodnych w środowisku. Zaliczana jest do nich: wyrąb lasów, nadmierne odłowy zwierząt.

Ujęcie wewnętrzne bezpieczeństwa obejmuje szeroki zakres zjawisk mogą one dotyczyć tworzenia warunków bytowych i socjalnych, prywatyzacji, gwarantowanie swobód obywatelskich. Wraz z rozwojem cywilizacji pojawiają się nowe zagrożenia. Od tysięcy lat człowiek kształtował swoje środowisko, nie tylko w zakresie tworzenia infrastruktury technicznej, ale również starał się zmieniać otaczającą przyrodę, tworząc coraz to lepsze warunki swojego bytu oraz rozwoju społecznego i ekonomicznego³⁷.

Od początku naszej cywilizacji istnieje ogromna zależność między człowiekiem,

³⁵ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu, op. cit.*, s.24.

³⁶ R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006, s.114.

³⁷ *Tamże*, s. 15.

a otaczającą go przyrodą oraz ogromny rozwój nauki powodują, że niezmiernie trudno jest określić czy te zjawisko spowodowane jest tylko wyłącznie siłami natury czy też działalnością człowieka. Do podstawowych zagrożeń zalicza się klęski żywiołowe, katastrofy i awarie techniczne, epidemie chorób zakaźnych ludzi i zwierząt, klęski ekologiczne.

Klęską żywiołową nazywamy katastrofę w przyrodzie, powodująca szkody i zniszczenia na terenach zamieszkalnych i użytkowanych przez ludzi (np. wichury, powodzie, trzęsienia ziemi). Klęski żywiołowe są najczęściej trudne do przewidzenia, co uniemożliwia przygotowanie się i ograniczenie szkód. Czynniki takie jak siła oraz gwałtowność zjawisk przyrodniczych powodują klęski żywiołowe są znacznie większa aniżeli możliwości skutecznego przeciwstawienia się im, dlatego częstokroć w trakcie ich występowania ginie wielu ludzi i powstają bardzo duże straty materialne³⁸. Katastrofa lub awaria techniczna to zdarzenie będące wynikiem niekontrolowanych wydarzeń powstałych w trakcie działalności przemysłowej i prowadzących do poważnego niebezpieczeństwa dla człowieka, występującego bezpośrednio lub z opóźnieniem, wewnątrz albo poza przedsiębiorstwem i dla środowiska naturalnego, związanych z jedną czy kilkoma niebezpiecznymi substancjami³⁹.

Epidemia to pojawienie się w zbiorowisku ludzi na określonym terenie i w określonym czasie zachorowań na daną chorobę w liczbie przypadków znacznie więcej niż w latach poprzednich. Współcześnie zgodnie z obecnymi kierunkami rozwoju epidemiologii, pojęcie epidemii jest rozszerzane na choroby niezakaźne do których zalicza się choroby nowotworowe, układu krążenia, wrodzone, różnego rodzaju zatrucia, itp.⁴⁰.

Klęską ekologiczną lub inaczej katastrofą ekologiczną nazywamy drastyczne zmiany wywołane czynnikami naturalnymi np. pożary, powodzie, susze, huragany, wybuchy wulkanów. Inną grupę zagrożeń stanowią zjawiska niebezpieczne, których źródłem jest społeczeństwo.

Objawia się to jako reakcja części społeczeństwa, związana z poczuciem dyskryminacji, połączonej ze znaczenie gorszymi warunkami ekonomiczno – społecznymi

³⁸ K. Liedela, J. Prońko, B. Wiśniewski, *Administracja publiczna w systemie przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom dla ludzi i środowiska*, Wyd. Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku – Białej, Warszawa 2007, s.14.

³⁹ Niebezpieczne substancje mogą w razie niebezpiecznego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia, zdrowia lub środowiska. Każda niebezpieczna substancja musi posiadać kartę charakterystyki zawierającą informacje o niebezpiecznych właściwościach preparatu. Jest to bardzo ważny aspekt, gdyż dostarcza informacji nie tylko służbom, które mogą prowadzić działania prewencyjne, ale przede wszystkim w momencie wystąpienia katastrofy, podczas której niebezpieczne substancje dostają się do środowiska naturalnego. To właśnie dzięki prawidłowej informacji na temat danej substancji mogą być praktycznie od razu podjęte działania ratunkowe, które w sposób maksymalny likwidują zagrożenie. J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, op. cit., s.121.

⁴⁰ *Mała Encyklopedia medycyny*, Wyd. PWN, Warszawa 1979, s. 291.

w stosunku do pozostałej części społeczeństwa. Nagłaśniane przez media masowe demonstracje, uliczne walki, akty wandalizmu.

Charakterystyczną grupę zagrożeń stworzył rozwój komputeryzacji, Internetu. W związku z tym używane jest współcześnie pojęcie bezpieczeństwa informacyjnego. Aktem regulującym ochronę informacji stanowiących tajemnicę państwową i służbową jest ustawa z dnia 5 sierpnia 2010r. o ochronie informacji niejawnych⁴¹. Najpopularniejszą formą zagrożeń informacyjnych, uważaną jako pojęcie terroryzm, jest cyberterroryzm⁴².

Zagrożenia internetowe określa się jako współczesne zagrożenia cywilizacyjne. Internstał się elementem społeczeństwa informacyjnego. Obok pozytywnych cech Internetu są też poważne zagrożenia dla dzieci, przede wszystkim dziecięcą pornografią, możliwością zawierania niepewnych znajomości. Innymi problemami w rozwoju bezpieczeństwa są oszustwa komputerowe, piractwo i uzależnienie od komputera. Dla skutecznej ochrony rozwoju bezpieczeństwa niezbędne jest rozpoznanie zagrożeń oraz stworzenie systemu prawnej i instytucjonalnej ochrony życia, zdrowia, mienia ludzi oraz środowiska, do tego obok prawa potrzebny jest dobrze funkcjonujący system organów administracyjnych zapobiegający niebezpieczeństwom.

Wewnętrzne bezpieczeństwo polityki RP

Według Strategii Bezpieczeństwa Narodowego nadrzędnym celem kraju odnośnie bezpieczeństwa wewnętrznego jest zachowanie zdolności do reagowania w wypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa publicznego, powszechnego, związanych z ochroną porządku prawnego życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami oraz skutkami klęsk żywiołowych i katastrof. Samo pojęcie polityki bezpieczeństwa wewnętrznego mimo iż jest ono w powszechnym użyciu, nie zostało nigdzie

⁴¹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. 2010 nr 182 poz. 1228).

⁴² Cyberterroryzm to politycznie motywowany atak lub groźba ataku na komputery, sieci lub systemy informacyjne w celu zastraszenia lub wymuszenia. Jednakże coraz częściej można zauważyć, iż cyber atak może być głównym narzędziem ataku, którego skutki mogą być równie katastrofalne, jak w przypadku terroryzmu tradycyjnego. Przykład irańskiego programu atomowego pokazał, iż w programie tym można zainstalować wirusa, którego działanie powodowało opóźnienie tegoż programu. Jednakże jeśli tak, to z drugiej strony teoretycznie można by w programie atomowym zainstalować wirusa, który dokona fizycznych zniszczeń w elektrowni jądrowej. Jednakże obecnie dzięki temu, że zabezpieczeniem informatycznym zajmuje się państwo oraz potężne korporacje dysponujące znacznymi środkami to obecnie wydaje się to mało prawdopodobne, ale z pewnością nie możliwe.

nawet w sposób ogólny zdefiniowane⁴³. Polityka bezpieczeństwa państwa pochodzi z dwóch zasadniczych dla istnienia i funkcjonowania państwa z zagadnienia polityki i bezpieczeństwa. Polityka jest to sztuka rządzenia państwem, a także sztuką rozwijania stosunków z innymi państwami.

Zatem można zauważyć, że polityka to proces zachodzący w systemie politycznym zawierający porządkowanie i realizacja bytu państwowego i społecznego. Według Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego polityka bezpieczeństwa kraju dotyczy działań, które są związane z tworzeniem oraz wykorzystaniem potencjału obronnego⁴⁴. Ma na celu zapobieganie i przeciwdziałanie różnego rodzaju zagrożeniom. Józef Zubek uważa, że politykę bezpieczeństwa należy traktować jako: „*element polityki państwa w zakresie praktycznej działalności władzy wykonawczej w sferze tworzenia i wykorzystania potencjału obronnego*”⁴⁵. Dotyczący zapobieganiu i przeciwdziałaniu zagrożeniom. Państwo w celu minimalizowania zagrożeń, które mogą mieć charakter zewnętrzny lub wewnętrzny prowadzi politykę bezpieczeństwa.

Podjmując problematykę uwarunkowań polityki bezpieczeństwa M. Dobroczyński i J. Stefanowicz wskazują, że na politykę bezpieczeństwa zasadniczy wpływ ma:

- Działanie ukierunkowane na skuteczną ochronę interesów egzystencjalnych: takich jak: suwerenność, integralność, jakość życia;
- Miejsce w strukturze stosunków międzynarodowych, które jest związane z wyborem modelu bezpieczeństwa międzynarodowego⁴⁶.

Środowisko bezpieczeństwa to pojęcie stosowane w uwarunkowaniach polityki bezpieczeństwa. Pojęcie to można określić jako środowisko bezpieczeństwa gwarantujące wszystkim czynnikom realizację interesów i osiągnięcie celów danego podmiotu w sferze bezpieczeństwa. Polityka bezpieczeństwa powinna uwzględniać rację stanu. W XXI wieku w środowisku bezpieczeństwa oraz w jego lokalnych, regionalnych i państwowych wycinkach, powoduje, że nawet najpotężniejsze państwa nie mają pełnej zdolności do skutecznego realizowania swoich interesów.

⁴³ W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnątrzspółczesnej Polski. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012, s. 148.

⁴⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2002, s.98 .

⁴⁵ J. Zubek, *Wkład Wydziału Strategiczno-Obronnego w kształtowanie koncepcji bezpieczeństwa Rzeczypospolitej oraz kształcenie kadr na potrzeby obronności*. Zeszyty Naukowe [Akademii Obrony Narodowej] 2000 nr 2A numer specjalny s.11.

⁴⁶ M. Dobroczyński, J. Stefanowicz, *Polityka zagraniczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 127 .

Przemyślana, spójna i skuteczna polityka bezpieczeństwa wymaga stosowania pewnych reguł postępowania. Zalicza się do nich przyjęcie sposobu interpretowania pojęcia bezpieczeństwa państwa, określenie jego determinant, przyjęcie określonych norm stanu

bezpieczeństwa, wybór metody w zakresie prognozowania w dziedzinie bezpieczeństwa⁴⁷. Państwo realizuje swoją politykę za pomocą środków zasobów materialnych niematerialnych. Instrumentami zaś są konkretne spośród zbioru działań: embargo, blokada, pomoc gospodarcza. Instytucje armia, policja, sądy i procedury nawiązywanie stosunków dyplomatycznych, nadzór ruchu granicznego, itp.

Polityka bezpieczeństwa wewnętrznego jest elementem składowym polityki bezpieczeństwa państwa i ukierunkowana jest ona na tworzenie bezpiecznych warunków egzystencji oraz rozwoju zamieszkującego go społeczeństwa⁴⁸. Środki polityki bezpieczeństwa wewnętrznego dzieli się na środki prawne takie jak akty prawne, normy. Środki organizacyjne systemy i subsystemy bezpieczeństwa, sztaby, komitety. Następnie na strategię działania, programy np. zwalczanie narkomanii czy przestępczości. Kolejne środki informacyjne ostrzeżenie, monitoring. Ostatnie środki materialne budowle ochronne, wały przeciwpowodziowe, bezpieczne szlaki komunikacyjne. W realizacji polityki bezpieczeństwa w wymiarze wewnętrznym ważne jest uwzględnienie zagrożeń i pomysł ich oddalania i rozwiązywania.

W Polsce przyjęto wiele zasadniczych regulacji prawnych w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego. Dzięki temu państwo polskie posiada w miarę sprawny i efektywny system: ochrony granic, zarządzania kryzysowego, ratownictwa, ochrony sanitarno – epidemiologicznej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, bezpieczeństwa ekologicznego⁴⁹. Na to wszystko składają się uregulowania prawne i działające instytucje. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP posiada wykładnię interesów narodowych polskich, określa ona cele strategiczne Rzeczypospolitej Polskiej. Możliwości Polski do skutecznego działania na zewnątrz są uwarunkowane jakością wewnętrznego ładu politycznego, gospodarczego oraz społecznego⁵⁰. Jakość tą powinno się rozumieć jako siłę poszczególnych elementów, które jako całość tworzą państwo silne ekonomiczne, społeczne, politycznie oraz militarnie.

⁴⁷ *Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania*, red. S. Wojciechowski, A. Potyrała, Wyd. Difin, Warszawa 2014, s. 134- 137.

⁴⁸ W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne, op. cyt.*, s. 157.

⁴⁹ K. Masiul, *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej wobec współczesnego zagrożenia terroryzmem*, Wyd. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2014, s. 95-96.

⁵⁰ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 2014, s.15.

BIBLIOGRAFIA

1. *Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania*, (red.) S. Wojciechowski, A. Potyrała, Wyd. Difin, Warszawa 2014.
2. *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia* (red.) S. Sulkowski, M. Brzeźniński, Warszawa 2009.
3. Cieślarczyk M., *Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwań, szans i zagrożeń*, Wyd. AON Warszawa 1999.
4. Dobroczyński M., Stefanowicz J., *Polityka zagraniczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.
5. Fehler W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012.
6. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wyd. Dfin S.A, Warszawa 2013.
7. Gierszewski J., *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Wyd. Difin, Warszawa 2013.
8. Grocki R., *Zarządzanie kryzysowe*, Wyd. Difin Warszawa 2012.
9. Kitler W., *Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych*, Warszawa 2001.
10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej dnia 2 kwietnia (Dz. U. 1997. Nr 78, poz. 485).
11. Kontowicz E., Orzechowska G., *Zagrożone człowieczeństwa*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012.
12. Koziej S., *System bezpieczeństwa Rzeczypospolitej*, t. II, Polityka i strategie bezpieczeństwa państwa XXI wiek, Warszawa 2004.
13. Liedela K., Prońko J., Wiśniewski B., *Administracja publiczna w systemie przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom dla ludzi i środowiska*, Wyd. Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku – Białej, Warszawa 2002.
14. Lisiecki M., *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, 2010.
15. *Mała Encyklopedia medycyny*, Wyd. PWN Warszawa 1979.
16. Masiuk K., *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej wobec współczesnego zagrożenia terroryzmem*, Wyd. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2014.
17. Nowak E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wyd. AON, Warszawa 2007.

18. Olszewski R., *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006.
19. Pieprzny S., *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
20. Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa. Zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku- Białej, Bielsko- Biała 2007.
21. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002.
22. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.
23. *Strategie obronności Rzeczypospolitej Polskiej po wstąpieniu do NATO*, Skrypt internetowy, Warszawa 2008 <http://www.koziej.pl>.
24. *Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 roku* (Dz. U 1997r Nr 78 poz. 483 z póź. zm).
25. *Ustawa z dnia 23 stycznia 2009r o wojewodzie i administracji rządowej w województwie* (Dz. U. 2009 nr 31 poz. 206).
26. *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r o administracji rządowej w województwie*(tekst jedn. Dz. U z 2001r., nr 80).
27. *Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010r o ochronie informacji niejawnych* (Dz. U 2010 182 poz 1228).
28. Wiśniewski B., *Doświadczenia z zakresu przygotowań obronnych państwa*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego” Asperion” w Krakowie 2013.
29. Wiśniewski B., *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2013.
30. Wojnarowski J., Babuła J., *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004.
31. Zubek J., *Wkład Wydziału Strategiczno – Obronnego w kształtowanie koncepcji bezpieczeństwa Rzeczypospolitej oraz kształcenie kadr na potrzeby obronności*. Zeszyty Naukowe AON, 2000.

Grzegorz Konopko

Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku

**UDZIAŁ UNII EUROPEJSKIEJ W BUDOWANIU POKOJU
I STABILIZACJI NA KONTYNENCIE AFRYKAŃSKIM
NA PRZYKŁADZIE DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI KONGA**

**PARTICIPATION OF THE EUROPEAN UNION IN PEACEBUILDING
AND STABILIZATION ON THE AFRICAN CONTINENT AS THE
EXAMPLE OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO**

Streszczenie

Artykuł przedstawia rolę Unii Europejskiej w kreowaniu państwowości Demokratycznej Republiki Konga oraz jej udział w wychodzeniu tego kraju ze stanu destabilizacji politycznej i społeczno-gospodarczej. Na przykładzie funkcjonowania odpowiednich narzędzi (tzw. środków bezpieczeństwa zbiorowego – misji stabilizacyjnych i pokojowych) został ukazany wkład wspólnoty jaki został wniesiony w budowanie pokoju i bezpieczeństwa w tym państwie. Na podstawie osobistych doświadczeń autora popartych dostępną literaturą została podjęta próba przedstawienia i jednocześnie uświadomienia odbiorcy nie tylko o udziale wspólnoty ale również zasadności jej uczestniczenia w tego typu projektach. Przedstawione informacje odzwierciedlają ogólnoswiatową i europejską wizję budowania pokoju. Mogą również przyczynić się do wzbogacenia wiedzy na temat działań i udzielanej pomocy przez wspólnotę poza jej granicami. Zapewne również pomogą utwierdzić wielu w przekonaniu, iż angażowanie się UE w sprawy międzynarodowe jest niezbędne i konieczne nie tylko dla jej interesów ale również ogólnie pojętego porządku i bezpieczeństwa w wymiarze światowym. Ponadto, UE chcąc liczyć się na arenie międzynarodowej musi także działać i angażować się w kwestie budowania państwowości w podobnym stopniu jak i inne organizacje międzynarodowe. Stoi za tym wiele argumentów i uzasadnień. Najważniejszym z nich jest bowiem stopniowe kreowanie się i ukazywanie

wspólnoty jako jednego z najważniejszych graczy światowych zarówno w ogólnej polityce międzynarodowej, gospodarce i ekonomii ale przede wszystkim w szeroko pojętej polityce bezpieczeństwa światowego. Za takimi działaniami przemawia wiele czynników, chociażby bogate i znane europejskie podejście, wynikające zarówno z wartości politycznych i społecznych Europy, jak i jej historii oraz doświadczenia. Analizując podjęty temat można również zauważyć i uzmysłwić jakie implikacje mogą nieść niewystarczające działania lub ich zupełny brak nie tylko dla lokalnych społeczności ale również i w perspektywie globalnej. Przedstawione fakty stanowią o tym, iż budowanie społeczeństwa obywatelskiego jest procesem długofalowym, wymagającym ogromnego wysiłku wszystkich instytucji państwowych, w tym obywateli, a także zaangażowania instytucji zewnętrznych o różnym charakterze działania. Na przykładzie zaangażowania UE w DRK można wskazać – na potrzebę i zasadność podejmowania różnych prób przywracania stabilizacji, bezpieczeństwa i pokoju, które mogą mieć wymierny wpływ nie tylko na właściwe funkcjonowanie państwa w przestrzeni wewnętrznej kraju ale także na jego sąsiadów oraz w wymiarze międzynarodowym.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, budowanie państwowości, działania pokojowe i stabilizacyjne.

Summary

The article is describing the role of the European Union in creating the statehood of the Democratic Republic of the Congo and its participation in getting out the country from the state of political and socioeconomic destabilization. On the example of functioning of adequate tools (of so-called means of the collective security - stabilization and peace missions) is portrayed the contribution of the European Community that has been carried into building the peace and safety in this country. Based on the author's experience, supported by the available literature, it has been attempted to present and simultaneously to make the recipient aware not only about the participation of European Community but also the legitimacy of its participation in such projects. Presented information is reflecting the worldwide and European vision of peace-building. They can also contribute to increasing the knowledge about the activities and assistance provided by the European Community beyond its borders. Probably they will also help to confirm many people in the belief that engaging the EU in international affairs is essential and necessary not only to its interests but also for generally comprehended peace and global security issues at global dimension.

Furthermore, EU must act and engage into building of the statehood in the similar way as other international organizations. Behind this idea are standing a lot of arguments and justifications. The most important are gradual creating and showing the European Community as the one of the most important world players both in international overall policy, the economy and the economics but above all in the widely comprehended policy of the global security. Such activities are supported by a number of factors, even if the rich and famous European approach, resulting from both political and social values of Europe as well its history and experience. Analyzing the raised theme it can be noticed and visualized what kind of implications are results of insufficient action or their complete lack not only for the local communities but also in the global perspective. Presented facts constitute that building the civil society is a long-term process, requiring immense efforts of all state institutions and citizens, as well as commitments of external institutions concerning the different nature of action. On the example of the EU's engagement in DRK can be identified the need and legitimacy of making different attempts to restore stabilization, safety and peace which can have a measurable impact not only on the proper functioning of the state in the interior space of the country but also for its neighbours and the international dimension.

Key words: security, state-building, peacekeeping and stabilization.

Wstęp

Lata 50-te XX wieku dla Afryki stanowią datę znamioną – swoistą inicjację nowej ery dla tego kontynentu. Kojarzone są one nie tylko na tym kontynencie ale również w świadomości międzynarodowej z początkiem zmian związanych z zachodzącymi procesami dekolonizacji Afryki, powodującymi rozpad pewnego status quo wielkich imperiów kolonialnych. Same z kolei zaś lata 60-te stanowią dla państw afrykańskich najbardziej dynamiczną ekspansję, a rok 1960 nazwany „Rokiem Afryki” – czyli czasem uzyskiwania niepodległości przez państwa afrykańskie¹. Ten stan można by było skonstatować stwierdzeniem „*eksplozja afrykańskiej niepodległości*”, której skutkami było ustanowienie wielu samodzielnych organizmów państwowych, stających się jednocześnie mimo woli – od początku uczestnikami wielkiej polityki międzynarodowej. Oczywiście uzyskana niepodległość nie zawsze trwała długo i jednocześnie po chwilowym entuzjazmie rozpoczął się stan totalnego załamania. Takowym przykładem jest Demokratyczna

¹M.J.Malinowski, *Trudne początki niepodległej Afryki (1960-1990)*, [w:] *Afryka kontynent wyzwania i zagrożenia*, T. 1, red. nauk. Margot Stańczyk - Minkiewicz, Gdynia 2011, s. 10.

Republika Konga (DRK). Zaistniałe uwarunkowania i położenie tego kraju spowodowane było przede wszystkim permanentną niestabilnością, a wręcz trwającym chaosem prowadzącym w niektórych obszarach do totalnej destrukcji. Tak zwany związek przyczynowo skutkowy podyktowany jest wieloma czynnikami. Wielu uważa, iż znalezienie i wskazanie ich a później uzdrawianie po kolei może sprawić uzdrowienie całego organizmu państwowego. Jest również i taka grupa znawców problemu, która uważa, że istotą w budowaniu stabilizacji jest wyselekcjonowanie tych najważniejszych – najgroźniejszych przyczyn, wobec których zastosowanie odpowiedniego remedium sprawi uleczenie kolejnych. Wielu przywódców i graczy politycznych tego kraju próbowało znaleźć różne rozwiązania, w tym również uciekając czy też szukając pomocy na zewnątrz. Prośby kierowane były do pojedynczych państw, poprzez instytucje i organizacje międzynarodowe kończąc nawet na wielkich blokach polityczno-militarnych. Niestety,lecznie wszystkie padały na właściwy grunt znajdując skuteczny odzew, a wiele z nich wręcz przyniosło zawód. Nie mniej jednak, pomimo wielu niepowodzeń DRK wciąż wiązała wielkie nadzieje z instytucjami globalnej polityki światowej stawiając swoje problemy na forum chociażby Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) lub np. Ruchu Państw Niezaangażowanych (*ang. Non-Aligned Movement – NAM*). Nierzadko jednak przekonywała się, że jej interes nie jest zgodny z prezentowanym interesem państw np. w Zgromadzeniu Ogólnym ONZ. Przekładało się to m.in. brakiem zainteresowania i wsparcia wysuwanych postulatów i propozycji DRK przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Co można skonstatować instrumentalnym traktowaniem niektórych państw i ich problemów². Wspomniana działalność NAM również świadczyć mogła o jej znikomej roli w spełnieniu oczekiwań nie tylko Demokratycznej Republiki Konga ale i pozostałych państw afrykańskich. Mając na uwadze pewne praktyki, postanowiono – zewzględu na fakt nieistnienia instytucji takiej jak adwokat spraw DRK, że państwo to powinno samozmobilizować się i osobiście prowadzić działania w obronie własnych interesów. Stąd też na szczycie w Addis Abebie w Etiopii (25 maja 1963 roku z udziałem 30 niepodległych państw afrykańskich) DRK złożyła podpis pod aktem powstałej Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA), stając się jej pełnoprawnym członkiem (wówczas Congo Léopoldville) i wiążąc z nią również ogromne nadzieje. Jednakże po pewnym czasie działanie tejże organizacji również przestało w pełni satysfakcjonować jej członków, stąd też na jej miejsce w roku 2002 została powołana Unia Afrykańska (UA)³, której członkiem została także

²Ibidem.

³Dagmara Deska, *Instytucjonalizacja regionalizmu afrykańskiego od OJA do Unii Afrykańskiej*, [w:] *Stosunki Międzynarodowe w Afryce*, red. nauk. Jan J. Milewski, Wiesław Lizak, Warszawa 2002, s. 74.

Demokratyczna Republika Konga. Pomimo ogromnego zaangażowania (z różnymi efektami) w rozwiązywanie zarówno istniejących jak i nowopowstałych na kontynencie, w tym również DRK problemów oraz wypełnianie innych postanowień zapisanych w swojej Karcie organizacja ta nie do końca spełniła stawiane przed nią cele i oczekiwania. Przyczyn tego można doszukiwać się w wielu aspektach. Chociażby wspomnianą wcześniej rywalizacją państw i bloków polityczno-militarnych okresu zimnej wojny na różnych płaszczyznach, zmianami i procesami zachodzącymi na świecie w kwestiach ustrojowych, deprecjonowaniem z jednej strony i idealizowaniem z drugiej wartości w różnych sferach funkcjonowania instytucji i organizmów państwowych, a także tworzeniem się wreszcie istotnych różnic w różnych obszarach życia ludzi. Jednym słowem, ogromna dynamika wydarzeń i procesów zachodzących nie tylko w samej DRK ale i na całym kontynencie afrykańskim, wywierała przeogromny wpływ i zarazem stanowiła o bycie i przyszłości wszystkich państw afrykańskich. DRK zdając sobie oczywiście sprawę z takiego rozwoju wypadków oraz posiadając bogate doświadczenia z czasów to nazwijmy mrocznego kolonializmu w dalszym ciągu próbowała – poszukując nowych rozwiązań uczestniczyć w kolejnych inicjatywach. W wyniku czego chociażby związała się z kilkoma organizacjami subregionalnymi, takimi jak:

- Południowoafrykańską Wspólnotą Rozwoju (*SADC – Southern African Development Community*),
- Wspólnotą Gospodarczą Państw Afryki Środkowej (*ECCAS – Economic Community of Central African States*),
- Wspólnym Rynkiem Afryki Wschodniej i Południowej (*COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa*)⁴.

Jest powszechnie znanym, iż to co wyróżnia kraje afrykańskie na tle innych państw to niestabilność przybierająca czy też bardziej istniejąca w różnych formach i obszarach ich funkcjonowania. Wspomniana niestabilność powoduje, iż wiele państw, które się z nią borykają ma poważne problemy strukturalne, w tym przede wszystkim niewłaściwie funkcjonujące instytucje. Stąd, pomimo angażowania się i udziału tychże państw w tworzenie organizacji i stowarzyszeń nie są one w stanie samoistnie pozbyć się i wyjść z tych problemów. Dotyczy to również Demokratycznej Republiki Konga. Dlatego też wiele organizacji międzynarodowych zdając sobie sprawę z powagi sytuacji oraz bazując na doświadczeniach innych instytucji próbuje wyciągnąć pomocną dłoń w kierunku wielu

⁴ W. Lizak, *Problemy bezpieczeństwa Afryki*, [w:] R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s. 476.

państwa afrykańskich. Jedną z największych i zarazem najskuteczniejszych instytucji na świecie – poza ONZ – w kwestiach nie tylko gospodarczych, ekonomicznych, politycznych, militarnych ale również niesienia pomocy w obszarze ustanawiania bezpieczeństwa i pokoju na świecie jest Unia Europejska. Instytucja ta posiada również pewną przewagę nad innymi międzynarodowymi organizacjami w zakresie przeciwdziałania niestabilności. Stąd też jednym z jej ostatnich priorytetów jest zaangażowanie w budowaniu pokoju, bezpieczeństwa i stabilizacji na kontynencie afrykańskim. Wiadomym jest, że pomoc nie może być udzielona wszystkim w takim samym wymiarze. Na taki stan rzeczy ma wpływ wiele czynników. Przede wszystkim brana jest pod rozwagę kwestia tzw. źródła czy też zarzewia stanu niestabilności, a także perspektywy jego zażegnania. Afryka ma to do siebie, iż pod względem niestabilności wyróżnionych jest na jej mapie kilka rejonów – obszarów – stanowiących jej potencjalne źródła zapalne. Jednym z takowych jest tzw. Rejon Wielkich Jezior, w którym to swoistym punktem zapalnym – oczywiście w sensie pejoratywnym jest Demokratyczna Republika Konga. Dlatego więc na przykładzie tego kraju zostanie przedstawione i omówione zaangażowanie i wkład Unii Europejskiej w budowanie jego bezpieczeństwa oraz ładu politycznego i społeczno-gospodarczego.

Misje Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga

W budowaniu bezpieczeństwa oraz stabilizacji polityczno-gospodarczej Demokratycznej Republiki Konga uczestniczy wiele organizacji międzynarodowych o różnym charakterze działania. Rola ich jest przeogromna i z perspektywy czasu widoczna gołym okiem. Szczególne znaczenie w tym procesie zajmują instytucje, których główny czynnik sprawczy stanowią tzw. elementy militarne. Jak dotychczas, jednym z najważniejszych moderatorów sytuacji w tym kraju była Organizacja Narodów Zjednoczonych. Tak naprawdę ta instytucja od samego początku kształtowania państwowości DRK była i jest w zasadzie obecna do dnia dzisiejszego. W całej swojej historii funkcjonowania na terenie Konga ustanowiła kilka misji pod swoją egidą. Ich cel w zasadzie był i jest niezmienny: zakończenie konfliktów i sporów wewnętrznych oraz zewnętrznych w kraju i w relacjach z sąsiadami, zaprowadzenie pokoju na całym obszarze państwa, a także w jego sąsiedztwie, ustanowienie legalnej i praworządnej władzy, zapewnienie bezpieczeństwa i stabilizacji dla funkcjonowania i rozwoju kraju. Jak już wspomniano, w tym celu zostało wykorzystanych szereg instrumentów składających się na tzw. zbiorowy system

bezpieczeństwa. Począwszy od typowych misji pokojowych pierwszej generacji, poprzez misje II i III generacji, a skończywszy na misjach bardziej złożonych zarówno w swojej strukturze jak i stopniu wielowątkowości realizowanych zadań – misjach IV generacji tzw. hybrydowych istota a wręcz hasło ich działania była jedno – pokój. W zasadzie wszystkie powyższe działania można by przypisać ONZ, lecz czy tylkoi wyłącznie ta organizacja uzurpować może sobie wyłączność na prowadzenie działań o charakterze pokojowym w tym kraju. Otóż nie, bowiem nie można zapominać o roli innych instytucji czy też organizacji międzynarodowych, które także wniosły nie mały wkład w budowaniu pokoju, bezpieczeństwa i stabilizacji czy też wreszcie ukierunkowaniu tego kraju strone demokratyzacji. Do takich z całą pewnością należałoby zaliczyć Unię Europejską. Dążenie do szeroko rozumianej stabilizacji – szczególnie państw niestabilnych politycznie od dawna stanowi priorytet polityki Unii Europejskiej. Te kwestie zostały uwzględnione w działaniach EU i stanowią kompleksowy pakiet, obejmujący czy też uwzględniający wytyczne oraz cele polityki zagranicznej i rozwojowej UE, a także określone polityki przeciwdziałania niestabilności. Wysoki priorytet nadany niestabilności państwa został odzwierciedlony w przyjętym w 2005 r. Konsensusie Europejskim w sprawie rozwoju, aczkolwiek to rok 2001 (prezydencja Belgii w Unii Europejskiej) stanowi przełom w polityce bezpieczeństwa zewnętrznego – patrz zaangażowania się UE w budowanie stabilizacji w państwach niestabilnych⁵. Nie mniej jednak UE angażując się coraz bardziej w powyższe działania przyjmowanie na siebie odpowiedzialności za budowanie oraz utrzymanie bezpieczeństwa i stabilności w Europie oraz jej „bezpośrednim sąsiedztwie”, tak naprawdę zaczęła prowadzić od roku 2003. Istota tych działań oraz specyfika i dopuszczalny zakres uregulowane zostały w art. 17 Traktatu o Unii Europejskiej⁶. Mowa jest tam m.in. o stosowaniu odpowiednich środków oraz zdolności do zarządzania tzw. kryzysami cywilnymi i wojskowymi z użyciem określonych sił i środków militarnych. Tak naprawdę zdolność prowadzenia misji o charakterze pokojowo-stabilizacyjnym UE uzyskała poprzez wcielenie do swoich struktur Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE). Zgodnie z postanowieniami przyjętymi podczas szczytu UE w Amsterdamie w 1997 roku, UZE posłużyła wówczas UE do prowadzenia misji humanitarno-ratowniczych, operacji utrzymywania oraz wymuszania pokoju, a także do

⁵ Szerzej zobacz: *Przewyciężenie niestabilności w Afryce. Nowe europejskie podejście* [w:] Raport Europejski o Współpracy 2009, Ośrodek Studiów Wyszszych Roberta Schumana przy Europejskim Instytucie Uniwersyteckim, San Domenico di Fiesole, Wspólnoty Europejskie 2009, s. 111-112.

⁶Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 1997/C 340/10.

wpracowania zdolności prowadzenia operacji zbrojnych⁷. W ten sposób Unia Europejska rozpoczęła swoje działania również na gruncie afrykańskim. Jednym z państw na tym kontynencie stanowiącym ewidentny przykład zaangażowania się wspólnoty w działania o charakterze pokojowym, humanitarnym i stabilizacyjnym jest Demokratyczna Republika Konga. I właściwie na samym już początku trzeba podkreślić, iż w bardzo wymierny sposób prowadzi ona politykę budowania stabilizacji tego kraju na wielu płaszczyznach – od momentu rozpoczęcia swoich działań w tym zakresie poza granicami wspólnoty. Pierwszą akcją UE w niesieniu pomocy i budowaniu pokoju poza jej granicami jednocześnie pierwszą na terenie Demokratycznej Republiki Konga była operacja pk. ARTEMIS. Tak naprawdę była to pierwsza operacja militarna Unii Europejskiej o charakterze stabilizacyjnym. Została przeprowadzona z inicjatywy Sekretarza Generalnego ONZ w okresie od 5 czerwca do 1 września 2003 roku (działania części sił misji pozostających po 1 września – zostały przedłużone rezolucją ONZ nr S/RES/1501 z dnia 26 sierpnia 2003 roku do 15 września 2003 roku)⁸ i polegała na wysłaniu i rozmieszczeniu międzynarodowych sił porządkowych w DRK. Działania te były podyktowane chwilowym osłabieniem misji ONZ MONUC, spowodowanym m.in. jej dużym zaangażowaniem w prowadzenie działań pokojowych w różnych częściach DRK, a także swoistego rodzaju odpowiedzią na eskalację walk między grupami etnicznymi Hema i Lendu, i w związku z powyższym trudną sytuacją humanitarną w obozach dla uchodźców na terenie prowincji Ituri (w szczególności na terenie miasta Bunia). Podstawę funkcjonowania misji stanowił mandat nadany rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1484 z dnia 30 maja 2003 roku, który stanowił m.in. o rozmieszczeniu i ogólnych celach sił międzynarodowych IMEF (*Interim Multinational Emergency Force – Tymczasowe Wielonarodowe Siły Szybkiego Reagowania*) na terenie DRK⁹. Z kolei UE decyzję w tej sprawie podjęła 5 czerwca 2003 roku (Akt przyjęty na mocy Tytułu V Traktatu o Unii Europejskiej)¹⁰ aby już po tygodniu (12 czerwca) rozpocząć praktyczny przerzut wojsk do DRK – miasta Bunia, który zakończył się po trzech tygodniach. Przerzucone siły porządkowe liczyły około 1800 osób wraz z 80 osobowym oddziałem szwedzkich sił specjalnych, będąc wspieranymi przez francuskie

⁷J. Dobrowolska-Polak, *Międzynarodowa solidarność. Operacje pokojowe ONZ, NATO i UE*, [w:] „*IZ Policy Papers*”, Wyd. Instytut Zachodni, Poznań 2009, s. 40-41.

⁸ Rezolucja ONZ nr S/RES/1501 (26.08.2003r.), *The Democratic Republic of the Congo*, [w:] [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1501\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1501(2003)) [dostęp: 06.07.2015].

⁹ Rezolucja ONZ nr S/RES/1484 (30.05.2003r.), *The Democratic Republic of the Congo*, [w:] [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1484\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1484(2003)) [dostęp: 05.07.2015].

¹⁰ Wspólne Działanie Rady 2003/423/WPZiB z dnia 5 czerwca 2003 r. w sprawie operacji wojskowej UE w Demokratycznej Republice Konga, [w:] Dz.U. L 143 z 11.6.2003, str. 50.

lotnictwo z lotnisk w Ndżamenie i Entebbe¹¹. Głównym celem sił UE w tym przypadku było przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa oraz ochrona ludności – szczególnie w obozach dla uchodźców i stworzenie stabilnych warunków w regionie prowincji Iturii – ze szczególnym uwzględnieniem okolic miasta Bunia do czasu przybycia tam dodatkowych sił MONUC¹². Planowane wydatki przez UE wyniosły ok. 7 000 000 € jednakże w ramach tej kwoty nie kwalifikowały się tzw. koszty wspólne (wydatki doraźne poniesione w ramach wspólnych działań prowadzonych na miejscu przez zainteresowane strony)¹³. Niespełna po trzech latach od zakończenia operacji ARTEMIS, w 2006 roku UE podjęła się realizacji kolejnego przedsięwzięcia w tym kraju z udziałem sił wojskowych – mianowicie rozmieszczenia misji EUFOR R.D. Congo (*the European Union Force in the Democratic Republic of the Congo – Operacja Wojskowa Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga*)¹⁴. Główną przyczyną jej ustanowienia były zbliżające się wybory prezydenckie i parlamentarne w DRK oraz związane z nimi ryzyko wybuchu niepokojów społecznych i destabilizacji kraju. Mandat misji opierał się na rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr S/RES/1671 z 25 kwietnia 2006 roku, a także na akcie UE nr 2006/319/WPZiB z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie wsparcia MONUC poprzez rozmieszczenie sił EUFOR R.D. Congo. W przedsięwzięcie to zaangażowana została również Polska, która wystawiła swój kontyngent wojskowy¹⁵. Głównym zadaniem sił EUFOR R.D. Congo była ochrona wyborów parlamentarnych

i prezydenckich. Zadanie to realizowane było poprzez:

- wsparcie działań sił MONUC,
- ochronę ludności cywilnej w przypadku bezpośredniego fizycznego zagrożenia przemocą,
- ochronę lotniska w Kinszasie,
- zapewnienie bezpieczeństwa i swobody przemieszczania się personelu EUFOR R.D. Congo oraz obserwatorów EU, w tym również MONUC,
- ochronę instalacji EUFOR R.D. Congo i ONZ,

¹¹<http://edu.gazeta.pl/edu/h/Operacja+Artemida> [dostęp: 06.08.2015].

¹² M. Łakomy, *Misje pokojowe Unii Europejskiej w stosunkach francusko-amerykańskich na przełomie XX i XXI*, [w:] *Rocznik Integracji Europejskiej nr 4/2010*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2010, s. 209.

¹³ *The EU security policy toolbox: facts and figures: Financing CSDP missions*, [w:] *Yearbook of European Security – Documents, Facts, Figures, Maps 2011–2012*, European Union Institute for Security Studies (EUISS), Paryż 2013, s.276.

¹⁴ Rezolucja ONZ nr S/RES/1671 (25.04.2006r.), *The Congo Question*, [w:] <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/2006.shtml> [dostęp: 06.07.2015] oraz Akt UE „Wspólne Działanie Rady 2006/319/WPZiB z dnia 27 kwietnia 2006 r. w sprawie operacji wojskowej Unii Europejskiej wspierającej Misję Obserwacyjną Organizacji Narodów Zjednoczonych w Demokratycznej Republice Konga (MONUC) podczas wyborów”.

¹⁵ A.Z. Rawski, *Wojsko Polskie w misjach i operacjach Unii Europejskiej*, Lublin 2011, s. 36.

– realizację działań związanych z uwolnieniem personelu, który znalazł się w niebezpieczeństwie¹⁶.

W misji udział wzięło ok. 2400 żołnierzy z 21 krajów UE, a także Turcji. Ponadto wspólnota oddelegowała do Konga również zespół obserwatorów cywilnych (blisko 250 osób). Największymi kontrybutorami tego przedsięwzięcia były m.in.: Francja (1090 żołnierzy), Niemcy (780 żołnierzy), Hiszpania (130 żołnierzy) i Polska (130 żołnierzy)¹⁷. Sfinansowanie projektu przez UE wyniosło ok. 16 700 000 € – oprócz tzw. kosztów wspólnych¹⁸. Misja EUFOR RD Congo trwała niezbyt długo – zaledwie cztery miesiące¹⁹. Jednakże ze względu na przedsięwzięcia związane z przegrupowaniem do rejonu operacyjnego przeznaczenia (wliczając w to również wycofanie z niego) misja ostatecznie trwała ok. 6 miesięcy. Przyjęty a priori mandat został zrealizowany i misja zakończyła się odnosząc jak to nazwano „sukcesem”. Aczkolwiek, nie był to sukces zupełny. Znaczna część obserwatorów, w tym także specjalistów podkreślała dysfunkcjonalność tej misji, która jak to określono „zakończyła się dokładnie wtedy, gdy byłaby najbardziej potrzebna, czyli w momencie wyborów, tuż bowiem po dyslokacji sił unijnych gwardia republikańska wspierająca prezydenta Kabilę zaatakowała personel odpowiedzialny za ochronę lideraopozycji wskutek czego śmierć poniosło 300 osób”²⁰. Wiele osób krytykowało ją, aczkolwiek głównie niezbyt przychylnie recenzje kierowane były pod adresem jej twórców i koordynatorów. Zasadnicza krytyka skupiła się na decydentach europejskich pokazując ich indolencję, brak niezależności w podejmowaniu decyzji oraz uleganie wpływom USA. Krytycy misji kongijskiej twierdzili również, że jej organizacja była polityczną manifestacją Francji i Niemiec, które w obliczu postępującego kryzysu konstytucyjnego UE starały się ukryć brak koherencji wewnątrz wspólnoty, rozgłaszając wszem i wobec idealny stan europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony. Tak naprawdę najistotniejszym celem zarówno dla Unii Europejskiej jak i samej ONZ było (poprzez sprawne i bezpieczne przeprowadzenie pierwszych od ponad 45 lat demokratycznych wyborów parlamentarnych i wyborów prezydenckich w DRK) ukazanie skuteczności działania i zarazem potrzeby

¹⁶ Rezolucja ONZ nr S/RES/1671...*op. cit.*, [dostęp: 06.07.2015].

¹⁷ Claudia Major, *EUFOR RD Congo 2006: course and context at a glance*, [w:] *EU-UN cooperation in military crisis management: the experience of EUFOR RD Congo in 2006*, wyd. the European Union Institute for Security Studies, Paryż 2008, s. 18.

¹⁸ *The EU security policy toolbox: facts and figures: Financing CSDP missions...*, *op. cit.*, s.277.

¹⁹ Zgodnie z aktem UE nr 2006/319/WPZiB z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie wsparcia MONUC poprzez rozmieszczenie sił EUFOR R.D. Congo operacja wojskowa UE miała zakończyć się po czterech miesiącach od dnia pierwszej rundy wyborów, tj. od 30 czerwca do 30 listopada 2006 roku.

²⁰ P. Frankowski, I. Słomczyńska, *Unia Europejska-Afryka Subsaharyjska. Uwarunkowania, mechanizmy, efektywność współpracy*, Lublin 2011, s. 183.

działania tych instytucji w geopolityce światowej. Wszyscy obserwatorzy – włącznie z organizatorami tych wyborów liczyli na to, że niezakłócony poważniejszymi incydentami przebieg procesu wyborczego i uznanie ich wyników przez zwalczające się frakcje polityczne, zapoczątkują przemiany demokratyczne w DRK oraz położą kres trwającej od dłuższego czasu wojnie domowej. Jak się okazało, efekt końcowy był inny od oczekiwań pokładanych nadziei. Oprócz przytoczonych działań o charakterze typowo stabilizacyjnym z udziałem czynników militarnych Unia Europejska od 2005 roku prowadzi na terenie DRK dwie mniejsze misje skoncentrowane na reformie sektora bezpieczeństwa. Mianowicie są to: EUPOL RD Congo (*European Union Police Mission in the Democratic Republic of Congo – Misja Policyjna Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga*) oraz EUSEC RD Congo (*European Union Security Sector Mission in the Democratic Republic of Congo – Misja doradcza i wsparcia reform bezpieczeństwa Unii Europejskiej w Demokratycznej Republice Konga*). Pierwsza misja – EUPOL RD Congo została ustanowiona po oficjalnym wniosku rządu tego państwa – na podstawie aktu przyjętego na mocy tytułu V traktatu UE – Wspólne Działanie Rady nr 2007/405/WPZiB z dnia 12 czerwca 2007 roku w sprawie misji policyjnej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa²¹. W rzeczywistości przejęła ona zadania wcześniejszej misji EUPOL Kinszasa, która to została ustanowiona na podstawie aktu przyjętego na mocy Tytułu V Traktatu o UE – Wspólne Działanie Rady nr 2004/847/WPZiB z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej w Kinszasie (DRK)²². W tym miejscu zasadnym byłoby przybliżenie okoliczności oraz istoty funkcjonowania tejże misji. Otóż proces przygotowania misji EUPOL Kinszasa stanowił czy też był efektem wcześniejszych działań wspólnoty w zakresie zaangażowania jej w projekt utworzenia tzw. *Zintegrowanej Jednostki Policji (IPU – the Integrated Police Unit)* na terenie DRK, która została powołana przez Radę Europy we Wspólnym Działaniu Rady nr 2004/494/WPZiB z dnia 17 maja 2004 roku w sprawie wsparcia Unii Europejskiej w tworzeniu Zintegrowanej Jednostki Policji w Demokratycznej Republice Konga (DRK)²³. W zaprojektowanej i wdrożonej do życia koncepcji użycia IPU, za cel główny uznano „*wspieranie procesu konsolidacji bezpieczeństwa wewnętrznego w DRK, który jest istotnym czynnikiem procesu pokojowego oraz rozwoju kraju, poprzez pomoc w utworzeniu*

²¹Wspólne Działanie Rady nr 2007/405/WPZiB z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie misji policyjnej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DRK Konga).

²²Wspólne Działanie Rady 2004/847/WPZiB z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej w Kinszasie (DRK) dotyczące Zintegrowanej Jednostki Policji (EUPOL „Kinszasa”).

²³Wspólne Działanie Rady nr 2004/494/WPZiB z dnia 17 maja 2004 r. w sprawie wsparcia Unii Europejskiej w tworzeniu Zintegrowanej Jednostki Policji w Demokratycznej Republice Konga (DRK).

Zintegrowanej Jednostki Policji (IPU) w Kinszasie"²⁴. Na to „wspólne działanie” wspólnota przeznaczyła dość spore środki finansowe w kwocie ok. 585 000 €²⁵. Jednakże pogarszająca się sytuacja społeczno-polityczna w Kongo spowodowała, iż UE zdecydowała się (właściwie to Rada Unii Europejskiej we wspomnianym wcześniej dokumencie – Wspólne Działanie Rady nr 2004/494/WPZiB zapowiedziała możliwość wykorzystania w przyszłości instrumentów Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w celu wspierania stabilizacji sytuacji w DRK) na ustanowienie wspomnianej wcześniej misji policyjnej EUPOL Kinszasa. Cele i zadania tej misji były skupione na prowadzeniu działań monitorująco-obszernych, wspieraniu Zintegrowanej Jednostki Policyjnej w zakresie właściwego wywiązywania się ze swoich obowiązków, a także udzielaniu pomocy doradczej w zakresie jej działania. EUPOL Kinszasa zapisała się jako pierwsza misja policyjna (cywilna) wspólnoty na czarnym lądzie, która realizowała swoje zadania od kwietnia 2005 roku do połowy 2007 roku. Oczywiście środki finansowe przeznaczone na realizację niniejszego wspólnego działania zostały zaplanowane i realizowane w kilku etapach (będąc zawartymi w kolejnych aktach UE – Wspólnych Działaniach Rady). I tak dla przykładu, w pierwszym etapie trwania misji zakontraktowane środki na czas jej trwania tj. od grudnia 2004 do końca 2005 roku wynosiły 4 370 000 € Każdy kolejny akt normujący funkcjonowanie misji zawsze uwzględniał środki finansowe zapewniające jej funkcjonowanie. Podsumowując, ostatecznie do zakończenia misji (30 czerwca 2007 roku) koszty realizacji całego projektu wyniosły ok. 10 mln € Unia Europejska w ramach prowadzonych dotychczas audytów funkcjonowania misji, na przełomie 2006 i 2007 przeprowadziła szczegółową analizę swojego zaangażowania oraz jego przyszłych skutków określając perspektywy swojego zaangażowania w budowanie bezpieczeństwa w tym kraju. W wyniku tychże działań Rada wspólnoty opracowała i zatwierdziła koncepcję działania UE w obszarze sektora bezpieczeństwa DRK. Skutkiem tego było powołanie misji policyjnej EUPOL RD Congo, będącej tak naprawdę kontynuatorką wcześniejszej misji EUPOL Kinszasa (mandat tejże misji wygasł 30 czerwca 2007 roku). Oceniając działania misji EUPOL Kinszasa, wspólnota potwierdziła słuszność podjętych przez siebie decyzji, których efektem było dość wymierne pokazanie skutków jej funkcjonowania, a także utwierdzenie zasadności przyjętego kierunku dalszych działań UE w zakresie reformy sektora policji w DRK. Tworząc koncepcję działania UE w DRK rozważano różne warianty jej przyszłego funkcjonowania. Stąd też, przy powoływaniu misji

²⁴ A. Jaskulski, *EUPOL DR Kongo – zaangażowanie Unii Europejskiej w budowę Kongijskiej Policji Narodowej*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, Praca zbiorowa pod redakcją B. Przybylskiej-Maszner, Poznań 2010, s. 301.

²⁵ Wspólne Działanie Rady nr 2004/494/WPZiB z dnia 17 maja 2004 r. ..., *op. cit.*

EUPOL DR Congo brano pod uwagę także możliwość połączenia jej w przyszłości z misją EUSEC DR Congo. Powodem tego był przede wszystkim zakres celów tych misji, który bezdyskusyjnie był komplementarny, a co za tym idzie, podejście do SSR powinno również być kompleksowe²⁶. Efektem tego było ustanowienie Wspólnego Działania Rady, które zakładało w art. 1, iż celem misji ma być „przyczynienie się do podejmowanych przez Kongo wysiłków na rzecz restrukturyzacji sektora policji i jego powiązania z wymiarem sprawiedliwości. Misja winna udzielać rady i pomocy bezpośrednio właściwym władzom kongijskim oraz za pośrednictwem komitetu monitorującego reformę policji i mieszanego komitetu ds. wymiaru sprawiedliwości, dbając o promocję polityki zgodnej z prawami człowieka oraz międzynarodowym prawem humanitarnym, normami demokratycznymi i zasadami dobrych rządów, przejrzystości i poszanowania państwa prawnego”²⁷. Zatem na podstawie powyższych zapisów można uznać, iż funkcjonowanie misji skupione było głównie na wspieraniu władz DRK w przygotowaniu i przeprowadzeniu reformy systemu bezpieczeństwa w sferze szeroko pojętego bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, jednakże ze szczególnym naciskiem na policję oraz wymiar sprawiedliwości. Mandat misji (decyzją Rady nr 2013/467/WPZiB z dnia 23 września 2013 roku) został przedłużony do 30 września 2014 roku²⁸, przy jednoczesnym założeniu, iż po tym okresie realizacja zadań zostanie przekazana instytucjom kongijskim. Dopuszczano także możliwość wsparcia DRK przez UE w innej formie (np. projektów rozwojowych KE, działań delegatury UE). Misja miała również za zadanie – wspólnie z Komisją Europejską – wspierać powstanie Komitetu Kontynuacji Reformy Sektora Policji (*fr. Comité de Suivi de la Reforme de la Police – CSRP*), a także jego pełne wdrożenie. CSRP to lokalno-międzynarodowy komitet koordynacyjny odpowiedzialny za reformę policji, którego celem jest zaangażowanie w takie obszary jak: policyjne regulacje prawne, prowadzenie szkolenia policji oraz zarządzanie zasobami ludzkimi²⁹. Środki finansowe jakie zostały wykorzystane w ramach funkcjonowania tego projektu (na podstawie aktów UE normujących jej funkcjonowanie, tj. Decyzji oraz Wspólnych Działań Rady) w okresie od 01 lipca 2007 roku do 30 września

²⁶ A. Jaskulski, *EUPOL DR Kongo – zaangażowanie Unii Europejskiej...*, *op. cit.*, s. 290-291.

²⁷ Wspólne Działanie Rady nr 2007/405/WPZiB z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie misji policyjnej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, ... *op. cit.*

²⁸ Decyzja Rady 2013/467/WPZiB z dnia 23 września 2013 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/576/WPZiB w sprawie misji policyjnej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa (RSB), mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DR Konga).

²⁹ M. Musioł, *Przegląd interwencji wojskowych i cywilnych UE w Afryce na przykładzie Demokratycznej Republiki Konga*, [w:] Wrocławskie Studia Politologiczne nr 13/2012, red. Andrzej Jabłoński, Wrocław 2012, s. 84.

2014 roku wyniosły ok. 44 mln €³⁰. Poza tą pulą należałoby jeszcze uwzględnić dodatkowe kwoty pochodzące z budżetu Unii przewidziane na inne doraźne projekty, a także środki przekazane przez innych donatorów zaangażowanych w projekt. Kontyngent składał się z międzynarodowych ekspertów (policjantów, ekspertów systemu karnego, systemu bezpieczeństwa, systemu praw człowieka i praw dzieci), a jego stan osobowy był zmienny – dostosowywany stosownie do warunków i sytuacji, a także ważności realizowanych projektów. Liczba personelu wynosiła od 30 do 47 – osób pochodzących z państw członkowskich UE. Polska nie brała udziału w misji³¹. Na obecną chwilę nie ukazały się jeszcze szczegółowe analizy w wyniku których otrzymano by precyzyjne dane nt. funkcjonowania tejże misji. Nie mniej jednak z całą pewnością można stwierdzić, iż misja EUPOL DR Congo wraz z misjami poprzedzającymi jej funkcjonowanie bardzo pozytywnie wpłynęła na poziom funkcjonowania nie tylko policji oraz wymiaru sprawiedliwości ale także wielu innych ważnych instytucji mających wpływ na bezpieczeństwo, stabilizację oraz efektywność działania całego DRK. Jednakże największą korzyści otrzymało społeczeństwo – zwykli ludzie, a to dlatego, iż działalność tychże misji z całą pewnością dała im poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, a w perspektywie przyszłości po prostu dawała im nadzieję na spokojniejsze i lepsze jutro. Kolejna – nie mniej ważna dla stabilizacji DRK – utworzona także z inicjatywy Unii Europejskiej to misja EUSEC RD Congo. Misja ta również od samego początku jej istnienia ma charakter doradczy i pomocowy w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, aczkolwiek swoje działania skupia głównie w sektorze obronnym. Misja powstała w 2005 roku jako efekt oficjalnego zapotrzebowania – wniosku rządu Demokratycznej Republiki Konga³². Podstawę jej funkcjonowania stanowi akt przyjęty na mocy tytułu V traktatu UE – Wspólne Działanie Rady nr 2005/355/WPZiB z dnia 2 maja 2005 w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa³³. Działania w „terenie” misja rozpoczęła już niebawem, tj. 8 czerwca 2005 roku. Misja odzwierciedla ciągle zaangażowanie UE na rzecz narodu kongijskiego, a zasadniczym jej celem i zarazem istotą (zapisanym w 1 art. wspomnianego Wspólnego

³⁰ Na podstawie aktów UE (Wspólne Działania Rady oraz Decyzje wydane w latach 2007-20013 w sprawie EUPOL RD Congo).

³¹ http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_ue/operacje_ue [dostęp: 11.08.2015].

³² W dniu 26 kwietnia 2005 roku rząd DRK zwrócił się oficjalnie do Sekretarza Generalnego/Wysokiego Przedstawiciela do Spraw Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (SG/WP) o udzielenie wsparcia przez UE poprzez utworzenie grupy doradczej przy władzach kongijskich w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa.

³³ Wspólne Działanie Rady 2005/355/WPZiB z dnia 2 maja 2005 r. w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK).

Działania Rady z 2 maja 2005 roku) jest reforma armii. Cel ten jest realizowany poprzez prowadzenie integracji wojska, z wykorzystaniem narzędzi wspomagających działanie władz kongijskich odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, przy jednoczesnym zachowaniu wszelkich standardów polityki zgodnej z prawami człowieka, a także międzynarodowym prawem humanitarnym, normami demokratycznymi i kanonami tzw. dobrych rządów oraz zasadami przejrzystości i poszanowania państwa prawa³⁴. Szczególnie początki funkcjonowania misji były niełatwe z uwagi na ogromny wysiłek jakiłożono, przede wszystkim na wspieranie procesu reintegracji różnych bojówek i ugrupowań paramilitarnych oraz ich asymilację z kongijską armią przy jednoczesnym dbaniu o jej właściwe finansowanie. Oczywiście mandat misji był kilkakrotnie przedłużany i jednocześnie modyfikowany. Podyktowane to było przede wszystkim zmieniającą się geografią jej funkcjonowania. Dlatego też biorąc pod uwagę jej dotychczasowe zaangażowanie oraz działanie, można skonstatować, iż głównym zadaniem EUSEC RD Congo jest tak naprawdę reforma całego kongijskiego sektora bezpieczeństwa. W ramach tychże celów realizowane jest szereg przedsięwzięć do których między innymi można zaliczyć:

- integrację wojska, w szczególności w dziedzinie kontroli i zarządzania budżetowego i finansowego, szkoleń, statusu żołnierzy, zamówień publicznych, księgowości i nadzoru finansowego,
- zapewnienie doradztwa i pomocy organom odpowiedzialnym za utrzymanie bezpieczeństwa w DRK, przy jednoczesnym zapewnieniu promocji powyższych zasad.

Zadania misji EUSEC ewoluowały i były dostosowywane do działań władz kongijskich³⁵. Władze Konga zwracając się z prośbą o rozmieszczenie sił UE i wsparcie reformy armii były świadome tego jak ważnym narzędziem jest i zarazem jak ważną rolę odgrywają siły zbrojne w procesie budowania pokoju, stabilizacji i bezpieczeństwa w państwie. Dlatego, właściwie od samego początku angażowały się w ten projekt, traktując współpracę ze wszystkimi misjami zagranicznymi, które znajdowały się na terenie DRK priorytetowo. Może o tym świadczyć fakt, iż Prezydent DRK w maju 2009 roku zatwierdził, a na początku następnego roku (26.01.2010r.) zaprezentował przedstawicielom dość licznej społeczności międzynarodowej opracowany przez władze kongijskie „Plan trzyetapowej reformy

³⁴ Ibidem.

³⁵ B. Przybylska-Maszner, *Misja doradcza i pomocowa Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga EUSEC RD Congo – uwarunkowania, struktura, efekty*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, Praca zbiorowa pod redakcją B. Przybylskiej-Maszner, Poznań 2010, s. 154.

kongijskich sił zbrojnych przewidzianej na lata 2009–2025³⁶. Wymuszało to również pewne zmiany w funkcjonowaniu misji EUSEC, która została zmuszona do skoordynowania oraz dopasowania swoich zadań do etapów przedmiotowego planu. I tak w etapie pierwszym zadania misji były realizowane zgodnie z postanowieniami art. 1 wspomnianego wcześniej Wspólnego Działania Rady nr 2005/355/WPZiB z 2 maja 2005 roku. Natomiast w ramach drugiego etapu należało skoordynować i wzmocnić współpracę z innymi instytucjami międzynarodowymi – głównie ONZ udzielając konkretnego wsparcia w dziedzinie reformy sektora bezpieczeństwa w DRK głównie poprzez:

- zapewnienie władzom kongijskim doradztwa oraz wsparcia w ich działaniach na rzecz integracji, restrukturyzacji i odbudowy armii kongijskiej, w szczególności poprzez zaangażowanie się i współudział w opracowaniu różnych krajowych koncepcji politycznych,
- realizację projektu wsparcia technicznego w zakresie modernizacji obszaru finansów Ministerstwa Obrony DRK, zwanego dalej „projektem dotyczącym łańcucha płatności”,
- weryfikację, opiniowanie i w konsekwencji pomoc w opracowywaniu różnych projektów i koncepcji, w zakresie których Unia Europejska lub państwa członkowskie mogłyby zdecydować o udzieleniu wsparcia w dziedzinie reformy sektora bezpieczeństwa,
- prowadzenie nadzoru i zapewnienie realizacji – we współpracy z właściwą Komisją – konkretnych projektów finansowanych lub inicjowanych przez państwa członkowskie w ramach celów misji,
- przyczynienie się do zapewnienia spójności wysiłków podejmowanych w dziedzinie reformy systemu bezpieczeństwa.

Z kolei etap trzeci został skupiony na ścisłych działaniach koordynacyjnych i współpracy z różnymi instytucjami międzynarodowej społeczności – głównie z ONZ, w tym misją MONUSCO w zakresie udzielania konkretnego wsparcia w dziedzinie SSR – ze szczególnym naciskiem na wymiar polityczno-militarny. Wsparcie to ma głównie obejmować:

- kompleksową realizację przez władze kongijskie planów obejmujących czy też zawierających szczegółowe dane w zakresie odbudowy i modernizacji FARDC w następujących dziedzinach: administracja, zarządzanie kadrami, zdolności operacyjne,

³⁶Decyzja Rady 2010/565/WPZiB z dnia 21 września 2010 r. w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).

budżet i finanse, szkolnictwo i edukacja, logistyka, prawa człowieka i walka z przemocą seksualną oraz zasoby ludzkie,

- weryfikowanie i wskazywanie konkretnych projektów wspierających reformę FARDC, a także niejako współzarządzanie tymi projektami,
- dopomaganie władzom kongijskim w procesie włączania i integracji byłych członków bojówek i ugrupowań rebelianckich w szeregi FARDC,
- popieranie działań i niesienie pomocy w ich wdrażaniu Specjalnemu Przedstawicielowi UE, w szczególności podczas prowadzenia negocjacji pokojowych na wschodzie kraju,
- wspieranie działań tzw. przekrojowych, w szczególności dotyczących praw człowieka i kwestii płci,
- doradzanie państwom członkowskim oraz koordynowanie i ułatwianie – w ramach ich odpowiedzialności – w realizowanych przez nich projektach, szczególnie dotyczących dziedzin i obszarów związanych z funkcjonowaniem misji EUSEC³⁷.

Jak już wspomniano wcześniej, wynikiem zaangażowania rządu DRC jest wiele projektów, które na przestrzeni 10 lat współpracy z EUSEC przyniosły rzeczywiście wymierne efekty. Świadectwem takowego działania są opracowane i wydane w kolejności:

- rok 2009 – wspomniany Plan reformy kongijskich sił zbrojnych,
- rok 2011 – ustawa o organizacji i funkcjonowaniu Sił Zbrojnych DRK,
- rok 2013 – ustawa o statusie Sił Zbrojnych DRK,
- rok 2014 – rozporządzenia prezydenckie dotyczące realizacji przedsięwzięć strukturalno-personalnych FARDC,
- rok 2015 – realizacja reformy struktur monitorowania FARDC; uchwalenie ustawy o programowaniu sił zbrojnych DRK³⁸.

Finansowanie misji pochodziło oczywiście ze budżetu UE, a jego wysokość uzależniona była od sytuacji na miejscu, intensyfikacji zaangażowania oraz stopnia zawansowania projektów, a także wielu innych czynników. Nie mniej jednak wszystkie wydatki dotyczące kwestii finansowania misji, uwzględniane były każdorazowo w aktach normujących funkcjonowanie misji (Wspólne Działania Rady i Decyzje Rady). Ich łączna planowana suma, tj. od 2005 roku do czasu jej zakończenia (przewidywany termin

³⁷ Opracowano na podstawie następujących aktów UE: Wspólne Działania Rady (numery: 2005/355/WPZiB, 2006/303/WPZiB, 2007/192/WPZiB, 2007/406/WPZiB, 2008/491/WPZiB, 2009/509/WPZiB, 2009/709/WPZiB) oraz Decyzji Rady nr 2010/565/WPZiB.

³⁸Szerzej zobacz: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/index_en.htm [dostęp: 23.09.2015].

30 czerwca 2016 roku) ma wynieść 88 355 000 €³⁹. Oczywiście do tego należy doliczyć jeszcze kwoty przewidziane na inne projekty realizowane w ramach misji EUSEC, pochodzące także z budżetu Unii lub przekazane przez poszczególne państwa zaangażowane w dany projekt. Co do stanu sił misji, to należy stwierdzić, iż nigdy nie był on stały i zmieniał się stosownie do sytuacji oraz wagi realizowanych zadań. Nie mniej jednak średnio w ciągu roku przebywało na terenie DRK – w ramach misji od 40 do 48 osób, które pochodziły przede wszystkim z państw członkowskich wspólnoty, a także USA. Polska jak dotychczas nie uczestniczyła w działaniach misji⁴⁰. Reasumując działanie EUSEC RD Congo na przestrzeni 10 lat można stwierdzić, iż za sprawą misji w tym czasie zrealizowano:

- ponad 400 ekspertów UE wdrażało określone projekty w DRK,
- wydano ponad 80 mln € na projekty dotyczące systemu bezpieczeństwa, w tym rozwoju sił zbrojnych DRK,
- skonstruowano bądź odnowiono ok. 200 budynków w ramach tychże projektów,
- zakupiono blisko 1600 łóżek dla szkół wojskowych,
- odnowiono, wyremontowano i przystosowano do użycia ok. 140 biur,
- zakupiono i przekazano do użytkowania ok. 800 zestawów komputerowych wraz z wyposażeniem i oprogramowaniem,
- przystosowano do użytku ok. 15.000 szt. broni oraz ok. 1200 ton amunicji⁴¹.

Dokonując niejako podsumowania działania misji EUSEC RD Congo należy stwierdzić z całą stanowczością, iż jest ona jednym z elementów w całej gamie działań podejmowanych przez Unię Europejską na terenie Demokratycznej Republiki Konga. Wprawdzie jest ona jeszcze w trakcie realizacji swoich działań mandatowych więc trudno jest jednoznacznie ocenić jej efekty. Nie mniej jednak sam fakt funkcjonowania tejże misji na terytorium DRK oraz jej zaangażowanie udokumentowane w postaci namacalnych efektów potwierdza słuszność podjętych decyzji przez wspólnotę oraz wymusza konieczność dalszego angażowania się wspólnoty europejskiej w rozwiązywanie problemów wewnętrznych tego

³⁹ Opracowano na podstawie następujących aktów UE: Wspólne Działanie Rady (numery: 2005/355/WPZiB, 2006/303/WPZiB, 2007/406/WPZiB, 2008/491/WPZiB, 2009/709/WPZiB) oraz Decyzji Rady (numery: 2010/565/WPZiB, 2011/538/WPZiB, 2012/515/WPZiB, 2013/468/WPZiB, 2014/674/WPZiB, 2015/883/WPZiB).

⁴⁰http://www.msz.gov.pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_ue/operacje_ue [dostęp: 11.08.2015].

⁴¹Szerzej zobacz: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/index_en.htm [dostęp: 23.09.2015].

państwa. Bowiem takowe działania – jak wynika z wielu analiz są i będą kluczowe dla zapewnienia stabilności w tym regionie. Niewątpliwie misja ta jest kroplą w morzu potrzeb tego kraju. Nie mniej jednak z całą pewnością przyczynia się do wsparcia najważniejszego filara odbudowy tego państwa, czyli sektora bezpieczeństwa. Należy również zaznaczyć, iż przedłożone efekty działania tej misji, a szczególnie rezultaty reformy sektora bezpieczeństwa w DRK z całą pewnością przekładają się na inne obszary funkcjonowania państwa. Oczywiście sukces jest uzależniony od wielu czynników, a jednym z nich, który uzależnia od siebie wiele innych i tym samym zdecydowanie stanowi ten wiodący jest tzw. kompleksowe wsparcie sił zbrojnych. Misja EUSEC jest ponadto dobrym przykładem, potwierdzającym tezę, że skuteczne przeciwdziałanie czy też zapobieganie konfliktom wymaga kompleksowej polityki i strategii. Tworzy to większe prawdopodobieństwo stworzenia realnych warunków dla stabilnego rozwoju i zarazem rozbudowy określonych struktur różnych obszarów środowisk, mających o wiele większe szanse na efektywną i wszechstronną pomoc w zakresie wsparcia i rozwoju państw będących w stanie odbudowywania swojej państwowości i wchodzenia na ścieżkę stabilizacji.

Zakończenie

Demokratyczna Republika Konga ze swoim potencjałem geograficznym, surowcowym, ludnościowym oraz gospodarczym od kilku lat stanowi coraz większe zainteresowanie zarówno wielu państw jak i organizacji międzynarodowych na całym świecie. Stąd też stabilizacja oraz w jej następstwie demokratyzacja tego kraju są ważne nie tylko dla państw kontynentu afrykańskiego ale również całej wspólnoty międzynarodowej, która stała się żywotnie zainteresowana stabilizacją całego regionu Wielkich Jezior. Przyczynami takiego zainteresowania oraz zaangażowania nie tylko ONZ ale również innych organizacji międzynarodowych takich jak chociażby Unia Europejska w tym państwie spowodowane zostało ambicjami tych wspólnot w odgrywaniu coraz większej roli politycznej na arenie międzynarodowej. Nawiązanie przez wspólnoty międzynarodowe, a szczególnie UE współpracy nie tylko z organizacjami afrykańskimi ale również z poszczególnymi państwami tego kontynentu podniosło wymiennie statusna arenie międzynarodowej szczególnie tej ostatniej, nadając oraz uwiarygodniając jej działania w polityce międzynarodowej. Dlatego analizując sytuację w DRK bez wątpienia należy stwierdzić, iż jest ona efektem działań wielu kontrybutorów oraz donatorów międzynarodowych, w tym również UE. Przełomowym i zarazem wymiernym czasem w jej działaniach był wspomniany już

wcześniej rok 2003. Konsekwencją takiego zaangażowania było i jest bez wątpienia przyspieszenie procesu budowania pokoju i stabilizacji nie tylko w samym DRK ale również w całym regionie Wielkich Jezior, a także wzmocnienie stosunków na linii UE–Afryka. Obecnie wspólnota europejska, w połączeniu z działaniami jej państw członkowskich, jest oprócz ONZ największym graczem w Demokratycznej Republice Konga. Jej narzędzia w postaci chociażby misji o różnym statusie są współcześnie nierozzerwalnymi elementami jej polityki międzynarodowej. Mając różny charakter działania, stanowią one podstawowe i skuteczne narzędzie do rozwiązywania nie tylko konfliktów ale również są ważnym czynnikiem w budowaniu pokoju, stabilizacji i bezpieczeństwa. Dość powszechnie uważa się, że to właśnie misje pokojowe i stabilizacyjne (cywilne bądź wojskowe) wciąż stanowią istotne narzędzie w podniesieniu poziomu bezpieczeństwa środowiska międzynarodowego, którego ważnym elementem pozostaje walka z międzynarodowym terroryzmem, poparcie dla procesów demokratycznej transformacji w skali ogólnosiwiatowej oraz powstrzymanie rozpadu struktur państwowych⁴². Na takową opinię składa się różnorodność wykonywanych przez nie zadań mandatowych. W tym miejscu zasadnym staje się podkreślenie jednego z najważniejszych priorytetów w rozwoju społeczności międzynarodowej jakim jest budowanie państwowości, w realizację której powinny być zaangażowane instytucje i podmioty o różnym wymiarze i charakterze działania. Jednakże postrzeganie międzynarodowego zaangażowania w DRK polega przede wszystkim na wsparciu krajowych instytucji – reformatorów. Stąd też na podstawie analiz i doświadczeń wynikających z prowadzonych działań w tym kraju zasadnym staje się aby międzynarodowa społeczność wysuwała bardziej realistyczne oczekiwania co do zakresu, w jakim może wpływać na ten wewnątrz krajowy proces. W tym przypadku proces wsparcia wzmocnienia instytucji państwowych nie powinien sprowadzać się jedynie do działań technicznych. Budowanie państwowości to proces wymagający stworzenia poczucia przynależności obywatelskiej, co z kolei związane jest ze wspólnymi wartościami, oczekiwaniami oraz spostrzeżeniami społeczeństwa w stosunku do państwa. Jak już wspomniano wcześniej, społeczność międzynarodowa, w tym również UE ma skłonność do skupiania się na aspektach technicznych budowania państwa (takich jak chociażby różnego rodzaju projekty i programy szkoleniowe), ponieważ są one postrzegane jako mało inwazyjne i apolityczne. Dlatego też zaangażowanie wspólnoty na rzecz budowania państwowości nie powinno doprowadzić do

⁴²G. Konopko, *Znaczenie misji pokojowych i stabilizacyjnych dla budowania ładu politycznego i społeczno-gospodarczego w Demokratycznej Republice Konga*, [w:] *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku. Zbiór studiów (t. 1)*, red. M. Giętkowski, Ł. Nadolski, Muzeum Wojsk Lądowych, Bydgoszcz 2015, s. 204.

przeoczenia społecznych i kulturowych elementów, które wspierają instytucje państwowe⁴³. Z perspektywy czasu już wiemy, iż pośpieszne wysiłki, wprowadzania tego procesu w DRK, nawet przy zaangażowaniu i ogromnym wsparciu społeczności międzynarodowej, w tym UE w pewnych okresach doprowadziły do jeszcze większych rozłamów i chaosu niż do znacznej poprawy jakości rządzenia, zwłaszcza w perspektywie krótkookresowej. Stąd też istniejące jak i mogące się pojawić w przyszłości inne problemy powodują, iż ciągle jest zasadne wspieranie tego kraju w dążeniu do jak najszybszego uspokojenia sytuacji oraz wejścia na drogę pokojową. Bowiem szybkie i trwałe wyeliminowanie istniejących zagrożeń może stanowić o bycie i przyszłości nie tylko Demokratycznej Republiki Konga ale i całego regionu.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne, materiały statystyczne, dokumenty i materiały źródłowe:

1. Decyzja Rady 2010/329/WPZiB z dnia 14 czerwca 2010 r. w sprawie zmiany i przedłużenia okresu obowiązywania wspólnego działania 2007/405/WPZiB w sprawie misji policyjnej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DR Konga).
2. Decyzja Rady 2010/565/WPZiB z dnia 21 września 2010 r. w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
3. Decyzja Rady 2011/538/WPZiB z dnia 12 września 2011 r. zmieniająca decyzję 2010/565/WPZiB w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
4. Decyzja Rady 2012/515/WPZiB z dnia 24 września 2012 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/565/WPZiB w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
5. Decyzja Rady 2013/467/WPZiB z dnia 23 września 2013 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/576/WPZiB w sprawie misji policyjnej Unii Europejskiej w zakresie

⁴³ Ibidem, s. 202.

- reformy sektora bezpieczeństwa (RSB), mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DR Konga).
6. Decyzja Rady 2013/468/WPZiB z dnia 23 września 2013 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/565/WPZiB w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
 7. Decyzja Rady 2014/674/WPZiB z dnia 25 września 2014 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/565/WPZiB w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
 8. Decyzja Rady 2015/883/WPZiB z dnia 8 czerwca 2015 r. zmieniająca i przedłużająca decyzję 2010/565/WPZiB w sprawie doradczo-pomocowej misji Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC RD Congo).
 9. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 1997/C 340/10.
 10. *The EU security policy toolbox: facts and figures: Financing CSDP missions*, [w:] Yearbook of European Security – Documents, Facts, Figures, Maps **2011–2012**, European Union Institute for Security Studies(EUISS), Paryż 2013.
 11. Rezolucja ONZ nr S/RES/1484 (30.05.2003r.), *The Democratic Republic of the Congo*, [w:] [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1484\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1484(2003)) [dostęp: 05.07.2015].
 12. Rezolucja ONZ nr S/RES/1671 (25.04.2006r.), *The Congo Question*, [w:] <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/2006.shtml> [dostęp: 06.07.2015]
 13. Rezolucja ONZ nr S/RES/1501 (26.08.2003r.), *The Democratic Republic of the Congo*, [w:] [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1501\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1501(2003)) [dostęp: 06.07.2015].
 14. Wspólne Działanie Rady 2003/423/WPZiB z dnia 5 czerwca 2003 r. w sprawie operacji wojskowej UE w Demokratycznej Republice Konga, [w:] Dz.U. L 143 z 11.6.2003.
 15. Wspólne Działanie Rady nr 2004/494/WPZiB z dnia 17 maja 2004 r. w sprawie wsparcia Unii Europejskiej w tworzeniu Zintegrowanej Jednostki Policji w Demokratycznej Republice Konga (DRK).

16. Wspólne Działanie Rady 2004/847/WPZiB z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej w Kinszasie (DRK) dotyczące Zintegrowanej Jednostki Policji (EUPOL „Kinszasa”).
17. Wspólne Działanie Rady 2005/355/WPZiB z dnia 2 maja 2005 r. w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK).
18. Wspólne Działanie Rady 2006/303/WPZiB z dnia 25 kwietnia 2006 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2005/355/WPZiB w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa w Demokratycznej Republice Konga (DRK).
19. Wspólne Działanie Rady 2006/319/WPZiB z dnia 27 kwietnia 2006 r. w sprawie operacji wojskowej Unii Europejskiej wspierającej Misję Obserwacyjną Organizacji Narodów Zjednoczonych w Demokratycznej Republice Konga (MONUC) podczas wyborów.
20. Wspólne Działanie Rady 2007/192/WPZiB z dnia 27 marca 2007 r. zmieniające wspólne działanie 2005/355/WPZiB w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK).
21. Wspólne Działanie Rady nr 2007/405/WPZiB z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie misji policyjnej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DRK Konga).
22. Wspólne Działanie Rady 2007/406/WPZiB z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK) (EUSEC DR Konga).
23. Wspólne Działanie Rady 2008/485/WPZiB z dnia 23 czerwca 2008 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2007/405/WPZiB w sprawie misji policyjnej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DRK Konga).
24. Wspólne Działanie Rady 2008/491/WPZiB z dnia 26 czerwca 2008 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2007/406/WPZiB w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK) (EUSEC DR Konga).

25. Wspólne Działanie Rady 2009/466/WPZiB z dnia 15 czerwca 2009 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2007/405/WPZiB w sprawie misji policyjnej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DR Konga).
26. Wspólne Działanie Rady 2009/509/WPZiB z dnia 25 czerwca 2009 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2007/406/WPZiB w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (DRK) (EUSEC DR Konga).
27. Wspólne Działanie Rady 2009/709/WPZiB z dnia 15 września 2009 w sprawie misji doradczej i pomocowej Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga (EUSEC DR Konga).
28. Wspólne Działanie Rady 2009/769/WPZiB z dnia 19 października 2009 r. zmieniające wspólne działanie 2007/405/WPZiB w sprawie misji policyjnej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa, mającej odniesienie do wymiaru sprawiedliwości w Demokratycznej Republice Konga (EUPOL DR Konga).

Monografie i opracowania:

1. Deska D., *Instytucjonalizacja regionalizmu afrykańskiego od OJA do Unii Afrykańskiej*, [w:] *Stosunki Międzynarodowe w Afryce*, red. nauk. Jan J. Milewski, Wiesław Lizak, Warszawa 2002.
2. Dobrowolska-Polak J., *Międzynarodowa solidarność. Operacje pokojowe ONZ, NATO i UE*, [w:] *IZ Policy Papers*, Wyd. Instytut Zachodni, Poznań 2009.
3. Frankowski P., Słomczyńska I., *Unia Europejska–Afryka Subsaharyjska. Uwarunkowania, mechanizmy, efektywność współpracy*, Lublin 2011.
4. Jaskulski A., *EUPOL DR Kongo – zaangażowanie Unii Europejskiej w budowę Kongijskiej Policji Narodowej*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, Praca zbiorowa pod redakcją B. Przybylskiej-Maszner, Poznań 2010.
5. Konopko G., *Znaczenie misji pokojowych i stabilizacyjnych dla budowania ładu politycznego i społeczno-gospodarczego w Demokratycznej Republice Konga*, [w:] *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku. Zbiór studiów (t. 1)*, red. M. Giętkowski, Ł. Nadolski, Muzeum Wojsk Lądowych, Bydgoszcz 2015.

6. Lizak W., *Problemy bezpieczeństwa Afryki*, [w:] R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008.
7. Łakomy M., *Misje pokojowe Unii Europejskiej w stosunkach francusko-amerykańskich na przełomie XX i XXI*, [w:] *Rocznik Integracji Europejskiej nr 4/2010*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2010.
8. Major Claudia, *EUFOR RD Congo 2006: course and context at a glance*, [w:] *EU-UN cooperation in military crisis management: the experience of EUFOR RD Congo in 2006*, wyd. the European Union Institute for Security Studies, Paryż 2008.
9. Malinowski M.J., *Trudne początki niepodległej Afryki (1960-1990)*, [w:] *Afryka kontynent wyzwań i zagrożeń*, T. 1, red. nauk. Margot Stańczyk - Minkiewicz, Gdynia 2011.
10. Musioł M., *Przegląd interwencji wojskowych i cywilnych UE w Afryce na przykładzie Demokratycznej Republiki Konga*, [w:] *Wrocławskie Studia Politologiczne nr 13/2012*, red. Andrzej Jabłoński, Wrocław 2012.
11. Przybylska-Maszner B., *Misja doradcza i pomocowa Unii Europejskiej w zakresie reformy sektora bezpieczeństwa Demokratycznej Republiki Konga EUSEC RD Congo – uwarunkowania, struktura, efekty*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, Praca zbiorowa pod redakcją B. Przybylskiej-Maszner, Poznań 2010.
12. *Przewyciężenie niestabilności w Afryce. Nowe europejskie podejście* [w:] Raport Europejski o Współpracy 2009, Ośrodek Studiów Wyższych Roberta Schumana przy Europejskim Instytucie Uniwersyteckim, San Domenico di Fiesole, Wspólnoty Europejskie 2009.
13. Rawski A.Z., *Wojsko Polskie w misjach i operacjach Unii Europejskiej*, Lublin 2011.

Źródła internetowe:

1. <http://edu.gazeta.pl/edu/h/Operacja+Artemida> [dostęp: 06.08.2015].
2. http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_ue/operacje_ue [dostęp: 11.08.2015].
3. http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/index_en.htm [dostęp: 23.09.2015].

Mariusz Kuryłowicz

Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży

**WSPÓŁPRACA MIĘDZY INSTYTUCJAMI ODPOWIEDZIALNYMI
ZA BEZPIECZEŃSTWO RP, GWARANCJĄ UTRZYMANIA
POŻĄDANEGO POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA**

**COOPERATION BETWEEN THE INSTITUTIONS RESPONSIBLE FOR
THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF POLAND, THE GUARANTEE
TO MAINTAIN THE DESIRED LEVEL OF SAFETY**

Streszczenie

Współpraca podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo RP, staje się niezmiernie istotnym ogniwem systemu bezpieczeństwa państwa. Wymiana doświadczeń w ramach dobrych praktyk, powinna stać się opoką, filarem przedmiotowego systemu. W ówczesnych czasach, w dobie eskalacji negatywnych zdarzeń, przedmiotowa współpraca nabiera nowego wymiaru. Kompleksowa współpraca daje gwarancję utrzymania pożądanego poziomu bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: współpraca, system, bezpieczeństwo, proces, potencjał

Summary

Cooperation entities responsible for security of the Republic of Poland , it becomes extremely important link in the security system of the state. Exchange of experience in the framework of good practice, should be the rock, the pillar of the system. At that time, in an era of escalating negative events, the present cooperation takes on a new dimension. Comprehensive cooperation is a guarantee of maintaining the desired level of security.

Key words: cooperatio , system, security, process, potential

W dobie eskalacji zdarzeń o charakterze terrorystycznym, wydaje się słusznym, aby podjąć rozważania na temat współpracy instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w Polsce. Zapewnienie jak najwyższego poziomu bezpieczeństwa, stało się potrzebą, koniecznością i wyzwaniem dla szeregu instytucji. W skład instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo RP wchodzi wiele podmiotów. Każdy z nich, w ramach swoich ustawowych bądź statutowych zadań, dąży do profesjonalnego ich wypełnienia. Lecz, czy każdy z podmiotów samoistnie może być gwarantem utrzymania pożądanego poziomu bezpieczeństwa państwa? Raczej nie! Potrzebny jest system, w skład którego będzie wchodziło wiele elementów/podmiotów, które to współpracując ze sobą wytworzą tzw. efekt synergii. Według Słownika jęz. polskiego system to „zbiór jednostek tworzących jakąś zorganizowaną całość, służących jednemu celowi”¹. Brunon Hołyst definiuje system w sposób następujący „najogólniejsza definicja systemów mówi, że jest to uporządkowana kompozycja elementów, tworząca spójną całość. Jednostka jest tu postrzegana jako element różnych systemów, gdyż elementy wchodzące w skład danego systemu, w wyniku różnego rodzaju interakcji, mogą stanowić jednocześnie składniki otoczenia innego systemu (np. rodzinnego, zawodowego, towarzyskiego)”². Natomiast Jarosław Wolejszo ujmuje system jako „wyodrębniony zbiór elementów (materialnych lub abstrakcyjnych), wzajemnie powiązanych, rozważanych jako całość z określonego punktu widzenia, mający przy tym takie właściwości, których nie posiadają jego elementy”³. Skoro wstępnie wyjaśniono już, co to jest system, należy dookreślić jego przeznaczenie. Po co został stworzony i co jest jego celem. I tak więc, system w rozumieniu obszaru bezpieczeństwa będzie systemem, którego celem będzie wykorzystanie posiadanych sił i środków na ukierunkowane i skoordynowane działanie realizowane przez jego elementy/podmioty tak, aby zapewnić, utrzymać i stale polepszać odczuwalny poziom poczucia bezpieczeństwa w państwie. Wspomniany system, aby zrealizował zakładany cel winien wytworzyć tzw. efekt synergii. Według R. W. Griffina synergia to „dwa współpracujące podsystemy produkujące więcej, niż wynosiłaby łączna suma produkcji każdego z nich – gdyby pracowały osobno”⁴. W kontekście rozważanego obszaru bezpieczeństwa, interpretacja znaczenia terminu synergia (tu termin zapożyczony z nauk o zarządzaniu) brzmi następująco: co najmniej dwa współpracujące ze sobą elementy/podmioty wytwarzające więcej, a niżeli każdy wytworzyłby osobno. Wnioskując,

¹E. Sobol i inni, Słownik języka polskiego, wydanie zmienione i zaktualizowane, PWN, Warszawa 1996, s. 984.

²B. Hołyst, *Zagrożenia ładu społecznego. Tom 1*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 22-23.

³J. Wolejszo, R. Jakubczak (red.), *Obronność. Teoria i praktyka*, Bellona, Warszawa 2013, s. 16.

⁴R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004. 86-88.

jest to istota systemu bezpieczeństwa państwa. Połączone w ramach systemu elementy, będą zdolne do skutecznego zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy (fazy zarządzania kryzysowego) w przypadku pojawienia się sytuacji kryzysowej. Przeciwnością synergii jest entropia. Entropia to normalny proces prowadzący do upadku systemu. Analizując przedmiotowy obszar, należy przytoczyć termin *system bezpieczeństwa narodowego*, który to proponowany jest przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, tj. „system bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) – jest to całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonawczych, w tym podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) i podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze)”⁵. Jak już sygnalizował autor opracowania, widzimy tu pewien terminologiczny dysonans. Ta kwestia była podnoszona na forum innego periodyku i stanie się wkrótce przedmiotem szerszego opracowania.

Analizując powyższe, współpraca pomiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo musi funkcjonować w ramach konkretnego systemu, który to będzie obejmował całe spektrum działania wszystkich podmiotów. Od wymiany informacji, po wspólne szkolenia. Od wymiany doświadczeń, po wspólne realizacje. Wyjaśniając znaczenia wybranych terminów z zakresu bezpieczeństwa, wskazując na ich interdyscyplinarny charakter, należy również dokonać przeglądu proponowanych definicji z zakresu bezpieczeństwa.

BEZPIECZEŃSTWO - STAN I PROCES

Na przełomie kilku ostatnich lat, w środowisku naukowym pojawiła się gorąca dyskusja na temat definicji bezpieczeństwa, a raczej kompletnej definicji bezpieczeństwa. Nurtującym problemem w tej kwestii stało się pytanie: czy bezpieczeństwo to stan, czy też stan i proces? Waldemar Kitler mówi, że „Wszelkie analizy bezpieczeństwa, poza sferą definiowania jego syntetycznego znaczenia (a więc możliwego do zastosowania we wszystkich możliwych konfiguracjach), muszą się odbywać przynajmniej z określeniem jego rodzaju, a w konsekwencji jego podmiotu i przedmiotu”⁶. Ponadto, Roman Kuźniar stwierdził, iż „w powodzi haseł rodzaju: „po pierwsze, gospodarka” lub „po pierwsze, człowiek”, szybko zapominamy, że fundamentem tego wszystkiego, co „po pierwsze” jest bezpieczeństwo. Jest ono pierwotną i egzystencjalną potrzebą jednostek, grup społecznych

⁵<http://www.bbn.gov.pl>, (data dostępu 08.01.2016 r.)

⁶ W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP, Podstawowe kategorie, Uwarunkowania, System*, AON, Warszawa 2011, s. 23-24

wreszcie państw. Idzie przy tym nie tylko o przetrwanie, integralność czy niezawisłość, lecz także o bezpieczeństwo rozwoju, który zapewnia ochronę i wzbogacenie tożsamości jednostki czy narodu”⁷.

Dokonując przeglądu przedmiotowej literatury, odnajdujemy pogląd M. Lisieckiego, który brzmi „w literaturze przedmiotu bezpieczeństwo najczęściej jest definiowane przez negację, tj. uwypuklenie przeciwności (braku zagrożeń) lub przez uwypuklenie pozytywnych stanów (spokoju, pewności, wolności). Wielu autorów wskazuje też na potrzebę procesowego podejścia do bezpieczeństwa – z jednej strony zwracając uwagę na dynamikę zmian w zakresie stanu bezpieczeństwa, z drugiej na to, że stan bezpieczeństwa zależy od wielu czynników subiektywnych i obiektywnych, wewnętrznych i zewnętrznych. W rzeczywistości obserwuje się brak powszechnie akceptowanych, kompleksowych definicji dotyczących sfery bezpieczeństwa. Często podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo w konkretnym obszarze zagrożeń, próbują interpretować (naginać) znacznie tego słowa w imię swoich partykularnych interesów”⁸. Ostatnia część cytowanej wypowiedzi, podkreśla interesowność niektórych podmiotów. Interpretując tą ostatnią myśl, autor niniejszego opracowania stoi na stanowisku, iż to ludzie, a nie instytucje, będący w danej chwili reprezentantami lub decydentami w instytucji, realizują wyłącznie własne interesy, co niekoniecznie jest zgodne z duchem i istotą powołania podmiotu (instytucji, formacji) odpowiedzialnego za bezpieczeństwo.

Prowadząc dalsze rozważania, w Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego zauważamy, iż bezpieczeństwo definiowane jest w niniejszy sposób (ang. security) – „stan, który daje poczucie pewności, i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Jest to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś co człowiek szczególnie ceni, na przykład: zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych...”⁹ Natomiast, w tymże Słowniku, (tylko, że w wersji elektronicznej) przy hasle bezpieczeństwo odnajdujemy niniejszy komentarz: „bezpieczeństwo nie należy pojmować statycznie, ale przede wszystkim dynamicznie, jako proces społeczny, w którym podmioty międzynarodowe starają się eliminować zagrożenia i podnosić swój stan pewności. Bezpieczeństwo absolutne jest

⁷ R. Jakubczak, J. Marczak, K. Gąsiorek, W. Jakubczak, *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, AON, Warszawa 2008, s. 99.

⁸ M. Lisiecki, *Jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009, s. 70.

⁹ W. Łępkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego. Wydanie czwarte*, AON, Warszawa 2009 s. 13.

wartością nieosiągalną, ma ono bowiem zawsze charakter względny”¹⁰. Także widzimy tu pewną sprzeczność, co powoduje że powinniśmy z pełną świadomością podchodzić do problematyki bezpieczeństwa. Ponadto, jak widać na przykładzie dwóch wydań Słownika, jego twórcy poszukują ujednoczenia, bądź kompletnego zdefiniowania terminu bezpieczeństwo. Nie jest to takie proste. Jak widać wielu znakomitych naukowców podejmowało szereg prób, aby przygotować konkretną propozycję. Nie mniej jednak, autor opracowania stoi na stanowisku, że bezpieczeństwo - to stan i proces. Tylko czy środowisko naukowe nie powinno mówić o poczuciu bezpieczeństwa? Czy bezpieczeństwo to jest to samo, co poczucie bezpieczeństwa? Według Z. Ścibiorka, B. Wiśniewskiego, R. B. Kuca i A. Dawidczyka „poczucie bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych potrzeb i oczekiwań każdego człowieka. Bezpieczeństwo ma wymiar społeczny. Jest naczelną potrzebą nie tylko jednostki, ale i grupy społecznej. Jest także podstawowym celem działań państw i systemów międzynarodowych; jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia”¹¹.

Wnioskując z powyższego, wydaje się słusznym, aby przytoczyć jeszcze raz tych samych naukowców, którzy stwierdzają iż „w praktycznej działalności podmiotów, bezpieczeństwo funkcjonuje z przymiotnikiem określającym, kogo personalnie lub jakiego obszaru podmiotowo lub przedmiotowo dotyczy. Bezpieczeństwo jest jednocześnie stanem i procesem. Mówiąc o stanie mamy na myśli jego wymiar, skalę trwałości, zasięg terytorialny itp. Natomiast proces to nieustanne kształtowanie i umacnianie bezpieczeństwa, określające zarazem jego dynamikę, o której najlepiej świadczy stale rosnący jego zakres podmiotowy, przedmiotowy i przestrzenny”¹². Cytowani naukowcy trafnie zauważyli, iż bezpieczeństwo to stan i proces. W tym permanentnym procesie ogromną rolę odgrywają instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo, które to w skoordynowanych działaniach prowadzonych w ramach systemu bezpieczeństwa państwa, realizują swoje obowiązki. Uwidacznia to również J. Gierszewski, który wskazał iż „bezpieczeństwo jest postrzegane jako stan i proces, potrzeba oraz skomplikowany system wraz z licznym układem podsystemów, które mają na celu zapewnienie bezpiecznego rozwoju narodowi przy użyciu środków prawnie dostępnych (technicznych, organizacyjnych i prawnych)”¹³, czyli dobrych praktyk realizowanych w ramach współpracy. Przeglądając wiele proponowanych

¹⁰ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego*, AON wersja elektroniczna, Warszawa 2008, s. 14.

¹¹ Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 24.

¹² Tamże, s. 31.

¹³ J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Difin, Warszawa 2013, s. 14.

przedmiotowych terminów można przychylić się do stwierdzenia A. Szymonika, który to wysunął następujące wnioski:

- „bezpieczeństwo jest pojęciem bardzo szerokim i obejmuje praktycznie wszystkie dziedziny naszego życia,
- zagrożenie bezpieczeństwa może pojawić się niespodziewanie, co do miejsca oraz czasu, z otoczenia bliższego i dalszego, wewnętrznego i zewnętrznego, z bliskiej i dalekiej odległości,
- bezpieczeństwo zawsze dotyczy konkretnego podmiotu (np. człowieka, grupy ludzi, systemu gospodarczego, jednostki samorządowej, narodu państwa itd.),
- bezpieczeństwo obejmuje zaspokojenie takich potrzeb, jak istnienie, przetrwanie, całość, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie i pewność,
- działania zabezpieczające przed zagrożeniami są skierowane zarówno do wewnątrz, jak i na zewnątrz celem usuwania lub przynajmniej oddalania niekorzystnych sytuacji i eliminowania lęku, obawy, niepokoju oraz niepewności,
- aspektami przedmiotowego rozumianego bezpieczeństwa (ekonomicznego, politycznego, militarne, kulturowego, informacyjnego itp.) zajmują się wyspecjalizowane służby, instytucje, ośrodki naukowe i badawcze”¹⁴.

W większości wszyscy znamy piramidę A. Masłowa. Wiemy, że bezpieczeństwo w wspomnianej hierarchii umiejscowione jest, jako druga potrzeba. Ale mówiąc o bezpieczeństwie należy również wspomnieć o tym, że uczestnicząc w permanentnym procesie jego utrzymania, stwarzamy możliwość realizowania kolejnych, i równie istotnych potrzeb tj. afiliacji, szacunku i uznania oraz samorealizacji, czyli mamy możliwość godnie żyć z zachowaniem i poszanowaniem wszelkich praw wolności i człowieka oraz mamy możliwość rozwoju. Autor opracowania prowadząc wiele dyskusji na forach organizowanych konferencji i seminariów, zauważa oraz podnosi pewne hasło tj. **Bezpieczeństwo w służbie godności człowieka.** Jest to hasło i myśl, którą to autor artykułu wspólnie z prof. Leszkiem Korporowiczem powołali do życia. Wspomniany Profesor jest niezwykle ważną postacią świata nauki. Ten zany człowiek, wybitny socjolog, propagator ewaluacji polskiej oraz właściwego jej postrzegania, obrońca kultury polskiej, niosący przesłanie wybitnego prawnika i zakonnika, jednego z pierwszych rektorów Akademii Krakowskiej Pawła Włodkowica, stał się inspiratorem trochę odmiennego postrzegania zagadnień dotyczących obszaru bezpieczeństwa.

¹⁴ A. Szymonik, *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Difin, Warszawa 2011, s. 180.

Skoro podjęto próbę wyjaśnienia terminu bezpieczeństwo, należałoby wyjaśnić co to jest zagrożenie. A więc „zagrożenie jest antonimem bezpieczeństwa (...) Zagrożenia to zjawiska fizyczne lub społeczne powodujące stan niepewności i obaw, czyli naruszające poczucie bezpieczeństwa. To także stan i (lub) sytuacje, którym często towarzyszy strach i lęk”¹⁵.

Zdaniem autora artykułu, aby móc zgłębiać wiedzę na temat bezpieczeństwa nie wolno ograniczać się do prowadzenia analiz problemów pojawiających się wyłącznie w czasach obecnych. Spojrzenie w przeszłość, uzmysławia i ukazuje jaką drogę obierano, aby utrzymać pożądany poziom poczucia bezpieczeństwa. „Jean Halpérin rozpatrywał rolę, jaką mogło odgrywać w historii uczucie wyrażane słowem „bezpieczeństwo”, Jego zdaniem może ono stać się „motywem przewodnim” szeroko pojętego „rozumienia przeszłości”. Zwracał więc uwagę na „pewne pojecie, pewne zagadnienie”, które wydawało mu się „zapoznane” przez historiografię; słowo „bezpieczeństwo” odnosi się jednocześnie do faktów i do stanu umysłu”¹⁶. Jak pisze J. Delemeau „Równocześnie z pojawieniem się słów *sécurité*, *security*, *sicurezza*, *seguridad*, *Sicherheitsgefühl*, zaczęto się zastanawiać nad tym, co uzasadnia uczucie, do jakiego słowa te się odnoszą. Pytanie to jest faktem historycznym zasadniczej wagi. Refleksja na ten temat rozwinęła się w dwóch różnych, w znacznej mierze przeciwnych kierunkach. Pierwszy z nich, o charakterze głównie teologicznym, skłaniał do nieufności wobec zwodniczej pewności duchowej, która groziła nam popadaniem w gnuśność. Drugi, w zasadzie polityczny, dążył do dowartościowania bezpieczeństwa publicznego, będącego najbardziej uzasadnionym dążeniem obywateli”¹⁷.

Analizując powyższe, słusznym wydaje się podjęcie wysiłku badawczego w obszarze bezpieczeństwa, a konkretnie współpracy podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa.

POTENCJAŁ

Kolejną niemniej ważną kwestią jest ustalenie potencjału, który to uczestniczyły w wymienionym przed chwilą procesie. Według Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego „potencjał (ang. potential) – zasób możliwości, mocy, zdolności wytwórczej tkwiącej w czymś; sprawność, wydajność, możliwość, zwłaszcza państwa w jakiejś dziedzinie, np. gospodarczej, wojskowej”¹⁸. W komentarzu autorzy Słownika

¹⁵ Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 101.

¹⁶ J. Delumeau, *Skrzydła anioła, Poczucie bezpieczeństwa w duchowości człowieka Zachodu w dawnych czasach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998, s. 8.

¹⁷ Tamże, s. 13.

¹⁸ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów ...*, s. 103.

wyjaśniają, iż „termin „potencjał” wywodzi się z filozofii Arystotelesa, który wprowadził rozróżnienie między tym, co rzeczywiście jest, od tego, co jeszcze nie istnieje, ale może zaistnieć w określonych warunkach lub przy pewnej ich zmianie. Jest to istotna cecha tego pojęcia”¹⁹. Kto stanowi, bądź może stanowić taki potencjał? Otóż, potencjał stanowią:

1. podmioty i instytucje odpowiedzialne za utrzymanie pożądanego poziomu bezpieczeństwa
2. stowarzyszenia i organizacje pozarządowe
3. środowiska naukowe/akademickie
4. środowiska eksperckie
5. społeczeństwo

W poszukiwaniu potencjału, słusznym wydaje się, aby w tej części opracowania pochylić się nad instytucjami, które zajmują się szeroko rozumianą edukacją o bezpieczeństwie (celowo nie użyto terminu edukacja dla bezpieczeństwa). Dlaczego? Z prostej przyczyny, tj. to one kształtują morale młodego pokolenia. Począwszy od nauczania wczesnoszkolnego, po studiowanie. Zdaniem autora, to właśnie tam należy poszukiwać wspomnianego potencjału. „Zgodnie z obowiązującymi obecnie rozwiązaniami koncepcyjnymi, organizacją i realizacją edukacji dla bezpieczeństwa zajmuje się kilka resortów. Są to: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Ważnym wykonawcą zadań edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa są także formacje podległe MSW (Policja, Państwowa Straż Pożarna oraz Straż Graniczna) oraz MON (Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej). Oprócz instytucji centralnych, edukacja dla bezpieczeństwa jest także prowadzona w ośrodkach władzy samorządowej na poziomie województwa, powiatu, gminy i miasta oraz u przedsiębiorców ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i obronności państwa. Istotnym elementem systemu edukacji dla bezpieczeństwa są publiczne i niepubliczne uczelnie wyższe. Uczelnie wyższe prowadzą studia pierwszego, drugiego oraz trzeciego stopnia na kierunku bezpieczeństwo narodowe oraz bezpieczeństwo wewnętrzne. Według danych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego studia na tych kierunkach prowadzą 83 uczelnie. Ważną rolę w systemie edukacji dla bezpieczeństwa odgrywają również stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Wśród organizacji, które najbardziej intensywnie wpisują się w ten zakres, są m.in.: Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Związek Strzelecki „Strzelec”,

¹⁹ Tamże, s. 104.

Policyjne Towarzystwo Sportowe, Stowarzyszenie Kulturalne i Tradycji Wojskowej, Związek Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Związek Inwalidów Wojennych, stowarzyszenia kombatanckie, Liga Obrony Kraju i Polski Czerwony Krzyż. Warty odnotowania są też działania edukacyjne organizacji specjalistycznych w zakresie ratownictwa górskiego (GOPR i TOPR) i wodnego (WOPR)²⁰. Analizując powyższe, widzimy, iż wiele podmiotów może wpływać na kształtowanie morale młodego pokolenia. Jest to niezmiernie ważna kwestia. Działając w organizacjach lub stowarzyszeniach, realizując poszczególne programy nauczania, młody człowiek doświadcza niezwykle ważnego elementu wychowawczego. Wpływa on przede wszystkim na postawę, kręgosłup moralny, tożsamość, poszanowanie godności, jak również na empatię. Niestety, nie jest to tak oczywiste jakby miało wyglądać. W uwagach do raportu z badań sondażowych CBOS-u (listopad 2014) dotyczącego „Oceny stanu bezpieczeństwa państwa” sporządzonego przez prof. Jadwigę Staniszkis, czytamy „Atomizacja, brak edukacji nastawionej na wyrobienie zdolności przywódczych i poczucia odpowiedzialności za innych, oraz – brak zaufania wobec państwa to główne zagrożenia. Skutki takiej postawy (i nastawienie wyłącznie na przetrwanie swoje i rodzin) widać dziś w Donbasie. My jesteśmy podobni. Odtworzenia wiarygodnych instytucji - (harcerstwa, korporacji studenckich, Ligi Obrony Kraju, które w czasie II Wojny wspierały zbrojne Państwo Podziemne, jako fundament AK) oraz sieci lokalnych autorytetów jest niezbędne. Konieczna jest odbudowa więzi społecznych (także przez politykę historyczną, jako źródła dumy, ale i pokazywania form działania)”.²¹ W kontekście prowadzonych rozważań oraz mając na uwadze powyższe, można się z tą opinią zgadzać bądź nie, ale na pewno należy się nad nią pochylić i poddać cytowane stwierdzenie głębokiej refleksji.

Podsumowując niniejsze opracowanie, wydaje się słusznym, aby przytoczyć słowa francuskiego historyka J. Delumeua tzn. „Tak jak nadopiekuńczość w rodzinie przytłacza i w końcu rodzi lęk, podobnie nagromadzenie wszelkiego rodzaju zabezpieczeń prowadzi do uśpienia w człowieku dorosłym inicjatywy i kreatywności”²². W odpowiedzi na niepokój zawarty w powyższym stwierdzeniu, organa odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa utworzyły system bezpieczeństwa państwa, który to z założenia nie powinien uśpić czujności, inicjatywy, czy też kreatywności podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Gwarancją tego, będzie konstruktywna współpraca tych podmiotów, wytwarzająca efekt

²⁰ Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP

²¹ http://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/05/eksperytza_jadwiga_staniszkis.pdf (05.04.2015 r.)

²² J. Delumeau, *Skrzydła anioła, Poczucie ...*, s. 28.

synergii i prowadząca permanentnie ewaluację procesu utrzymania pożądanego poczucia bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

1. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP, Warszawa 2013;
2. Delumeau J., *Skrzydła anioła, Poczucie bezpieczeństwa w duchowości człowieka Zachodu w dawnych czasach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998;
3. Gierszewski J., *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Difin, Warszawa 2013;
4. Griffin R. W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004;
5. Hołyst B., *Zagrożenia ładu społecznego. Tom 1*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013;
6. <http://www.bbn.gov.pl>;
7. Jakubczak R., Marczak J., Gąsiorek K., Jakubczak W., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, AON, Warszawa 2008;
8. Kaczmarek J., Łepkowski W., Zdrodowski B. (red.), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego*, AON wersja elektroniczna, Warszawa 2008;
9. Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP, Podstawowe kategorie, Uwarunkowania, System*, AON, Warszawa 2011;
10. Lisiecki M., *Jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009;
11. Łepkowski W. (red.), *Słownik terminów z zakresu Bezpieczeństwa Narodowego. Wydanie czwarte*, AON, Warszawa 2009;
12. Sobol E. i inni, *Słownik języka polskiego, wydanie zmienione i zaktualizowane*, PWN, Warszawa 1996;
13. Szymonik A., *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Difin, Warszawa 2011.
14. Ściбіorek Z., Wiśniewski B., Kuc R. B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015;
15. Wołęjszo J., Jakubczak R. (red.), *Obronność, Teoria i praktyka*, Bellona, Warszawa 2013;

Tomasz Lachacz

Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

AKTYWNOŚĆ „SAMOTNYCH WILKÓW” WYZWANIEM DLA PAŃSTWA I SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

THE ACTIVITY OF "LONE WOLVES" AS A CHALLENGE FOR THE STATE AND LOCAL COMMUNITIES

Streszczenie

„Samotne wilki” stanowią istotne zagrożenie dla państwa i społeczności lokalnych. W związku z tym, że sprawcy samodzielnie przygotowują i przeprowadzają swoje zamachy, to dla służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo są trudni do zidentyfikowania i powstrzymania. W ostatnim okresie odnotowano wzrost liczby ataków z udziałem „samotnych aktorów”. W artykule przedstawiono wybrane przykłady zamachów oraz podjęto próbę analizy zagrożenia poprzez wskazanie cech charakterystycznych zjawiska.

Słowa kluczowe: „samotne wilki”, zagrożenie, społeczność lokalna, bezpieczeństwo państwa

Summary

"Lone wolves" represent a significant threat to the state and local communities. Therefore, that they prepare and carry out their attacks alone, are difficult to identify and deter for the emergency services. In the last period we saw an increase in the number of attacks involving "lone actors". The article presents some examples of assassinations and attempted the analysis of the risk by identifying the characteristic features of the phenomenon.

Keywords: "lone wolves" threat, local community, state security

Eksperci odpowiedzialni za bezpieczeństwo zwracają uwagę na powtarzające się w miejscach publicznych zamachy, których sprawcami są pojedyncze osoby lub małe ich grupy. W wyniku niezapowiedzianych ataków giną nieświadomi zagrożenia obywatele,

a możliwość wystąpienia zamachu w każdym miejscu i czasie, paraliżuje funkcjonowanie społeczności lokalnych. Podejmując próbę analizy zjawiska, należy rozważyć kwestię – czy są to incydentalne przypadki, czy współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa? Pojawia się także pytanie o motywację i cechy charakterystyczne „samotnych wilków”. Poza tym warto zastanowić się, czy jest to nowa forma terroryzmu, który przenika środowiska lokalne oraz zaskakuje nieprzygotowane do właściwego reagowania służby? W ostatnich miesiącach odnotowano kilkanaście ataków z udziałem „aktorów” działających w pojedynkę m.in. w Stanach Zjednoczonych, we Francji, czy też w Danii. Zamachy wywołały strach i przerażenie w społeczeństwie oraz stały się przedmiotem debaty na forum międzynarodowym. Tym samym potwierdza się pogląd H. Kury, że zagrożenia od zarania dziejów stanowią jeden z głównych tematów dyskusji w każdym społeczeństwie, a przeważająca część ludzkości jest przekonana, że w porównaniu z dawnymi czasami zagrożenie w mniejszym lub większym stopniu stale rośnie.¹

Pojęcie „samotny wilk” pojawiło się w słowniku amerykańskiej skrajnej prawicy, której przywódcy zachęcali w latach 90. do atakowania rządu samodzielnie lub w małych grupach.² Początkowo był to problem marginalny, a ataki z udziałem pojedynczych osób występowały sporadycznie. Z czasem zjawisko to nasiliło się i ewoluowało, sprawiając ekspertom trudności w jego jednoznacznej interpretacji i klasyfikacji. W literaturze przedmiotu spotkać można różne ujęcia problemu. W ostatnich latach pojęcie „samotny wilk” pojawiło się do opisanego sytuacji, w której jedna osoba, zwykle działająca oddzielnie od określonej organizacji terrorystycznej, wykonuje to, co można by określić jako atak terrorystyczny.³ W tym ujęciu podkreśla się aspekt niezależności w działaniu sprawcy, mimo stosowanych przez niego metod. Z kolei według G. Weimanna „samotny wilk” to indywidualista lub mała ich grupa, którzy używają tradycyjnych terrorystycznych taktyk włączając w to atakowanie cywilów do osiągnięcia wyraźnie politycznych lub ideologicznych celów. Działają przy tym bez członkostwa, bez wewnętrznej kooperacji oraz bez wsparcia oficjalnej lub nieoficjalnej organizacji terrorystycznej, komórki, lub grupy.⁴ Są to zatem jednostki, które mimo, że działają samodzielnie, mają jasno określony cel. R. F. J. Spaaij podkreśla ponadto, że pojęcie to określa niebezpiecznego przywódcę, wyrzutka antyspołecznego i nieprzewidywalnego osobnika. Wskazuje przy tym na „biologiczne

¹ H. Kury, *Lokalne zapobieganie przestępczości w Europie*, Kraków 2002, s. 343.

² T. Łachacz, „Samotne wilki” zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa, [w:] *Forum Bezpieczeństwa. Instytucje państwa a bezpieczeństwo człowieka*, (red.) K. Karwacka, Gdynia 2013, s. 74.

³ J. Kaplan, H. Löw, L. Malkki, *Introduction to the Special Issue on Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism*, „Terrorism and Political Violence 2014”, Volume 26, No. 1, pg. 1-12.

⁴ G. Weimann, *Lone Wolves in Cyberspace*, „Journal of Terrorism Research”2012, Volume 3, Issue 2, pg. 75.

znaczenie terminu z akcentem na indywidualistów, którzy nie należą do grupy terrorystycznej (do paczki)”.⁵ Z zaprezentowanych definicji wynika, że eksperci są zgodni co do istoty zjawiska. Sprawcą jest zawsze jednostkadeterminowana, działająca w momencie zamachu samodzielnie i atakująca ludność cywilną.⁶ W dalszej części przybliżona zostanie aktywność „samotnych wilków” w ostatnim okresie oraz ukazane zostaną cechy charakterystyczne zjawiska. Przedtem jednak odniesiono się do istoty środowiska lokalnego oraz terroryzmu.

Środowisko lokalne według T. Pilcha to „gromada ludzki zamieszkujących ograniczone i względnie izolowane terytorium, posiadających i ceniących wspólną tradycję, wartości i symbole, instytucje usługowe i kulturowe, świadomych jedności, odrębności, gotowych do wspólnotowego działania, żyjących w poczuciu przynależności i wewnętrznego bezpieczeństwa”.⁷ Społeczność taka utożsamia się z określonym regionem i ceni przy tym bezpieczeństwo jako naczelną potrzebę człowieka i grup społecznych.⁸ Poprzez podejmowane działania dąży do jej zaspokojenia i przyczynia się do rozwoju społecznego i gospodarczego państwa. Społeczności lokalne „cechuje ograniczona liczba aktorów, a zachodzące między nimi relacje mają charakter bezpośredni. Tych nielicznych aktorów lokalnej sceny łączy pewna wspólnota celów i środków wynikająca ze wspólnoty życia codziennego. Wyzwała ona nierzadko uśpiony potencjał rozwojowy i mobilizuje do zachowań prospołecznych. Długie trwanie takich właśnie społeczności sprawia, iż przypisać im można uniwersa symboliczne, jak określił je przed laty P. Berger i T. Luckmann.⁹ Chodzi tutaj o zbiór wartości i norm opierających się w znacznym stopniu historycznym przemianom i regulujących zachowania codzienne i odświętne, ustalających ich rytmy czy cykle. Na koniec wreszcie, z uwagi na względnie kompletną oprawę instytucjonalną, społeczności lokalne charakteryzuje swoista autarkia – niemal całe życie tworzących je ludzi upływać może w ich obrębie”.¹⁰ Omówione cechy środowiska lokalnego mogą mieć wpływ na błędną ocenę zagrożeń, które mogą zaistnieć w otoczeniu. „Hermetyczność” społeczności lokalnych skupiających się głównie na problemach społecznych godzących w egzystencję jednostki i funkcjonowanie wspólnoty, może prowadzić do bagatelizowania niektórych zjawisk, w tym niebezpieczeństwa związanego z zamachem „samotnego wilka”. Społeczeństwo w Polsce nie

⁵ R. F. J. Spaaij, *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Dordrecht, New York 2012, pg. 17.

⁶ T. Łachacz, dz. cyt., s. 74.

⁷ T. Pilch, *Środowisko lokalne –struktura, funkcje, przemiany*, [w:] *Pedagogika społeczna*, (red.) T. Pilich, I. Lepalczyk, Warszawa 1995, s. 157.

⁸ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 18.

⁹ P. Berger, T. Luckmann, *Społeczne tworzenie rzeczywistości*, Warszawa 1983.

¹⁰ B. Jałowiecki, M. S. Szczepański, *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej. Podręcznik akademicki*, Tychy 2002, s. 23.

doświadczyło jeszcze jego ataku, ale należy pamiętać, że nie jest to stan dany raz na zawsze. Tym bardziej, że na świecie odnotowuje się wzrost aktywności „aktorów” działających w pojedynkę. Zagrożenie „wykracza” poza granice państwowe i może sparaliżować każde środowisko lokalne przyczyniając się do dezintegracji więzi społecznych we wspólnotach.

Terroryzm, mimo wielu badań poświęconych zagrożeniu, pozostaje nadal istotnym wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej. Częste i chaotyczne transformacje zjawiska uniemożliwiają jego jednoznaczną ocenę.¹¹ Nie wypracowano do tej pory wspólnej definicji terroryzmu, którego termin wywodzi się z języka greckiego i łacińskiego. Greckie *treo-* oznacza „drżeć, bać się”, „stchórzyć, uciec”, zaś łacińskie *terror-oris-* oznacza „strach, trwoga, przerażenie”, a czasownik łaciński *terrero* oznacza „wywołać przerażenie, straszyć”.¹² Istotą problemu jest wywołanie strachu oraz paniki wśród społeczeństwa. Klasyczne ujęcie omawianego zjawiska prezentuje W. Weitling: „Terroryzm jest tworzeniem nieba na ziemi piekielnymi metodami przez kryminalistów”.¹³ Z kolei według R. R. Rubinsteina terroryzm „to działanie wykorzystujące przemoc i uprawiane przez jednostkę lub grupę, które z prawnego punktu widzenia jest pozbawione legalności”.¹⁴ Sprawcą zamachu może być pojedyncza osoba, nie musi to być koniecznie organizacja. W „Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego” określono, że jest to „forma przemocy polegająca na przemyślanej akcji wymuszenia bądź zastraszenia rządów lub określonych grup społecznych w celach politycznych, ekonomicznych i innych”.¹⁵ W tym ujęciu zwrócono uwagę na motywację sprawców, którzy mają jasno określony cel. Zdaniem B. Hoffmana działania terrorystyczne polegają na: „(...) budzeniu i wykorzystywaniu strachu w wyniku przemocy lub groźby przemocy w dążeniu do zmian politycznych. (...) Terroryzm jest specjalnie pomyślany tak, aby wywierał dalekosiężne skutki psychologiczne, znacznie wykraczające poza bezpośrednią ofiarę(y) czy przedmiot terrorystycznego ataku. Ma się strach, a więc zastraszyć znacznie szerszą <<namierzoną widownię>>, która może obejmować wrogą grupę etniczną lub religijną, cały kraj, rząd lub partię, czy też opinię publiczną. (...) Za pomocą rozgłosu zdobytego w wyniku przemocy terrorystyki pragną zdobyć wpływy i władzę, których nie mają, aby przeprowadzić zmiany polityczne na szczeblu lokalnym lub międzynarodowym”.¹⁶ Warto podkreślić, że B. Hoffman zwraca uwagę na

¹¹ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2003, s. 33.

¹² Za: E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011, s. 137.

¹³ K. Indecki, *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm*, (red.) E. W. Pływaczewski, Zakamycze 2005, s. 261.

¹⁴ R. E. Rubinstein, *Alchemists of Revolution*, New York 1987, s. 17.

¹⁵ W. Lępkowski, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011, s. 137.

¹⁶ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001, s. 42.

lokalny wymiar problemu. Podsumowując przegląd różnych określeń terroryzmu warto przytoczyć badania A.P. Schmidta i A.I. Jongmanna, którzy na podstawie analizowanych definicji wyróżnili najczęściej eksponowane cechy zjawiska m.in.: przemoc/siła; polityczny; strach/terror; psychologiczne skutki; przewidywane reakcje; celowe, planowane, systematyczne, zorganizowane działania; rozgłos/reklama.¹⁷

Istotą terroryzmu, jak zgodnie podkreślają badacze problemu, jest zastraszenie przy użyciu przemocy. W związku z tym działania sprawców charakteryzują się bezwzględnością i okrucieństwem, a efekt psychologiczny zostaje osiągnięty, kiedy grupa docelowa jest zaskoczona i nieprzygotowana na zamach. Cechą wyróżniającą współczesny terroryzm jest szczególnie cel ataku, wcześniej przemyślany i starannie zaplanowany. W kręgu zainteresowania terrorystów są przede wszystkim cele niewojskowe, czyli ludność i obiekty cywilne, w tym również infrastruktura publiczna. „Akty współczesnego terroryzmu nie są już kierowane głównie przeciwko budynkom rządowym, strukturom władzy czy siłom porządkowym. Ostrze uderzeń skierowane zostało przeciwko społeczeństwu, przeciwko ludności cywilnej (...)”.¹⁸ B. M. Jenkins zauważa, że terroryści mogą zaatakować wszystko, wszędzie i w każdej chwili, a państwo nie może chronić wszystkiego, wszędzie i przez cały czas.¹⁹ Metody działania sprawców są różne i zmieniają się dynamicznie w celu uzyskania jak największego efektu zaskoczenia. Najczęściej stosowane są m.in.: zabójstwa; uprowadzenia; zamachy bombowe; ataki przy użyciu broni palnej, broni białej lub innych niebezpiecznych przedmiotów czy też porwania samolotów lub innych środków masowej komunikacji.²⁰ Ważnym wyznacznikiem omawianego zagrożenia jest także motywacja sprawców. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że podłoże działalności terrorystycznej może być natury: separatystycznej, nacjonalistycznej, fundamentalistycznej, religijnej, ideologicznej, czy też rasistowskiej.²¹ Podkreśla się ponadto cel polityczny zjawiska, który związany jest z destrukcyjnym oddziaływaniem na państwo i jego struktury. Zwraca się uwagę, że istotą współczesnego terroryzmu „nie jest osiągnięcie celów politycznych a raczej spowodowanie możliwie maksymalnych strat wśród ludności lub odczuwalnych przez nią szkód gospodarczych.”²² Znamionną cechą zjawiska jest chęć uzyskania rozgłosu według zasady,

¹⁷ A. P. Schmid, A. J. Jongman, *Political terrorism. A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*, New Brunswick 1998, s. 32.

¹⁸ J. Gotowała, *Ciemista droga do globalnego bezpieczeństwa*, [w:] *Terroryzm-rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Warszawa 2006, s. 192.

¹⁹ *Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, (red.) T. Jemiolo, K. Malaka, Warszawa 2002, s. 175.

²⁰ Tamże, s. 20.

²¹ K. Jałoszyński, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Policja w walce i przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Bielsko-Biała 2009, s. 11-12.

²² J. Gotowała, dz. cyt., s. 192.

że skuteczne działanie terrorystyczne jest wówczas, im większy jest wydzźwięk społeczny i medialny. Celem aktu terrorystycznego nie jest śmierć wielu osób, lecz wywołanie odpowiedniej reakcji opinii publicznej, a ważną rolę odgrywają przy tym media.²³

W dokumentach poświęconych bezpieczeństwu terroryzm ukazywany jest zarówno jako problem globalny, jak też lokalny. W Koncepcji Strategicznej NATO z 2010 roku podkreślono, że „terroryzm stwarza bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli państw NATO i szerzej dla międzynarodowej stabilności i dobrobytu. Grupy terrorystyczne przenikają i rozprzestrzeniają się na obszarach o strategicznym znaczeniu dla Sojuszu;”²⁴ W dalszej części dokumentu pojawia się deklaracja, że państwa członkowskie będą „wzmocnić zdolności do wykrywania i obrony przed międzynarodowym terroryzmem, w tym poprzez pogłębioną analizę zagrożenia, (...) włączając w to pomoc w szkoleniu sił lokalnych w ich walce z terroryzmem;”²⁵

W Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa zatytułowanej „Bezpieczna Europa w lepszym świecie”, którą przyjęta w 2003 roku, podkreślono że „terroryzm stanowi narastające zagrożenie strategiczne dla całej Europy. (...) fala terroryzmu ma zakres światowy i jest powiązana ze zbrojnym ekstremizmem religijnym. Jej przyczyny są złożone. Składa się na nie presja modernizacji, kryzysy kulturalne, społeczne i polityczne oraz wyalienowanie młodzieży żyjącej w obcych społecznościach”. Zauważono, że celem i bazą tak pojmowanego terroryzmu jest Europa.²⁶ Zwrócono ponadto uwagę, że bardzo istotne w zwalczaniu terroryzmu jest przeciwdziałanie i tłumienie zarodków różnych konfliktów o charakterze lokalnym i regionalnym. Wskazano na znaczenie współpracy międzynarodowej, akcentując przy tym rolę NATO oraz ONZ. W innym dokumencie Unii Europejskiej - „Strategia UE w zakresie zwalczania terroryzmu” – zwrócono uwagę na „wieloaspektową kooperację poświęconą pogłębieniu powszechnego konsensusu w walce z terroryzmem.”²⁷

Dokumentem strategicznym, w którym uwzględniono zagrożenie terroryzmem jest także „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku”. W polskiej koncepcji

²³ B. M. Jenkins, *International Terrorism: A New Mode of Conflict. California Seminar on Arms Control and Foreign Policy*, Los Angeles 1975, s. 1.

²⁴ <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/2694,KoncepcjaStrategicznaNATOtlumaczenie.html>, [data dostępu: 20 lipca 2015 r.].

²⁵ Tamże.

²⁶ Europejska Strategia Bezpieczeństwa z 2003, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_bezpieczenstwa_ue_2003.pdf, [data dostępu: 20 lipca 2015 r.], s. 29-31.

²⁷ <http://www.psz.pl/120-unia-europejska/damian-szlachter-unia-europejska-wobec-terroryzmu-aktywnosc-miedzynarodowa>, [data dostępu: 21 lipca 2015 r.].

określono, że „zagrożeniami dla globalnego bezpieczeństwa pozostaną międzynarodowy terroryzm i zorganizowana przestępczość (...).”²⁸ Uznano, że zjawisko jest szczególnie niebezpieczne w połączeniu z ekstremizmem i nowoczesnymi technologiami teleinformatycznymi. Podkreślono ponadto, że terroryzm jest zagrożeniem także w wymiarze krajowym, a za szczególnie niebezpieczne uznano „pojedyncze osoby lub małe grupy osób wykorzystujące metody terroru jako narzędzia do realizowania własnych celów o podłożu politycznym, społecznym, ekonomicznym, religijnym”.²⁹

W dalszej części artykułu przedstawione zostaną wybrane przykłady zamachów z udziałem „samotnych wilków” oraz cechy charakterystyczne zjawiska.

W Montrealu w dniu 6 grudnia 1989 roku zaatakował Marc Lepine. Niedoszły student politechniki wkroczył do budynku miejscowej uczelni i w ciągu 20 minut zastrzelił 14 studentek oraz ranił 13 innych.³⁰ 25-letni mężczyzna był uzbrojony w półautomatyczny karabin oraz nóż myśliwski. Celem sprawcy, który po masakrze popełnił samobójstwo, były wyłącznie kobiety. Lepine twierdził, że przez niewiasty nie dostał się na uczelnię i nie powinny one kończyć studiów technicznych. W swoim liście prezentował światopogląd pełen nienawiści przeciwko feministkom oraz wskazał 19 prominentnych kobiet, najbardziej przez niego znieawdzonych. Lepine wychował się w domu Kanadyjki francuskiego pochodzenia oraz ojca Algierczyka i przed popełnieniem zamachu niczym szczególnym się nie wyróżniał.³¹ Zaatakował w uczelni, w której marzył studiować, czyli w środowisku lokalnym nieprzygotowanym na agresję samotnego „aktora”. Rząd Kanady w celu upamiętnienia tragedii ogłosił 6 grudnia Narodowym Dniem Pamięci i Działania w obliczu Przemocy Wobec Kobiet, zaś w wielu krajach w tym dniu obchodzony jest Dzień Białej Wstążki.³² Mężczyźni nosząc ją deklarują, że nigdy nie będą sprawcami przemocy wobec kobiet.

Kolejnym przykładem, w którym pojedyncza jednostka paraliżuje funkcjonowanie państwa i społeczeństwa jest historia Teda Kaczyńskiego, określanego także jako Unabomber. W latach 1978-1995 mężczyzna wysyłał listy-bomby do nieznanymi osobom, w wyniku czego

²⁸ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 18.

²⁹ Tamże, s. 25.

³⁰ http://metro.policja.waw.pl/portal/km/276/28592/22_rocznica_masakry_w_Montrealu.html, [data dostępu: 22 lipca 2015 r.].

³¹ <http://bejsment.com/2014/12/05/nathalie-nigdy-nie-zapomni-tragedii-na-politechnice/>, [data dostępu: 22 lipca 2015 r.].

³² http://wyborcza.pl/1,91446,17022532,Początek_kampanii_16_dni_przeciwko_przemocy_ze_względu.html, [data dostępu: 22 lipca 2015 r.].

zginęły 3 osoby, a 29 zostało ciężko rannych.³³ Mężczyzna, który obronił doktorat z matematyki i pracował krótko na Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkley, przez długi okres czasu był nieuchwytny dla służb. Do wydarzeń z 11 września 2001 roku uważany był w Stanach Zjednoczonych za symbol terroryzmu. Działalność przestępcza Kaczyńskiego związana była z jego poglądami skupiającymi się na walce z postępowem technicznym, o której pisał w swoim manifestie opublikowanym w 1995 roku. Unabomber twierdził, że „nowoczesna technika pozbawia człowieka wolności i prowadzi do jego „nadu społecznienia”.³⁴ Namawiał do rewolucji i negocjowania dzisiejszej formy społeczeństwa.³⁵ Mężczyzna został ostatecznie aresztowany, a jego osoba została przypomniana światu, po tym jak Breivik nawiązał w swoim manifestie do Kaczyńskiego.

Symbolicznym już przykładem współczesnego „samotnego wilka” jest niewątpliwie Anders Breivik – sprawca zamachu na norweskiej wyspie Utoya. Ofiarami mężczyzny w dniu 22 lipca 2011 roku byli głównie uczestnicy letniego obozu młodzieżowego zorganizowanego przez rządzącą wówczas Partię Pracy. Norweg swoją masakrę rozpoczął w Oslo, gdzie przed rządowym budynkiem zdetonował ładunki wybuchowe. Następnie udał się na pobliską wyspę Utoya, na której strzelał do uczestników obozu. W zamachu zginęło łącznie 77 osób, a 33 zostało zranionych.³⁶ W momencie pojawienia się policji na miejscu zdarzenia, Breivik nie próbował walczyć, popełnić samobójstwa, lecz oddał się w ręce służb, by kontynuować swoją krucjatę zza murów więzienia.³⁷ 36-letni mężczyzna, który obecnie odbywa karę 21 lat pozbawienia wolności, od samego początku działał samodzielnie i do swojej zbrodni wykorzystał proste środki – broń palną oraz bombę. Jego zamach był przemyślany oraz planowany przez ponad 3 lata. Motywy zbrodni Breivika mają podłoże polityczne oraz religijne. Anders twierdził, że chciał zapobiec islamizacji Norwegii.³⁸ Według zamachowca zagrożeniami dla państwa są kulturowi marksiści, którzy umożliwili osiedlanie się muzułmanom w Europie. Mężczyzna sprzeciwiał się polityce nadmiernej tolerancji w stosunku do imigrantów i polityce wielokulturowości. Swoją światopogląd zaprezentował w manifestie „2083-Europejska Deklaracja Niepodległości”, który upubliczniony został

³³<http://www.polskatimes.pl/artyku/705885,brunon-k-kolejny-samotny-wilk-ktory-chcial-byc-lepszy-od-breivika,3,id,t,sa.html>, [data dostępu: 23 lipca 2015 r.].

³⁴ Tamże.

³⁵ T. Łachacz, dz. cyt., s. 76.

³⁶<http://swiat.newsweek.pl/norwegia-uczyla-pamiec-ofiar-tragedii-w-oslo-i-na-wyspie-utoya,106673,1,1.html>, [data dostępu: 24 lipca 2015 r.].

³⁷ T. Walat, M. Ostrowski, W. Smoczyński, *Strach krąży po Europie*, „Polityka” 2011, nr 31 (2818), s. 8-10.

³⁸<http://wpolityce.pl/swiat/260058-norwegia-czci-pamiec-ofiar-andersa-breivika-mija-kolejna-rocznica-masakry-na-wyspie-utoya>, [data dostępu: 25 lipca 2015 r.].

przed 22 lipca 2011 roku. Przedstawionemu nim poglądy są mieszanką konserwatyizmu, ultra nacjonalizmu, prawicowego populizmu, islamofobii, antyfeminizmu i rasizmu.³⁹

Innym przykładem jednostki o radykalnych poglądach, która zaatakowała w moskiewskim środowisku lokalnym jest 30-letni Dmitrij Winogradow. W dniu 7 listopada 2012 roku mężczyzna wkroczył do biura firmy farmaceutycznej i z niewyjaśnionych przyczyn otworzył ogień do swoich kolegów z pracy, zabijając w sumie 6 osób.⁴⁰ Sprawca tłumaczył, że powodem jego ataku była nieszczęśliwa miłość, ale trudno w to uwierzyć po zapoznaniu się z treścią jego manifestu odnalezionej na portalu społecznościowym. Mężczyzna określany „rosyjskim Breivikiem” pisał, że „wojna jako wyraz naturalnych sił konkurencji zawsze była jednym z głównych regulatorów liczby form życia”.⁴¹ Winogradow nienawidził rasy ludzkiej i życia w ogóle, a swój atak przygotowywał ponad rok. Deklarował, że jego głównym celem jest „zniszczenie jak najwięcej jednostek ludzkiego kompostu (...) tylko taki postęp jest jedynie słuszny i wartościowy”.⁴² Mężczyzna, podobnie jak Lepine, wyraz swojego buntu zmanifestował w swoim środowisku lokalnym.

Do tragicznych wydarzeń doszło także w Bostonie, 15 kwietnia 2013 roku. Na trasie maratonu w wyniku eksplozji ładunków zginęły trzy osoby, a 264 zostały ranne.⁴³ Ustalono, że odpowiedzialnymi za zamach byli bracia pochodzenia czecheńskiego: 26-letni Tamerlan Carnajew oraz 19-letni wówczas Dżochar, którzy do USA przyjechali 10 lat przed atakiem. Niektóre źródła podają, że motywy ich zbrodni zostały wyjaśnione w krótkiej notatce umieszczonej na jednej z wewnętrznych ścian łodzi. Sprawcy zostawili tam informację, że „gdy atakujesz jednego muzułmanina, atakujesz ich wszystkich”, a zabici w zamachu mieli być „przypadkowymi ofiarami”, tak samo jak „przypadkowo” giną chociażby afgańscy cywile podczas nalotów na rebeliantów.⁴⁴ Motywację braci potwierdzają ustalenia ze śledztwa, że zamachowcy byli pod wpływem ekstremistycznej ideologii oraz mieli związki z islamskimi ekstremistami działającymi na Kaukazie.⁴⁵ Do zamachu oficjalnie nie przyznała

³⁹ T. Łachacz, dz. cyt., s. 77.

⁴⁰ http://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2012_11_08/Moskwa-morderstwo-6-ofiar/, [data dostępu: 25 lipca 2015 r.].

⁴¹ <http://www.wprost.pl/ar/355564/Rosyjski-Breivik-chcial-niszczyc-czastki-ludzkiego-kompostu-5-osob-nie-zyje/>, [data dostępu: 25 lipca 2015 r.].

⁴² http://wyborcza.pl/1,76842,12810469,_Rosyjski_Breivik__zastrzelil_w_Moskwie_piec_osob.html, [data dostępu: 28 grudnia 2013 r.].

⁴³ <http://wiadomosci.wp.pl/gid,17453809,kat,1356,title,2-rocznica-zamachu-w-Bostonie,galeria.html>, [data dostępu: 26 lipca 2015 r.].

⁴⁴ <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/cbs-dzochar-carnajew-zostawil-notke-wyjasnil-dlaczego-za-atakowali-boston,326162.html>, [data dostępu: 26 lipca 2015 r.].

⁴⁵ <http://wiadomosci.wp.pl/gid,17453809,gpage,7,img,17453893,kat,1356,title,2-rocznica-zamachu-w-Bostonie,galeria.html>, [data dostępu: 26 lipca 2015 r.].

się żadna organizacja, więc atak braci Carnajew należy traktować jako przykład terroryzmu „samotnych wilków”.

W czerwcu 2015 roku doszło do ataku w kurorcie Susa w Tunezji. Mężczyzna otworzył ogień na miejscowej plaży, zabijając 39 osób, głównie turystów z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Belgii.⁴⁶ Sprawcą był 23-letni tunezyjski student wydziału inżynierii Saifedin Rezgui, mający związki z Państwem Islamskim.⁴⁷ Jego zamach, wspierany prawdopodobnie przez dwie inne osoby, był protestem, wyrazem niezadowolenia świata muzułmanów z działań zachodnich przywódców. Warto dodać, że w tym samym miesiącu 35-letni Yassine Salhi w niewielkiej miejscowości francuskiej Saint-Quentin-Fallavier próbował wysadzić miejscowe zakłady gazowe. Mężczyzna był związany z firmą, do której dostarczał gaz i bardzo dobrze orientował się w środowisku lokalnym. W miejscu zdarzenia znaleziono ciało pozbawione głowy (najprawdopodobniej jego szefa) oraz flagi z napisami arabskimi, które wskazują na związki zamachowca z Państwem Islamskim.

Wspomnieć należy także o zamachach, które miały miejsce w Kopenhadze, 14 lutego 2015 roku⁴⁸. Ich sprawcą był Duńczyk palestyńskiego pochodzenia – Omar Abdel Hamid El-Hussein⁴⁹. 22-letni mężczyzna ostrzelał kawiarnię w trakcie spotkania na temat islamizmu i wolności słowa. Podczas ataku zginął 55-letni filmowiec Finn Nøgaard, choć celem zamachowcy był autor karykatur Mahometa – Szwed Lars Vilks. Kilkanaście godzin później mężczyzna zaatakował ponownie w okolicach synagogi znajdującej się w centrum miasta i zabił 37-letniego członka wspólnoty żydowskiej. Podczas powrotu do domu sprawca został zastrzelony przez policję. W oficjalnych komunikatach po zamachu premier Danii Helle Thorning-Schmidt oświadczyła, że sprawca nie należał do żadnej grupy, ani siatki terrorystycznej⁵⁰. Z kolei duńskie media podają, że zamachowiec przed atakiem złożył przysięgę wierności Państwu Islamskiemu. Na jego profilu na Facebooku znalazł się wpis, w którym mężczyzna „przysięgał wierność samowznaczeniu kalifowi Państwa Islamskiego Abu Bakrowi al-Bagdadiemu”⁵¹. Jest to kolejny przykład „samotnego wilka”, który choć działał samodzielnie, to sympatyzował z organizacją terrorystyczną.

⁴⁶<http://swiat.newsweek.pl/zobacz-amatorskie-nagranie-ataku-terrorystycznego-wideo-,artykuly,365828,1.html>, [data dostępu: 28 czerwca 2015 r.].

⁴⁷<http://www.polskatimes.pl/artykul/3917741,susa-saifedin-rezgui-i-masakra-na-plazy-tunezja-jest-skonczone-nikt-tu-nie-przyjedzie-reportaz,1,id,t,sa.html>, [data dostępu: 28 czerwca 2015 r.].

⁴⁸<http://www.polskatimes.pl/artykul/3753363,strzelanina-w-kopenhadze-omar-abdel-hamid-elhussein-z-muzulmanskiego-gangu-jednym-z-zamachowcow,id,t.html>, [data dostępu: 28 grudnia 2015 r.].

⁴⁹<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zamachy-w-danii-demonstracja-w-kopenhadze,515942.html>, [data dostępu: 30 grudnia 2015 r.].

⁵⁰<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/cnn-zamachowiec-z-kopenhagi-slubowal-wiarnosc-panstwu-islamskiemu,516233.html>, [data dostępu: 30 grudnia 2015 r.].

⁵¹ Tamże.

Innego rodzaju incydent z udziałem pojedynczej osoby odnotowano w mieście Lafayette, w stanie Luizjana w Stanach Zjednoczonych. 58-letni John Russell Houser użył broni palnej podczas projekcji komedii „Train Wreck” („Wykolejona”) w kinie „The Grand 16”.⁵² Mężczyzna zabił dwie kobiety i ranił siedem osób, następnie próbował uciec, ale na widok policji popełnił samobójstwo.⁵³ Sprawca był prawdopodobnie pracownikiem multiplexu kinowego i według policji leczył się psychiatrycznie. Powody jego działania nie zostały ustalone, ale według Reutersa w samochodzie zamachowca znaleziono podejrzane materiały świadczące, że nie był to przypadkowy atak szaleńca, lecz zaplanowane i świadome działanie.⁵⁴ Dodać należy, że do podobnej tragedii doszło trzy lata wcześniej w miejscowości Aurora, w stanie Kolorado. James Holmes podczas filmu „Mroczny Rycerz powstaje” otworzył ogień do kinowej publiczności zabijając wówczas 12 osób i 70 ciężko raniąc. Motywy sprawcy także nie zostały odkryte, choć wskazuje się na jego problemy ze zdrowiem psychicznym. W nawiązaniu do prezentowanych przykładów wspomnieć należy o licznych strzelaninach w szkołach i uniwersytetach, które miały miejsce w ostatnich latach m.in. w Stanach Zjednoczonych, w Niemczech, czy też w Finlandii. Ich sprawcy, jak chociażby Adam Lanza, to byli młodzi ludzie, którzy z niewyjaśnionych przyczyn dokonali masakry w swoich społecznościach lokalnych. Ze względu na brak jasno określonych motywów zbrodni oraz zaburzenia psychiczne zamachowców, eksperci traktują ich w kategorii „kolejnego samotnego świra”, aniżeli „samotnego wilka”.

Przedstawione przykłady potwierdzają, że zamachy z udziałem pojedynczych osób lub małych grup nasiliły się w ostatnich latach i stanowią potencjalne zagrożenie dla państwa i jego obywateli. Sprawcy atakują w różnych miejscach publicznych (m.in. uniwersytet, wyspa, kino, plaża, biuro, kawiarnia), coraz częściej w małych środowiskach lokalnych, paraliżując funkcjonowanie nieświadomych niebezpieczeństwa wspólnot. W Stanach Zjednoczonych od zamachu z 11 września 2001 roku na 61 ataków aż 50 dokonały „samotne wilki”⁵⁵. Po tragicznej masakrze na wyspie Utoya odnotowano wzrost liczby ataków z udziałem pojedynczych aktorów w innych państwach (m.in. we Francji, Kanadzie, Anglii). Jest to przykład zagrożenia, z którym liczyć musi się każde państwo i społeczeństwo. Uwzględnić należy także, że niepożądane działania zaobserwowane w jednym państwie mogą

⁵²<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/usa-strzelanina-w-kinie-w-luizjanie-nie-zyja-trzy-osoby/vhje8z>, [data dostępu: 28 lipca 2015 r.].

⁵³<http://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-nowe-fakty-ws-strzelaniny-w-kinie-nId,1858414#>, [data dostępu: 27 lipca 2015 r.].

⁵⁴<http://www.polskatimes.pl/artykul/4681792,usa-strzelanina-w-luizjanie-dwie-osoby-nie-zyja-siedem-odnioslorany-videozdjecia,id,t.html>, [data dostępu: 28 czerwca 2015 r.].

⁵⁵<http://www.rp.pl/artykul/1152037--Samotne-wilki--dzihadu-poluja-na-Zachodzie-z-inspiracji-Al-Kaidy-i-IS.html#p-3>, [data dostępu: 30 grudnia 2015 r.].

być bezpodstawnie kopiowane w każdym innym miejscu, czemu sprzyja m.in. swobodna wymiana myśli i wiedzy, globalizacja, nowoczesne technologie, mass media, czy też popierana dotychczas idea państwa wielokulturowego.

Cechą wyróżniającą „samotne wilki” jest to, że działają samodzielnie i nie przynależą do zorganizowanej grupy lub sieci terrorystycznej. Atakują indywidualnie, a swoje zamachy mają dobrze przemyślane i zaplanowane. Doskonałym przykładem jest Breivik, który 3 lata przygotowywał się do masakry na norweskiej wyspie. Według R. F. J. Spaaij sposób działania omawianych sprawców jest zapoczątkowany i kierowany wyłącznie przez nich samych, bez żadnych kierowniczych nakazów, czy też hierarchii.⁵⁶ W rezultacie bardzo trudno jest zidentyfikować potencjalnego zamachowca, który z nikim nie wymienia informacji

o planowanym ataku. „Samotne wilki” mogą być pod wpływem marginalnej ideologii, ale rzadko korzystają ze wsparcia innych podmiotów, gdy dopuszczają się tragicznych czynów.⁵⁷ Mogą oni sympatyzować lub spełniać wolę organizacji terrorystycznej, ale nie są jej częścią.

„Samotne wilki” w swoim działaniu kierują się określoną motywacją, prezentują odmienne ideologie, często o charakterze politycznym, czy też religijnym. Lepine występował przeciwko feministkom, Kaczyński negował postęp techniczny, Breivik odrzucał m.in. ideę wielokulturowości, zaś Winogradow nienawidził gatunku ludzkiego. Niektórzy sprawcy zaprezentowali swój światopogląd w manifeście upublicznionym przed zamachem. Wyrazili w nim swój sprzeciw, bunt przeciwko istniejącemu porządkowi społecznemu czy też polityce państwa.⁵⁸ Część „samotnych wilków”, szczególnie aktywna w ostatnim okresie, była inspirowana pobudkami religijnymi. Bracia Carnajew, sprawcy z Francji, czy też z Tunezji identyfikowali się z religią islamską i środowiskiem muzułmańskim, w obronie którego toczyli swoją „walkę”. Zamachowcy związani byli z fanatyczną i radykalną częścią tego środowiska, a istotną rolę w ich działaniu mogło odegrać Państwo Islamskie. Wśród „aktorów” odpowiedzialnych za ataki, możemy wyróżnić także grupę osób, których motywy nie są znane do dnia dzisiejszego. Przykładem może być Holmes, Lanza, Houser, czy też sprawcy szkolnych strzelanin. Eksperci nie zaliczają ich do grona „samotnych wilków” ze względu na brak motywu zbrodni. Zastanawiające jest jednak, że incydenty z udziałem takich aktorów powtarzają się w okresie, w którym wzrosła aktywność „samotnych wilków”.

⁵⁶ R. F. J. Spaaij, dz. cyt., s. 17.

⁵⁷ M. Becker, *Explaining Lone Wolf Target Selection in the United States*. „*Studies in Conflict & Terrorism*” 2014 (37), pg. 970.

⁵⁸ T. Łachacz, dz. cyt., s. 79.

W związku z tym nie należy bagatelizować zjawiska wskazując tylko na problemy psychiczne i osobowościowe sprawców.

Ważną rolę w działalności „samotnych wilków” odgrywają nowoczesne technologie. Omawiani „aktorzy” podczas planowania swoich ataków nie korzystają z wiedzy i wsparcia żadnej organizacji. Potrzebne informacje poszukują w Internecie, za pomocą którego dzielą się także własnymi poglądami (np. w formie manifestu). J. D. Simon zwraca uwagę na znaczenie technologii, szczególnie Internetu, jako źródła ułatwiającego dostęp do praktycznych wskazówek i instrukcji dla potencjalnych „samotnych wilków”.⁵⁹

Ponadto warto zwrócić uwagę na pozycję społeczną i wiek zamachowców. Są to osoby często dobrze wykształcone, posiadające pracę zawodową. Dżochar Carnajew studiował medycynę, Holmes ukończył studia z wyróżnieniem i miał szansę na doktorat, Kaczyński pracował jako matematyk na uniwersytecie, zaś Winogradow był prawnikiem. Nie jest to margines społeczny lecz jednostki „nieprzeciętne”, świadome swoich czynów i konsekwencji podejmowanych działań. W środowisku, w którym funkcjonowali postrzegani byli raczej za osoby „normalne”, choć zamknięte w sobie i nie wzbudzające większego zainteresowania. Podkreślić należy młody wiek „samotnych wilków”. Większość z nich to osoby między 20 a 30 rokiem życia, pochodzące z „dobrych” domów.

Kolejnym charakterystycznym elementem omawianego zjawiska jest środowisko, w którym omawiani „aktorzy” dokonują zamachów. Bardzo często są to miejsca dobrze im znane, w których funkcjonują, uczą się lub pracują, nie wyróżniając się przy tym niczym szczególnym. Analizowane ataki przeprowadzono m.in. na norweskiej wyspie, w budynku politechniki, na plażyw kurorcie, w biurze, czy też w kinie niewielkiego miasta. Celem zamachowców nie były stolice państwowe i obiekty rządowe, lecz społeczności lokalne nieprzygotowane do takiej formy agresji i przemocy. Dla członków wspólnot jest to przerażająca wizja, ponieważ „samotnym wilkiem” w każdym momencie może okazać się ich sąsiad, kolega z pracy lub z uczelni. To prowadzić może do osłabienia więzi społecznych w lokalnych wspólnotach.

Zauważyć należy ponadto, że w przypadku analizowanego zjawiska coraz częściej pojawiają się informacje o związkach „samotnych aktorów” z Państwem Islamskim. Wcześniej zostało już omówione, że istota działania „samotnego wilka” polega na indywidualnym przeprowadzeniu zamachu, a napastnik z reguły działa we własnym imieniu i nie należy do żadnej organizacji. Sprawcy odpowiedzialni za zamachy m.in. w Kopenhadze,

⁵⁹ J. D. Simon, *Lone Wolf Terrorism: Understanding the Growing Threat*, Amherst, New York 2013, pg. 25.

w kurorcie Susa w Tunezji, czy też we Francji działali w pojedynkę, ale sympatyzowali z Państwem Islamskim. Trudno ocenić w jakim zakresie doszło do zbliżenia zamachowców z organizacją terrorystyczną oraz która strona zainicjowała „współpracę”. Dla społeczności międzynarodowej jest to niebezpieczna wizja, ponieważ Państwo Islamskie może wykorzystywać zdeterminowanych i działających w pojedynkę „aktorów” do swojej walki.

Na zakończenie warto zasygnalizować jeszcze jedną kwestię, która rzadko podnoszona jest przez europejskich decydentów ze względu na poprawność polityczną oraz popieraną w Europie ideę wielokulturowości. W ostatnim okresie sprawcami analizowanych zamachów są także przedstawiciele drugiego pokolenia imigrantów, którzy urodzili się i wychowali na Zachodzie. Ich rodzice często nie przekazali dzieciom swojej kultury, nie wychowali ich też religijnie⁶⁰. Często jest to pokolenie sfrustrowanych młodych ludzi, którzy nie są zadowoleni z własnej pozycji społecznej. „Kulturowo czy socjalnie odstają od reszty rodowitych Europejczyków. Wielu z nich nie zadowala siedzenie na najniższych szczeblach drabiny społecznej, na których pokornie, niemal z pocałowaniem w rękę, przycupnęli kilkanaście, kilkadziesiąt lat wcześniej ich rodzice”.⁶¹ Jest to środowisko podatne na radykalizm polityczny, a przede wszystkim religijny. Są to jednostki sfrustrowane i zdeterminowane, aby zmanifestować swoje niezadowolenie.

Podsumowując dotychczasowe rozważania można stwierdzić, że zamachy z udziałem pojedynczych osób powtarzają się w ostatnich latach z dużą częstotliwością i w różnych państwach. To już nie są incydentalne przypadki, lecz pewien trend zagrażający funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa. Potwierdzają to zapisy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku, w której zwrócono uwagę na to zjawisko. Eksperti zajmujący się problematyką bezpieczeństwa, twierdzą że jest to terroryzm „samotnych wilków”. Jego istota sprowadza się do ataku jednostki, która z reguły nie jest powiązana z żadną organizacją lub grupą, ale w swoim działaniu używa tradycyjnych terrorystycznych taktyk, a ofiarami zamachu są przypadkowe osoby cywilne. Sprawcami czynów z reguły są młodzi indywidualiści, często jednostki zamknięte, ale inteligentne. Za pomocą przemocy, terroru chcą promować określoną ideologię lub przekonania. W pewnym stopniu są to „buntownicy” podważający istniejący porządek społeczny. „Samotne wilki” atakują, jak wynika z przeprowadzonej analizy, głównie z pobudek politycznych, społecznych, czy też religijnych. W ostatnim okresie szczególnie aktywni byli „aktorzy”, którzy sympatyzowali

⁶⁰<http://www.dw.com/pl/francuski-znawca-islam-u-d%C5%BCihad-jest-cz%C4%99%C5%9Bci%C4%85-m%C5%82odzie%C5%BCowego-buntu/a-18875912>, [data dostępu: 30 grudnia 2015 r.].

⁶¹<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1027191,title,Przedmiesciami-i-wiezieniami-europejskie-inkubatory-terroryzmu,wid,17986800,wiadomosc.html>, [data dostępu: 30 grudnia 2015 r.].

z Państwem Islamskim i z radykalną częścią środowiska muzułmańskiego. Poza tym warto zauważyć, że wśród indywidualistów odpowiedzialnych za zamachy, są także osoby, których powody działania nie są znane i u części z nich stwierdzono zaburzenia psychiczne. Z tego względu nie są oni zaliczani do „samotnych wilków”, a określane jako „kolejny samotny świr”. Zastanawiające jest natomiast, dlaczego takich przypadków odnotowano szczególnie dużo w okresie, w którym nasiliło się zjawisko „samotnych aktorów”. Na uwagę zasługuje poza tym, że analizowane zagrożenie przenika środowiska lokalne, paraliżując funkcjonowanie wspólnot. Sprawcy atakują często w swoim otoczeniu, w którym postrzegani są za normalnych, zwykłych obywateli. Omawiane tragedie wydarzyły się w miastach o małym strategicznym znaczeniu, co więcej w miejscach dostępnych dla każdego tj. w kinie, w uniwersytecie, na plaży, czy też na ulicy. Dla zwykłych obywateli, którzy terroryzm znali dotychczas tylko z telewizyjnych przekazów, jest to przerażająca wizja. Z kolei dla służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo stanowi to duże wyzwanie, aby właściwie zidentyfikować i powstrzymać „aktorów”, którzy w środowisku lokalnym pozostają praktycznie niezauważeni. Problem nie zniknie w najbliższych miesiącach, a spodziewać należy się raczej eskalacji zjawiska. Według ekspertów, takim krajom jak Polska grozi także terroryzm „samotnych wilków”, ponieważ światowe trendy w terroryzmie, z opóźnieniem, ale docierają do pozostałych państw europejskich.⁶²

BIBLIOGRAFIA

1. Becker M., 2014, *Explaining Lone Wolf Target Selection in the United States*, “Studies in Conflict & Terrorism” (37).
2. Berger P., Luckmann T., 1983, *Spoleczne tworzenie rzeczywistości*, Warszawa.
3. *Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, 2002, (red.) T. Jemioło, K. Malaka, Warszawa.
4. Bolechów B., 2003, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń.
5. Gotowała J., 2006, *Ciernista droga do globalnego bezpieczeństwa*, [w:] *Terroryzm-rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, (red.) J. Gotowała, Warszawa.
6. Hoffman B., 2001, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa.

⁶²http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,12951640,Osiem_osob_cwiczylo_strzelanie_z_broni_rakiet_owej.html, [data dostępu: 28 lipca 2015 r.].

7. Indeck K., 2005, *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm*, (red.) E. W. Pływaczewski, Zakamycze.
8. Jałoszyński K., 2009, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Policjów walce i przeciwdziałaniu terroryzmowi*, Bielsko-Biała.
9. Jałowiecki B., Szczepański M.S., 2002, *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej. Podręcznik akademicki*, Tychy.
10. Jenkins B. M., 1975, *International Terrorism: A New Mode of Conflict. California Seminar on Arms Control and Foreign Policy*, Los Angeles.
11. Kaplan J., Löow H., Malkki L., 2014, *Introduction to the Special Issue on Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism*. "Terrorism and Political Violence", Vol. 26, No. 1
12. Kury H., 2002, *Lokalne zapobieganie przestępczości w Europie*, Kraków.
13. Łachacz T., 2013, „Samotne wilki” zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa, [w:] *Forum bezpieczeństwa. Instytucje państwa a bezpieczeństwo człowieka*, (red.) K. Karwacka, Gdynia.
14. Łepkowski W., 2011, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa.
15. Nowak E., Nowak M., 2011, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa.
16. Pilch T., 1995, *Środowisko lokalne – struktura, funkcje, przemiany*, [w:] *Pedagogika społeczna*, (red.) T. Pilich, I. Lepalczyk, Warszawa.
17. Rubinstein R. E., 1987, *Alchemists of Revolution*, New York.
18. Schmid A. P., Jongman A. J., 1998, *Political terrorism. A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*, New Brunswick.
19. Simon J. D., 2013, *Lone Wolf Terrorism: Understanding the Growing Threat*, Amherst, New York.
20. Spaaij R. F. J., 2012, *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Dordrecht, New York.
21. Stańczyk J., 1996, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa.
22. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2014, Warszawa.
23. Walat T. Ostrowski M., Smoczyński W., 2011, *Strach krąży po Europie*, „Polityka” nr 31 (2818).
24. Weimann G., 2012, *Lone Wolves in Cyberspace*, “Journal of Terrorism Research”, Vol. 3, Issue 2.

Netografia:

- <http://bejsment.com>. 22.07.2015 r.
- <http://metro.policja.waw.pl>. 22.07.2015r.
- <http://pl.sputniknews.com>. 25.07.2015 r.
- <http://swiat.newsweek.pl>. 24.07.2015 r.; 28.06.2015 r.
- <http://wiadomosci.gazeta.pl>. 28.07.2015 r.
- <http://wiadomosci.onet.pl>. 28.07.2015 r.
- <http://wiadomosci.wp.pl>. 26.07.2015 r.; 30.12.2015 r.
- <http://wpolityce.pl>. 25.07.2015 r.
- <http://wyborcza.pl>. 22.07.2015 r.; 28.12.2013 r.
- <https://www.bbn.gov.pl/pl>. 20.07.2015 r.
- <http://www.dw.com>. 30.12.2015 r.
- <http://www.polskatimes.pl>. 23.07.2015 r.; 28.06.2015 r.
- <http://www.psz.pl>. 21.07.2015 r.
- <http://www.rmfm24.pl>. 27.07.2015 r.
- <http://www.rp.pl>, 30.12.2015 r.
- <http://www.tvn24.pl>. 26.07.2015 r.; 30.12.2015 r.
- <http://www.wprost.pl>. 25.07.2015 r.

Piotr Mazuruk

Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży

REGULACJE PRAWNE BEZPIECZEŃSTWA IMPREZ MASOWYCH

LEGALESECURITY AT MASS EVENTS

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę regulacji prawnych zarządzania bezpieczeństwem imprez masowych. Głównym aktem normatywnym regulującym dane zagadnienie jest Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 62 poz. 504)2 reguluje zasady postępowania konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych, warunki bezpieczeństwa imprez masowych, zasady i tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzenie imprez masowych, zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych oraz zasady odpowiedzialności organizatorów za szkody wyrządzone w związku ze zorganizowaniem imprez masowych. Celem opracowania jest aspekt prawny zarządzania bezpieczeństwem imprez masowych. Autor czyni to w oparciu o normy prawne, które odpowiadają przepisom dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych i spełniają standardy międzynarodowe.

Słowa kluczowe: ustawa, zasady, zezwolenia, bezpieczeństwo, imprezy masowe

Summary

The article raises the issue of legal regulation of safety management events. The main normative act regulating the matter is the Act of 20 March 2009. About the safety of mass events (Dz. U. of 2009. No. 62 pos. 504) 2 regulates the rules of conduct necessary to ensure the security of mass events, mass events security conditions, rules and procedures for issuing permits for conducting mass events, rules for the collection and processing of information

concerning the safety of mass events and the principle of responsibility of the organizers for damages caused in connection with organizing mass events. The aim of the study is the legal aspect of security management events. The author does so on the basis of legal standards that comply with the provisions concerning the safety of mass events and meet international standards.

Key words: law, rules, permissions, security, mass events.

Wprowadzenie

Pierwszy raz problematyka dotycząca imprez masowych została uregulowana w Polsce w sposób systemowy w ustawie z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych. Jej nowelizacje doprowadziły do tego, iż zatraciła ona swą pierwotną spójność. W celu zapewnienia ustawie, w związku z przygotowaniem Polski do zabezpieczenia UEFA EURO 2012 wyższej funkcjonalności, zaszła konieczność dostosowania przepisów dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych do standardów międzynarodowych. Efektem prac legislacyjnych są nowe przepisy uwzględniające oczekiwania podmiotów realizujących zadania związane z bezpieczeństwem imprez masowych. W dniu 20 marca 2009 r. Sejm RP uchwalił nową ustawę o bezpieczeństwie imprez masowych, która ma zapewnić m.in. bezpieczny przebieg Mistrzostw Europy w piłce nożnej. W dniu 9 kwietnia 2009 r. ustawa została podpisana przez Prezydenta RP¹. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 62 poz. 504)² reguluje zasady postępowania konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych, warunki bezpieczeństwa imprez masowych, zasady i tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzanie imprez masowych, zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych oraz zasady odpowiedzialności organizatorów za szkody wyrządzone w związku ze zorganizowaniem imprez masowych³. Przepisy ustawy nie mają zastosowania do nieodpłatnych imprez masowych organizowanych na terenach zamkniętych będących w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez: Ministra Obrony Narodowej, Ministra Sprawiedliwości oraz ministrów właściwych: do spraw wewnętrznych, do spraw oświaty i wychowania,

¹ Por. strona internetowa Krajowego Punktu Kontaktowego ds. Imprez Masowych <http://www.kpk.policja.gov.pl/nowaustawa.html>.

² Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 62 poz. 504).

³ Art.1 Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 62 poz. 504).

do spraw szkolnictwa wyższego oraz do spraw kultury fizycznej i sportu, jeżeli jednostki te są organizatorami imprezy masowej w rozumieniu niniejszej ustawy⁴.

Pojęcia

Ustawa zawiera definicje wyodrębnionych przez ustawodawcę rodzajów imprez masowych: imprezy masowej jako takiej⁵, imprezy masowej artystyczno-rozrywkowej⁶, masowej imprezy sportowej⁷, mecz piłki nożnej⁸, imprezy masowej podwyższonego ryzyka⁹.

W ustawie znajdziemy definicję imprezy masowej poprzez nią należy rozumieć imprezę masową artystyczno-rozrywkową, masową imprezę sportową, w tym mecz piłki nożnej, z wyjątkiem imprez:

- a. odbywających się w teatrach, operach, operetkach, filharmoniach, kinach, muzeach, bibliotekach, domach kultury itp.;
- b. przeprowadzonych w placówkach oświatowych przez zarządzających tymi placówkami;
- c. sportowych organizowanych dla sportowców niepełnosprawnych;
- d. sportu powszechnego o charakterze rekreacji ruchowej, organizowanych na terenie otwartym, nieodpłatnym;
- e. zamkniętych imprezach zorganizowanych przez pracodawców dla ich pracowników, jeżeli dana impreza odpowiada przeznaczeniu obiektu lub terenu, gdzie ma się ona odbyć.

Zgodnie z ustawą imprezą masową artystyczno-rozrywkową jest to impreza, która ma charakter artystyczno-rozrywkowy, odbywająca się na stadionie lub innym obiekcie nie będącym budynkiem jak i również może być przeprowadzona na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000 lub – w hali sportowej lub w innym budynku umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, w którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami wynosi nie mniej niż 500. Natomiast przez masową imprezę sportową należy rozumieć imprezę masową

⁴ Art.2 Tejże ustawy.

⁵ Art.3.pkt1 Tejże ustawy.

⁶ Art.3.pkt2 Tejże ustawy.

⁷ Art.3.pkt3 Tejże ustawy.

⁸ Art.3.pkt4 Tejże ustawy.

⁹ Art.3.pkt5 Tejże ustawy.

mającą na celu współzawodnictwo sportowe lub popularyzowanie kultury fizycznej, która odbędzie się na stadionie lub w innym obiekcie nie będącym budynkiem, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa musi wynosić nie mniej niż 1000, a w przypadku hali do tego przeznaczonej lub innego budynku umożliwiającego przeprowadzenie imprezy masowej – nie mniej niż 300 lub w innym miejscu umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na którym liczba udostępnionych miejsc wynosi nie mniej niż 1000. Mecz piłki nożnej zgodnie z ustawą jest to masowa impreza sportowa, która ma na celu współzawodnictwo w piłce nożnej, jest ona organizowana na stadionie lub w innym obiekcie sportowym, na którym liczba udostępnionych miejsc, zgodnie z przepisami, wynosi nie mniej niż 1000. Jak już uprzednio nadmieniono, ustawa zawiera również definicję imprezy masowej podwyższonego ryzyka – jest to impreza masowa, w przebiegu, której, zgodnie z otrzymaną informacją o przewidywanych zagrożeniach i dotychczasowymi doświadczeniami dotyczącymi zachowania osób lub grup uczestniczących w takiej imprezie, istnieje realne podejrzenie wystąpienia aktów przemocy lub agresji.

W ustawie również zawarto jeszcze definicje innych pojęć o niebagatelnym znaczeniu dla problematyki zarządzania bezpieczeństwem imprez masowych. Te pojęcia to: czas trwania imprezy masowej, liczba miejsc dla osób na imprezie masowej, teren umożliwiający przeprowadzenie imprezy masowej, teren zamknięty, organizator (imprezy masowej), regulamin obiektu (terenu), kierownik do spraw bezpieczeństwa, służba informacyjna i służba porządkowa, zabezpieczenie imprezy masowej, zakaz zagraniczny, zezwolenie oraz dokument potwierdzający tożsamość. Czasem trwania imprezy masowej jest okres od chwili udostępnienia obiektu lub terenu uczestnikom imprezy masowej do chwili opuszczenia przez nich tego obiektu lub terenu. Za liczbę miejsc dla osób na imprezie masowej należy z kolei rozumieć liczbę udostępnionych przez organizatora miejsc na stadionie, w innym obiekcie nie będącym budynkiem, w hali sportowej albo w innym budynku lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, ustaloną na podstawie przepisów prawa budowlanego i przepisów dotyczących ochrony przeciwpożarowej. Przez zabezpieczenie imprezy masowej należy rozumieć ogół skoordynowanych przedsięwzięć podejmowanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w związku z imprezą masową. Teren umożliwiający przeprowadzenie imprezy masowej to wydzielony, odpowiednio oznaczony teren na otwartej przestrzeni, spełniający warunki higieniczno-sanitarne odpowiadające wymaganiom przewidzianym prawem oraz posiadający infrastrukturę zapewniającą bezpieczne przeprowadzenie imprezy masowej, na którym

do określenia liczby miejsc przyjmuje się przelicznik 0,5 m² na osobę, zaś terenem zamkniętym jest teren zamknięty w rozumieniu przepisów prawa budowlanego lub teren będący w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez: Ministra Obrony Narodowej, Ministra Sprawiedliwości oraz ministrów właściwych: do spraw wewnętrznych, do spraw oświaty i wychowania, do spraw szkolnictwa wyższego oraz do spraw kultury fizycznej i sportu. Organizatorem (imprezy masowej) jest osoba prawna, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, przeprowadzająca imprezę masową. Kierownikiem do spraw bezpieczeństwa jest osoba wyznaczona przez organizatora, reprezentująca go w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom imprezy masowej. Służbę informacyjną tworzą osoby podlegające kierownikowi do spraw bezpieczeństwa, wyznaczone przez organizatora, w tym spikera zawodów sportowych, zaś służbę porządkową – osoby podlegające kierownikowi do spraw bezpieczeństwa, wyznaczone przez organizatora, legitymujące się ważną licencją pracownika ochrony fizycznej, o której mowa w art. 26 i 27 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2005 r. nr 145, poz. 1221, z 2006 r. nr 104, poz. 708 oraz z 2008 r. nr 171, poz. 1055 i nr 180, poz. 1112). Regulamin obiektu (terenu) to przepisy wydane przez właściciela, posiadacza, użytkownika lub zarządzającego obiektem lub terenem, zawierające zasady wstępu na teren lub obiekt, w tym osób małoletnich, zasady zachowania się osób obecnych w obiekcie lub na terenie i korzystania przez nie z obiektu lub terenu oraz znajdujących się tam urządzeń, a także określające miejsca nieprzeznaczone dla publiczności.

Zakaz zagraniczny to zakaz stadionowy, nałożony przez uprawnione do tego podmioty innych państw, o którym informację przekazano Komendantowi Głównemu Policji. Przez zezwolenie należy z kolei rozumieć zezwolenie na przeprowadzenie imprezy masowej wydane, w drodze decyzji, przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta właściwych ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy masowej. Dokument potwierdzający tożsamość to doświadczenie osobisty, tymczasowe zaświadczenie tożsamości, paszport, prawo jazdy, legitymację szkolną lub studencką, dokument stwierdzający tożsamość cudzoziemca albo inny dokument potwierdzający tożsamość zaopatrzonej w wizerunek twarzy i adres zamieszkania osoby.¹⁰

¹⁰ Art. 3 pkt 6-19 Też ustawy.

Odpowiedzialność za bezpieczeństwo imprez masowych.

Służba porządkowa i informacyjna

W ustawie określono podstawowe obowiązki organizatora oraz liczebność służby porządkowej i informacyjnej¹¹. Za bezpieczeństwo imprezy masowej w miejscu i w czasie jej trwania odpowiada jej organizator¹². Bezpieczeństwo imprezy masowej obejmuje spełnienie przez organizatora wymogów w zakresie: zapewnienia bezpieczeństwa osobom uczestniczącym w imprezie, ochrony porządku publicznego, zabezpieczenia pod względem medycznym, zapewnienia odpowiedniego stanu techniczne-go obiektów budowlanych wraz ze służącymi tym obiektom instalacjami i urządzeniami technicznymi, w szczególności przeciwpożarowymi i sanitarnymi¹³. Obowiązek zabezpieczenia imprezy masowej spoczywa na organizatorze, a w zakresie określonym w tej ustawie i innych przepisach także na: wójcie, burmistrzu, prezydencie miasta, wojewodzie, Policji, Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostkach organizacyjnych ochrony przeciwpożarowej, służbach odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny na obszarach kolejowych, służbie zdrowia, a w razie potrzeby także innych właściwych służbach i organach¹⁴.

Organizator zgodnie z przepisami ustawy ma obowiązek zapewnić¹⁵:

- spełnienie wymogów określonych, w szczególności, w przepisach prawa budowlanego, w przepisach sanitarnych i przepisach dotyczących ochrony przeciwpożarowej;
- udział służb porządkowych, służb informacyjnych oraz kierującego tymi służbami kierownika do spraw bezpieczeństwa;
- pomoc medyczną;
- zaplecze higieniczno-sanitarne;
- wyznaczenie dróg ewakuacyjnych oraz dróg umożliwiających dojazd pojazdom służb ratowniczych i Policji;
- warunki do zorganizowania łączności pomiędzy podmiotami biorącymi udział w zabezpieczeniu imprezy masowej;
- sprzęt ratowniczy i gaśniczy oraz środki gaśnicze niezbędne do zabezpieczenia imprezy masowej w zakresie działań ratowniczo-gaśniczych;

¹¹ Kotowski W., Kurzępa B. (2009), Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz do ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, Difin, Warszawa.

¹² Art. 5 ust.1 Tejże ustawy.

¹³ Art. 5 ust. 2 Tejże ustawy.

¹⁴ Art. 5 ust. 3 Tejże ustawy.

– wydzielone pomieszczenia dla służb kierujących zabezpieczeniem imprezy masowej¹⁵. W przypadku imprezy masowej nie będącej imprezą masową podwyższonego ryzyka liczebność służby porządkowej oraz służby informacyjnej musi wynosić, co najmniej 10 członków służb: porządkowej i informacyjnej na 300 osób, które mogą być obecne na imprezie masowej, i co najmniej 1 członek służby porządkowej lub służby informacyjnej na każde następne 100 osób, przy czym nie mniej niż 20% ogólnej liczby członków służb stanowią członkowie służby porządkowej¹⁶. W przypadku imprezy masowej podwyższonego ryzyka odpowiednio – co najmniej 15 członków służb: porządkowej i informacyjnej na 200 osób, które mogą być obecne na imprezie masowej, i co najmniej 2 członków służb: porządkowej lub informacyjnej na każde następne 100 osób, przy czym nie mniej niż 50% ogólnej liczby członków służb stanowią członkowie służby porządkowej¹⁷. Ponadto organizator (imprezy masowej) opracowuje i udostępnia osobom uczestniczącym w imprezie masowej regulamin obiektu (terenu) oraz regulamin imprezy masowej zawierający warunki uczestnictwa i zasady zachowania się osób na niej obecnych¹⁸. Organizator opracowuje instrukcję postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w miejscu i w czasie imprezy masowej¹⁹. Minister właściwy do spraw wewnętrznych uzyskał ustawowe upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, zakresu niezbędnych elementów regulaminu imprezy masowej, przy wzięciu pod uwagę zapewnienia bezpieczeństwa imprezy masowej²⁰. Odrębne regulacje ustawowe wprowadzono dla liczby udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób w odniesieniu do imprez masowych zakwalifikowanych jako imprezy masowe podwyższonego ryzyka. Wynoszą one 300 osób dla stadionu, innego obiektu nie będącego budynkiem lub terenu umożliwiającego przeprowadzenie imprezy masowej, 200 – dla hali sportowej lub innego budynku umożliwiającego przeprowadzenie imprezy masowej oraz 200 – dla meczu piłki nożnej²¹.

Osoby uczestniczące w imprezie masowej są obowiązane zachowywać się w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu innych osób, a w szczególności przestrzegać postanowień regulaminu obiektu (terenu) i regulaminu imprezy masowej²². Ustawa zawiera zakaz wnoszenia na imprezę masową i posiadania przez osoby w niej uczestniczące broni lub

¹⁵ Art. 6 ust. 1 Tejże ustawy.

¹⁶ Art. 6 ust. 2 pkt 1 Tejże ustawy

¹⁷ Art. 6 ust. 2 pkt 2 Tejże ustawy

¹⁸ Art. 6 ust. 3 Tejże ustawy

¹⁹ Art. 6 ust. 4 Tejże ustawy

²⁰ Art. 6 ust. 5 Tejże ustawy

²¹ Art. 7 Tejże ustawy.

²² Art. 8 ust.1 Tejże ustawy.

innych niebezpiecznych przedmiotów, materiałów wybuchowych, wyrobów pirotechnicznych, materiałów pożarowo niebezpiecznych, napojów alkoholowych, środków odurzających lub substancji psychotropowych²³.

Organizator lub podmiot przez niego uprawniony podczas sprzedaży biletów wstępu na imprezę masową może zażądać od kupującego okazania dokumentu potwierdzającego jego tożsamość, z zastrzeżeniem, iż sprzedaż biletu wstępu na mecz piłki nożnej lub przekazanie innego dokumentu uprawniającego do przebywania na nim określone osoby następuje po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość²⁴.

Organizator jest uprawniony do utrwalania przebiegu imprezy masowej, a w szczególności zachowania osób w niej uczestniczących, za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk. Materiały zgromadzone podczas utrwalania przebiegu imprezy masowej, mogące stanowić dowody pozwalające na wszczęcie postępowania karnego albo postępowania w sprawach o wykroczenia lub dowody mogące mieć znaczenie dla toczących się takich postępowań, organizator niezwłocznie przekazuje prokuratorowi rejonowemu właściwemu ze względu na miejsce przeprowadzonej imprezy masowej lub właściwemu terytorialnie komendantowi powiatowemu (miejskiemu, rejonowemu) Policji, w razie potrzeby z wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego lub z wnioskiem o ukaranie, chyba, że sam zawiadomi o przestępstwie albo wystąpi z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia. Zgromadzone podczas utrwalania przebiegu imprezy masowej materiały organizator przechowuje po zakończeniu imprezy masowej przez okres 12 miesięcy, a następnie komisyjnie je niszczy²⁵. Minister właściwy do spraw wewnętrznych uzyskał upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, sposobu utrwalania przebiegu imprezy masowej²⁶.

Bezpieczeństwo meczu piłki nożnej

Organizator meczu piłki nożnej zapewnia identyfikację osób uczestniczących w tej imprezie, niezależnie od obowiązków i wymogów, o których mowa w art. 6. Obiekty wykorzystywane do prowadzenia rozgrywek meczów piłki nożnej w ramach ligi zawodowej wyposaża się w kompatybilne między sobą elektroniczne systemy identyfikacji osób, służące do sprzedaży biletów, kontroli przebywania w miejscu i w czasie trwania meczu piłki nożnej

²³ Art. 8 ust. 2 Tejże ustawy.

²⁴ Art. 9 i art. 15 ust. 1 Tejże ustawy.

²⁵ Art. 11 ust. 1-3 Tejże ustawy.

²⁶ Art. 11 ust. 9 Tejże ustawy.

oraz kontroli dostępu do określonych miejsc. Systemy te tworzy się w zgodzie z zasadami określonymi przez podmiot zarządzający rozgrywkami ligi zawodowej w porozumieniu z właściwym związkiem sportowym²⁷. Zakres przetwarzanych danych identyfikujących osoby uczestniczące obejmuje, w przypadku meczu piłki nożnej – imię i nazwisko oraz numer PESEL, a w razie, gdy nie został on nadany – rodzaj, serię i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość; w przypadku rozgrywek meczów piłki nożnej w ramach ligi zawodowej – imię i nazwisko, wizerunek twarzy oraz numer PESEL, a w razie gdy nie został on nadany – rodzaj, serię i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość. Wskazane powyżej dane są przechowywane przez organizatora przez okres 2 lat od dnia odbycia się meczu piłki nożnej²⁸.

Organizator meczu piłki nożnej może stosować zakaz klubowy polegający na zakazie uczestniczenia w kolejnych imprezach masowych przeprowadzanych przez organizatora meczu piłki nożnej, nakładany na osobę, która dopuściła się naruszenia regulaminu obiektu (terenu) lub regulaminu imprezy masowej. Okres obowiązywania zakazu klubowego nie może być dłuższy niż 2 lata od dnia jego wydania. Organizator meczu piłki nożnej w terminie 7 dni od dnia zastosowania zakazu klubowego informuje o tym osobę, której ten zakaz dotyczy. Informacja określa okres obowiązywania zakazu uczestnictwa tej osoby. Od zastosowania zakazu klubowego osobie ukaranej przysługuje prawo do złożenia odwołania do właściwego podmiotu prowadzącego rozgrywkę. Podmiot prowadzący rozgrywkę określa formę, tryb i termin złożenia wspomnianego powyżej odwołania oraz tryb i termin jego rozpatrzenia w swoim regulaminie wewnętrznym. Termin rozpatrzenia odwołania określony w regulaminie powinien być wyznaczony tak, aby od daty złożenia odwołania do daty jego rozpatrzenia nie upłynęło więcej niż 14 dni. Wniesienie przez osobę ukaraną odwołania wstrzymuje wykonanie zakazu klubowego. Orzeczenie właściwego podmiotu prowadzącego rozgrywkę wydane na skutek wniesienia odwołania jest ostateczne²⁹. Sprzedaż biletu wstępu na mecz piłki nożnej lub przekazanie innego dokumentu uprawniającego do przebywania na nim określonej osoby następuje po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość³⁰. Wstęp na mecz piłki nożnej osoby małoletniej do lat 13 następuje wyłącznie pod opieką osoby pełnoletniej³¹. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej i sportu

²⁷ Art. 13 ust. 1-3 Tejże ustawy.

²⁸ Art. 13 ust. 4-5 Tejże ustawy.

²⁹ Art. 14 Tejże ustawy.

³⁰ Art. 15 ust. 1 Tejże ustawy.

³¹ Art. 16 Tejże ustawy.

oraz ministrem właściwym do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej otrzymali upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków bezpieczeństwa, jakie powinny spełniać stadiony, na których mogą odbywać się mecze piłki nożnej. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej i sportu oraz ministrem właściwym do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej otrzymali upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków bezpieczeństwa, jakie powinny spełniać stadiony, na których mogą odbywać się mecze piłki nożnej³². W dalszej części ustawy określone zostały szczegółowo warunki stawiane członkom służb porządkowych i informacyjnych oraz kierownikowi do spraw bezpieczeństwa³³. Ponadto Rada Ministrów otrzymała uprawnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, wymagań, jakie powinni spełniać kierownik do spraw bezpieczeństwa, służby porządkowe i służby informacyjne w zakresie wyszkolenia i wyposażenia³⁴.

Zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej

Organem wydającym zezwolenie na przeprowadzenie imprezy masowej jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy masowej³⁵. W celu przeprowadzenia imprezy masowej organizator, nie później niż na 30 dni przed planowanym terminem jej rozpoczęcia:

- 1) występuje do organu z wnioskiem o wydanie zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej;
- 2) zwraca się do właściwego miejscowo komendanta powiatowego (rejonowego, miejskiego) Policji i właściwego miejscowo komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, kierownika jednostki organizacyjnej pomocy doraźnej (pogotowia ratunkowego) i państwowego inspektora sanitarnego z wnioskiem o wydanie opinii o niezbędnej wielkości sił i środków potrzebnych do zabezpieczenia imprezy masowej, zastrzeżeniach do stanu technicznego obiektu (te-renu) oraz o przewidywanych zagrożeniach;
- 3) powiadamia właściwego miejscowo:

³² Art. 17 Tejże ustawy.

³³ Art. 19-22 Tejże ustawy.

³⁴ Art. 23 Tejże ustawy.

³⁵ Art. 24 Tejże ustawy

- a) komendanta oddziału Straży Granicznej, w przypadku przeprowadzania imprezy masowej w strefie nadgranicznej,
- b) komendanta terenowej jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej, w przypadku przeprowadzania imprezy masowej na terenach będących w zarządzie jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej³⁶. W dalszej części ustawy określone zostały szczegółowe warunki wydania zezwolenia oraz treść (wraz z koniecznymi załącznikami) wniosku o wydanie zezwolenia na organizację imprezy masowej³⁷.

Kontrola bezpieczeństwa imprezy masowej

Organ kontroluje zgodność przebiegu imprezy masowej podwyższonego ryzyka z warunkami określonymi w zezwoleniu³⁸. Organ może kontrolować zgodność przebiegu imprezy masowej niebędącej imprezą masową podwyższonego ryzyka z warunkami określonymi w zezwoleniu³⁹. Organ w związku z przeprowadzaną kontrolą ma prawo do:

- 1) żądania od organizatora informacji, dokumentów i danych niezbędnych do sprawowania kontroli;
- 2) swobodnego wstępu do miejsca przeprowadzania imprezy masowej i innych pomieszczeń związanych bezpośrednio z przeprowadzaniem imprezy masowej;
- 3) przeprowadzania lustracji miejsc, przeprowadzania imprezy masowej i innych pomieszczeń związanych bezpośrednio z przeprowadzaniem imprezy masowej;
- 4) żądania od osób działających w imieniu i na rzecz organizatora udzielenia informacji w formie ustnej i pisemnej w zakresie przeprowadzanej kontroli⁴⁰.

W przypadku stwierdzenia niespełnienia przez organizatora warunków określonych w zezwoleniu, organ wydaje decyzję o przerwaniu imprezy masowej, nadając jej rygor natychmiastowej wykonalności. Decyzję doręcza się organizatorowi w terminie 7 dni od dnia przerwania imprezy⁴¹. Organ wydaje decyzję o zakazie przeprowadzenia imprezy masowej, jeżeli po wydaniu zezwolenia stwierdzi, że zostały naruszone warunki bezpieczeństwa dające podstawę do jego wydania⁴². Od decyzji organu przysługuje odwołanie do samorządowego

³⁶ Art. 25 ust. 1 Tejże ustawy.

³⁷ Art. 25 ust. 2-4, art. 26-30 Tejże ustawy.

³⁸ Art. 31 ust. 1 Tejże ustawy.

³⁹ Art. 31 ust. 2 Tejże ustawy.

⁴⁰ Art. 31 ust. 3 Tejże ustawy.

⁴¹ Art. 31 ust. 4 Tejże ustawy.

⁴² Art. 32 Tejże ustawy.

kolegium odwoławczego⁴³. Samorządowe kolegium odwoławcze rozpatruje odwołanie w terminie 4 dni od dnia jego wniesienia⁴⁴.

W przypadku negatywnej oceny stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w związku z planowaną lub przeprowadzoną imprezą ma-sową wojewoda, w drodze decyzji administracyjnej, może:

- zakazać przeprowadzenia imprezy masowej z udziałem publiczności;
- wprowadzi, na czas określony albo nieokreślony zakaz przeprowadzania przez organizatora imprez masowych na terenie województwa lub jego części⁴⁵. Od decyzji przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw wewnętrznych, który rozpatruje je w terminie 14 dni od dnia jego wniesienia⁴⁶. Odwołanie od decyzji nie wstrzymuje jednak jej wykonania⁴⁷.

Gromadzenie i przetwarzanie informacji dotyczących bezpieczeństwa imprezy masowej

Gromadzenie i przetwarzanie informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych odbywa się w celu zapobiegania przestępstwom i wykroczeniom związanym z tymi imprezami oraz ich zwalczania⁴⁸. Przetwarzanie informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych odbywa się zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych bez obowiązku informowania osób, których one dotyczą⁴⁹. Organem administracji rządowej właściwym w sprawach gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, jest Komendant Główny Policji⁵⁰. Podmiotami uprawnionymi w zakresie swoich kompetencji do otrzymywania od Komendanta informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych są: 1) Policja, 2) prokuratura, 3) sądy, 4) Straż Graniczna, 5) Państwowa Straż Pożarna, 6) Biuro Ochrony Rządu, 7) Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, 8) Żandarmeria Wojskowa, 9) straże gminne (miejskie), 10) organy administracji publicznej właściwe w sprawach wydawania zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej, 11) służby odpowiedzialne

⁴³ Art. 33 ust. 1 Tejże ustawy.

⁴⁴ Art. 33 ust. 2 Tejże ustawy.

⁴⁵ Art. 34 ust. 1 Tejże ustawy.

⁴⁶ Art. 34 ust. 3 Tejże ustawy.

⁴⁷ Art. 34 ust. 4 Tejże ustawy.

⁴⁸ Art. 35 ust. 1 Tejże ustawy.

⁴⁹ Art. 35 ust. 2 Tejże ustawy.

⁵⁰ Art. 36 ust. 1 Tejże ustawy.

za bezpieczeństwo na obszarach kolejowych, zarządcy infrastruktury kolejowej, przewoźnicy publiczni, 12) związki sportowe o zasięgu ogólnokrajowym, 13) kluby sportowe, 14) organizatorzy masowych imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, 15) podmioty zarządzające rozgrywkami, 16) instytucje zagraniczne⁵¹.

Zakres gromadzonych i przetwarzanych informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, zawiera dane:

- 1) o osobach, przeciwko którym toczy się postępowanie karne, lub przeciwko, którym skierowano wniosek o ukaranie za czyn popełniony w związku z masową imprezą sportową, w tym meczem piłki nożnej, obejmujące:
 - a) imię i nazwisko, używane pseudonimy,
 - b) datę i miejsce urodzenia,
 - c) numer PESEL lub serię i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość osoby,
 - d) adres zamieszkania lub stałego pobytu,
 - e) adres korespondencyjny,
 - f) informację o karalności,
 - g) przynależność do klubów kibica oraz charakterystykę zachowania podczas i w związku z masowymi imprezami sportowymi, w tym meczami piłki nożnej;
- 2) o osobach, co do których zapadł prawomocny wyrok lub prawomocne orzeczenie o ukaraniu za przestępstwo albo wykroczenie, popełnione w związku z masową imprezą sportową, w tym meczem piłki nożnej, obejmujące:
 - a) imię i nazwisko, używane pseudonimy,
 - b) datę i miejsce urodzenia,
 - c) numer PESEL lub serię i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość osoby,
 - d) adres zamieszkania lub stałego pobytu,
 - e) adres korespondencyjny,
 - f) informację o karalności,
 - g) informacje o zastosowaniu środka karnego zakazu wstępu na imprezę masową lub środka karnego⁵²,
 - h) przynależność do klubów kibica oraz charakterystykę zachowania podczas i w związku z masowymi imprezami sportowymi, w tym meczami piłki nożnej;
- 3) o klubach, organizacjach, stowarzyszeniach skupiających kibiców, obejmujące:
 - a) ich nazwę,

⁵¹ Art. 38 ust. 1 Też ustawy.

⁵² Mowa jest w art. 15 ust. 3 pkt 1 lit. b Też ustawy.

-
- b) imię i nazwisko osoby działającej w imieniu osób zrzeszonych,
 - c) liczbę członków,
 - d) miejsce spotkań oraz charakterystykę zachowań i metod działania osób, o których mowa w lit. c, oraz elementy charakterystyczne, w szczególności oznakowanie ubrania,
 - e) informacje o czynach noszących znamiona przestępstwa albo wykroczenia o charakterze chuligańskim z udziałem osób, o których mowa w lit. c,
 - f) informacje o wzajemnych relacjach pomiędzy poszczególnymi klubami, organizacjami i stowarzyszeniami;
- 4) o zaistniałych w związku z organizowanymi imprezami masowymi zbiorowych naruszeniach porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz chuligańskich zachowaniach, obejmujące:
- a) datę i miejsce zdarzenia,
 - b) informacje o rodzaju imprezy, w związku z którą doszło do zdarzenia,
 - c) skutki zdarzenia,
 - d) informacje o działaniach i podjętych środkach zaradczych;
- 5) o związkach i klubach sportowych, obejmujące:
- a) nazwę związku lub klubu sportowego oraz skład ich władz,
 - b) adres siedziby,
 - c) informacje o rodzaju rozgrywek, w których związek lub klub uczestniczył, uczestniczy oraz do jakich się zakwalifikował,
 - d) informacje o obiektach sportowych, z których związek lub klub stale korzysta;
- 6) o terminarzu rozgrywek meczów piłki nożnej lub terminarzu innych masowych imprez sportowych z podaniem orientacyjnej liczby uczestników;
- 7) o obiektach, na terenie których są organizowane masowe imprezy sportowe, w tym mecze piłki nożnej, obejmujące:
- a) rodzaj obiektu i jego nazwę,
 - b) informacje dotyczące dopuszczenia obiektu do użytkowania,
 - c) informacje dotyczące usytuowania obiektu wraz z planem i jego opisem,
 - d) informacje o pojemności obiektu,
 - e) informacje dotyczące służby porządkowej i służby informacyjnej;
- 8) o przemieszczaniu się osób uczestniczących w masowych imprezach sportowych, w tym meczach piłki nożnej, i ich pobycie w miejscach organizowania tych imprez

- oraz informacje o środkach transportu, z jakich korzystają, miejscach zbiórek, trasach przejazdów oraz o liczebności grup uczestników;
- 9) o organizatorach masowych imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, i organizatorach przejazdu osób uczestniczących w masowych imprezach sportowych, w tym meczach piłki nożnej, obejmujące:
- a) nazwę lub imię i nazwisko organizatora wraz z jego siedzibą oraz adresem,
 - b) określenie masowej imprezy sportowej, w tym meczu piłki nożnej, w związku z którą organizowany jest przejazd;
- 10) o zakazach zagranicznych oraz instytucjach zagranicznych właściwych do współpracy, w tym ich nazwę, siedzibę oraz adres⁵³.

Informacje dotyczące bezpieczeństwa imprezy masowej przekazuje się za pomocą środków komunikacji elektronicznej albo przez bezpośrednie doręczenie do najbliższego komisariatu lub komendy powiatowej (miejskiej, rejonowej) Policji. Podmioty zobowiązane przekazują informacje na kartach rejestracyjnych. Podmioty uprawnione w celu uzyskania informacji kierują zapytania, wraz z uzasadnieniem, do Komendanta na kartach zapytania. Komendant udziela informacji na kartach odpowiedzi. Komendant może przekazać informację dotyczącą bezpieczeństwa masowych imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, podmiotowi zobowiązanemu, nie będącemu podmiotem uprawnionym, na jego pisemne zapytanie, jeżeli dotyczy ono ustawowych obowiązków tego podmiotu⁵⁴. Minister właściwy do spraw wewnętrznych uzyskał uprawnienie określenia, w drodze rozporządzenia, sposobu przekazywania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych przez podmioty zobowiązane, wzorów kart rejestracyjnych, kart zapytania oraz odpowiedzi⁵⁵.

Odpowiedzialność za szkodę w związku z zabezpieczeniem imprezy masowej

Organizator imprezy masowej, na którą wstęp jest odpłatny, odpowiada za szkody obejmujące równowartość zniszczonego lub uszkodzonego mienia, które poniosły Policja, Żandarmeria Wojskowa, straż gminna (miejska), Państwowa Straż Pożarna i inne jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz służba zdrowia, w związku z ich działaniami w miejscu

⁵³ Art. 40 Tejże ustawy.

⁵⁴ Art. 42 ust. 1-5 Tejże ustawy.

⁵⁵ Art. 42 ust. 6 Tejże ustawy.

i w czasie trwania imprezy masowej⁵⁶. Wskazane powyżej podmioty przedkładają organizatorowi wykaz zniszczonego lub uszkodzonego mienia oraz wysokość poniesionej szkody w terminie 14 dni od dnia zaistnienia szkody⁵⁷. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, Ministrem Obrony Narodowej, ministrem właściwym do spraw zdrowia oraz ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej i sportu, otrzymał upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowego trybu ustalania szkód oraz trybu występowania o wypłatę odszkodowań⁵⁸.

Organizator imprezy masowej, na którą wstęp jest odpłatny, jest obowiązany do zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone osobom w niej uczestniczącym⁵⁹. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej i sportu, otrzymał upoważnienie do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowego zakresu ubezpieczenia, terminu powstania obowiązku ubezpieczenia oraz minimalnej sumy gwarancyjnej⁶⁰.

Ustawa zawiera też przepisy karne⁶¹ oraz upoważnienie dla określenia przez Ministra właściwego do spraw wewnętrznych, działającego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, sposobu wykonywania orzeczonego za wykroczenie albo przestępstwo obowiązku osobistego stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego, ze względu na miejsce zamieszkania osoby ukaranej albo skazanej, komendanta powiatowego (rejonowego, miejskiego) Policji, w czasie trwania imprezy masowej⁶².

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe⁶³ stanowią między innymi, iż dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 909 ze zm.), zachowują moc do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie niniejszej ustawy, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od dnia jej wejścia w życie⁶⁴. Przepis ten odnosi się w szczególności:

⁵⁶ Art. 52 ust. 1 Tejże ustawy.

⁵⁷ Art. 52 ust. 2 Tejże ustawy.

⁵⁸ Art. 52 ust. 3 Tejże ustawy.

⁵⁹ Art. 53 ust. 1 Tejże ustawy.

⁶⁰ Art. 53 ust. 2 Tejże ustawy.

⁶¹ Art. 54-67 Tejże ustawy.

⁶² Art. 68 Tejże ustawy.

⁶³ Rozdział 10 Tejże ustawy.

⁶⁴ Art. 77 Tejże ustawy.

- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 sierpnia 2007 r. w sprawie masowych imprez sportowych, w stosunku do których nie stosuje się przepisów dotyczących gromadzenia i przetwarzania informacji (Dz. U. z 2007 r. Nr 163, poz. 1162);
- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków przekazywania informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2717);
- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2004 r. w sprawie wzorów karty rejestracyjnej, karty zapytania i karty odpowiedzi niezbędnych do przekazywania i gromadzenia informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych (Dz. U. z 2004 r., nr 232, poz. 2337);
- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 października 2004 r. w sprawie sposobu utrwalania przebiegu imprez masowych oraz minimalnych wymagań technicznych dla urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (Dz. U. z 2004 r., nr 243, poz. 2438).

Wydano również rozporządzenia na podstawie delegacji zawartych w ustawie dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r., nr 62, poz. 504):

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 sierpnia 2009 r. w sprawie zakresu instrukcji postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w miejscu i w czasie imprezy masowej (Dz. U. z 2009 r., nr 135, poz. 1113);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązku osobistego stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego komendanta Policji w czasie trwania imprezy masowej (Dz. U. z 2009 r., nr 125, poz. 1039);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu ustalania szkód powstałych w związku z działaniami w miejscu i czasie trwania imprezy masowej oraz trybu występowania o wypłatę odszkodowań (Dz. U. z 2009 r., nr 121, poz. 1006).

Podsumowanie

Ustawa została usystematyzowana i podzielona na dziesięć rozdziałów. W pierwszym rozdziale określono obszar obowiązywania ustawy oraz zdefiniowano zbiór pojęć, który został rozszerzony o sformułowania dotychczas zarezerwowane dla organizacji i związków sportowych, w tym także zapożyczone z przepisów europejskich. Drugi rozdział przedstawia kwestie związane z kryteriami bezpieczeństwa imprez masowych. Zmieniono dotychczas obowiązujące rozwiązania dotyczące liczby członków służb porządkowych, wdrożono instytucję służby informacyjnej organizatora. Trzeci rozdział dotyczy bezpieczeństwa meczów piłki nożnej. Czwarty rozdział opisuje obowiązki, uprawnienia i zakresu działań kierownika do spraw bezpieczeństwa oraz służb porządkowych i informacyjnych. W rozdziale „Zezwolenie na przeprowadzenie imprezy masowej” uczyniono usystematyzowanie przepisów regulujących obowiązki organizatora związanych ze składaniem wniosku o przeprowadzenie imprezy masowej, procesu wydawania zezwolenia przez organ uprawniony. Rozdział „Kontrola bezpieczeństwa imprezy masowej” zawiera określenie zakresu uprawnień organu wydającego zezwolenie na przeprowadzenie imprezy masowej do przeprowadzenia kontroli zgodności przebiegu imprezy z kryteriami określonymi w zezwoleniu, przerwania jej w przypadku naruszenia lub niespełnienia warunków oraz do wydania decyzji o zakazie przeprowadzenia imprezy. Zatem nowe uregulowanie przyznaje Komendantowi Głównemu Policji pełne uprawnienia do wykonywania zadań w zakresie gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych⁶⁵. Przepisy rozdziału ósmego regulują zakres odpowiedzialności za szkody i koszty związane z zabezpieczeniem imprezy masowej. Natomiast rozdział dziewiąty normuje wykaz możliwych kar. Rozszerzeniu poddano czyny dotąd nie klasyfikowane jako niezgodne z prawem, natomiast w odniesieniu do wybranych wykroczeń wymienionych w poprzednim akcie normatywnym zastosowano zmianę kwalifikacji prawnej na przestępstwa. Ostatni, rozdział dziesiąty to „Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe”. Ustawa uzyskała moc obowiązującą z dniem 1 sierpnia 2009 r. (część przepisów weszło w życie 2010r).⁶⁶

⁶⁵ Por. strona internetowa Krajowego Punktu Kontaktowego ds. Imprez Masowych <http://www.kpk.policja.gov.pl/nowaustawa.html>

⁶⁶ Art. 80 Też ustawy.

BIBLIOGRAFIA

1. Kotowski W., Kurzępa B. (2009), *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz do ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych*, Difin, Warszawa.
2. Strona internetowa Krajowego Punktu Kontaktowego ds. Imprez Masowych <http://www.kpk.policja.gov.pl/nowaustawa.html>
3. Ustawa dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r., nr 62 poz. 504).
4. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2005 r., nr 108, poz. 909 ze zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 sierpnia 2007 r. w sprawie masowych imprez sportowych, w stosunku do których nie stosuje się przepisów dotyczących gromadzenia i przetwarzania informacji (Dz. U. z 2007 r., nr 163, poz. 1162).
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków przekazywania informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych (Dz. U. z 2004 r., nr 273, poz. 2717).
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2004 r. w sprawie wzorów karty rejestracyjnej, karty zapytania i karty odpowiedzi niezbędnych do przekazywania i gromadzenia informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych (Dz. U. z 2004 r., nr 232, poz. 2337).
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 października 2004 r. w sprawie sposobu utrwalania przebiegu imprez masowych oraz minimalnych wymagań technicznych dla urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (Dz. U. z 2004 r., nr 243, poz. 2438).
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 sierpnia 2009 r. w sprawie zakresu instrukcji postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w miejscu i w czasie imprezy masowej (Dz. U. z 2009 r. Nr 135, poz. 1113).
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązku osobistego stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego komendanta Policji w czasie trwania imprezy masowej (Dz. U. z 2009 r., nr 125, poz. 1039).
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu ustalania szkód powstałych w związku z działaniami

w miejscu i czasie trwania imprezy masowej oraz trybu występowania o wypłatę odszkodowań (Dz. U. 2009 r., nr 121, poz. 1006).

Regulamin nadsyłania i publikowania prac w Zeszytach Naukowych WSA

1. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Agrobiznesu, zwane dalej Zeszytami, są periodykiem naukowym wydawanym w nieregularnym cyklu wydawniczym.
2. Treść każdego Zeszytu odpowiada zakresowi tematycznemu jednego z odpowiednich wydziałów w Wyższej Szkole Agrobiznesu t. Wydziałowi Rolniczo-Ekonomicznemu, Wydziałowi Technicznemu, bądź Wydziałowi Medycznemu.
3. Redakcja Zeszytów mieści się w sekretariacie Wydawnictwa Wyższej Szkoły Agrobiznesu. Pracą redakcji kieruje redaktor naczelny.
4. W celu zapewnienia poziomu naukowego Zeszytów oraz zachowania właściwego cyklu wydawniczego redakcja współpracuje z krajowymi i zagranicznymi jednostkami naukowymi, stowarzyszeniami oraz innymi instytucjami.
5. Do oceny przyjmowane są dotychczas niepublikowane oryginalne prace redakcyjne, monograficzne, pogładowe, historyczne, teksty źródłowe, sprawozdania z posiedzeń naukowych, oceny książek, komunikaty naukowe, wspomnienia oraz wiadomości jubileuszowe. Opracowania przyjmowane są przez redakcję do końca czerwca każdego roku. Redakcja nie zwraca Autorom nadesłanych materiałów.
6. Do publikacji należy dołączyć oświadczenie o oryginalności pracy oraz o tym, że nie została zgłoszona do innej redakcji (wzór oświadczenia jest możliwy do pobrania na stronie internetowej WSA – załącznik nr 1 do Regulaminu). Oświadczenie powinno zawierać adres pierwszego autora pracy, numer telefonu oraz e-mail. W oświadczeniu powinna być zawarta zgoda (podpis) wszystkich współautorów pracy.
7. Prace są publikowane w języku polskim lub angielskim z uwzględnieniem opinii redaktora językowego.
8. W oświadczeniu dołączonym do tekstu należy opisać wkład poszczególnych autorów w powstanie pracy oraz podać źródło finansowania publikacji. „*Ghostwriting*” oraz „*guest authorship*” są przejawem nierzetelności naukowej, a wszelkie wykryte przypadki będą demaskowane i dokumentowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.).
9. Przekazane do redakcji opracowania są wstępnie oceniane i kwalifikowane do druku przez Naukową Radę Redakcyjną, zwaną dalej Radą. Skład Rady określany jest przez Senat WSA.
10. Publikacje wstępnie zakwalifikowane przez Radę są oceniane przez recenzentów, zgodnie z procedurą recenzowania opublikowaną na stronie internetowej WSA w zakładce Zeszyty naukowe WSA. Łącznie z opinią recenzent wypełnia deklarację konfliktu interesów, stanowiącą załącznik nr 2 do regulaminu. Redakcja powiadamia Autorów o wyniku oceny, zastrzegając sobie prawo do zachowania poufności recenzji.
11. Za proces wydawniczy Zeszytów jest odpowiedzialny sekretarz naukowy redakcji, który zatwierdza układ treści Zeszytów, określa wymagania wydawnicze dla publikowanych materiałów, współpracuje z recenzentami, przedstawia do zatwierdzenia całość materiałów przed drukiem Naukowej Radzie Redakcyjnej, współpracuje z Radą i innymi instytucjami w zakresie niezbędnym do zapewnienia poziomu naukowego Zeszytów oraz zachowania cyklu wydawniczego.

12. Redakcja zastrzega sobie możliwość odmowy przyjęcia artykułu bez podania przyczyn.
13. Nadesłane materiały, niespełniające wymagań wydawniczych określonych przez redakcję, są zwracane Autorowi/Autorom.
14. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu nie wypłaca wynagrodzenia za nadesłane publikacje zakwalifikowane do druku w Zeszytach.
15. Wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma jest wydanie papierowe. „Zeszyty Naukowe WSA” są dostępne także na stronie internetowej Wyższej Szkoły Agrobiznesu – www.wsa.edu.pl, w zakładce Wydawnictwa.

Wymagania wydawnicze - Zeszyty Naukowe WSA

1. Artykuły powinny być przygotowane w formie wydruku komputerowego oraz w wersji elektronicznej, w języku polskim lub angielskim. W celu usprawnienia procesu wydawniczego prosimy o rygorystyczne przestrzeganie poniższych zasad:

- przesłany artykuł powinien być opatrzony dokładną afiliacją Autora/Autorów,
- objętość artykułu nie może przekraczać 15 stron formatu A4,
- imię i nazwisko Autora/ów – czcionka 12 pkt,
- nazwa instytucji/jednostki naukowej – czcionka 12 pkt,
- tytuł artykułu w języku polskim i angielskim – czcionka 14 pkt (bold); podtytuły – czcionka 12 pkt (bold),
- do publikacji należy dołączyć słowa kluczowe (3–5) oraz streszczenie nieprzekraczające 15 wierszy napisane w językach polskim i angielskim – czcionka 11 pkt,
- tekst zasadniczy referatu pisany czcionką Times New Roman CE – 12 pkt,
- odstęp między wierszami – 1,5,
- jeżeli referat zawiera tabele (najlepiej wykonane w edytorze Word albo Excel) lub rysunki (preferowany format CorelDraw, Excel, Word), należy dołączyć pliki źródłowe,
- tabele i rysunki powinny być zaopatrzone w kolejne numery, tytuły i źródło,
- przy pisaniu wzorów należy korzystać wyłącznie z edytora równań dla MS WORD,
- preferowane formaty zdjęć: TIFF, JPG (o rozdzielczości minimum 300 dpi),
- w przypadku publikowania prac badawczych układ treści artykułu powinien odpowiadać schematowi: wprowadzenie (ewentualnie cel opracowania), opis wykorzystanych materiałów czy metod, opis badań własnych (omówienie wyników badań), wnioski (podsumowanie), wykaz piśmiennictwa.

2. Odsyłaczami do literatury zamieszczonymi w tekście publikacji są przypisy dolne, które muszą mieć numerację ciągłą w obrębie całego artykułu. Odsyłaczami przypisów dolnych są cyfry arabskie złożone w indeksie górnym, np. (2).

3. Zapis cytowanej pozycji bibliograficznej powinien zawierać: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł dzieła, miejsce i rok wydania, numer strony, której dotyczy przypis; w przypadku pracy zbiorowej: tytuł dzieła, inicjał imienia i nazwisko redaktora, miejsce i rok wydania; w przypadku pracy będącej częścią większej całości – także jej tytuł, inicjał imienia i nazwisko redaktora. Źródła internetowe oraz akty prawne należy podawać także jako przypis dolny.

4. W wykazie piśmiennictwa zamieszczonym w kolejności alfabetycznej na końcu publikacji należy podać kolejno: nazwisko autora/ów i pierwszą literę imienia, rok wydania, tytuł pracy (czcionka italic), wydawnictwo oraz miejsce wydania. Przykłady:

- **wydawnictwa książkowe:** Janowiec A. 2010. *Ziemniaki skrobiowe – rola w województwie podlaskim*. Wydawnictwo WSA, Łomża.
- **prace zbiorowe:** Górczewski R. (red.) 2007. *Przemieszczenie trawieńca*. Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- **czasopisma:** Staszewski M., Getek I. 2007. *Specyfika żywienia krów o wysokiej wydajności*. Wydawnictwo WSA, Łomża, Zeszyty Naukowe WSA nr 37.
- **strony internetowe:** www.4lomza.pl. 1.12.2009 r.
- **akty prawne:** Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o wyższych szkołach zawodowych. Dz.U. z 2002 r. Nr 150, poz. 1239.

UWAGA: teksty niespełniające powyższych wymagań zostaną zwrócone Autorowi

Procedura recenzowania prac naukowych nadsyłanych do publikacji w Zeszytach Naukowych Wyższej Szkoły Agrobiznesu

Procedura recenzowania artykułów w Zeszytach Naukowych WSA jest zgodna z zaleceniami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz dobrymi praktykami w procedurach recenzyjnych w nauce*.

Przekazanie publikacji do Redakcji Wydawnictwa WSA jest jednoznaczne z wyrażeniem przez Autora/Autorów zgody na wszczęcie procedury recenzji artykułu. Autor/Autorzy przesyłają utwór wraz z wypełnionym oświadczeniem, którego wzór znajduje się na stronie internetowej WSA. Nadesłane materiały są poddawane wstępnej ocenie formalnej przez Naukową Radę Redakcyjną WSA, zwaną dalej Radą, zwłaszcza pod kątem ich zgodności z wymaganiami wydawniczymi opracowanymi i publikowanymi przez Wyższą Szkołę Agrobiznesu, jak również obszarami tematycznymi ZN. Następnie artykuły są recenzowane przez dwóch niezależnych recenzentów, którzy nie są członkami Rady, posiadających co najmniej stopień naukowy doktora. Nadesłane artykuły nie są nigdy wysyłane do recenzentów z tej samej placówki, w której zatrudniony jest Autor/Autorzy. Prace recenzowane są anonimowo. Autorzy nie znają nazwisk recenzentów. Artykułowi nadawany jest numer redakcyjny, identyfikujący go na dalszych etapach procesu wydawniczego. W innych przypadkach recenzent podpisuje deklarację o niewystępowaniu konfliktu interesów – formularz jest publikowany na stronie Internetowej WSA. Autor każdorazowo jest informowany z zachowaniem zasady poufności recenzji o wyniku procedury recenzycyjnej, zakończonej kategorycznym wnioskiem o dopuszczeniu bądź odrzuceniu publikacji do druku. W sytuacjach spornych powoływany jest kolejny recenzent.

Lista recenzentów współpracujących z wydawnictwem publikowana jest w każdym numerze czasopisma oraz na stronie Internetowej WSA.

* Dobre Praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce. Zespół do Spraw Etyki w Nauce. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Warszawa 2011

Załącznik nr 1

miejsowość, data.....

Oświadczenie Autora/Autorów

Zwracam się z uprzejmą prośbą o przyjęcie do Redakcji Wydawnictwa WSA i ogłoszenie drukiem publikacji/pracy pt.

.....
.....
autorstwa:

.....
.....
.....

Równocześnie oświadczam(y), że publikacja nie została wydana w przeszłości drukiem i/lub w wersji elektronicznej w innym czasopiśmie, nie została zgłoszona do innego czasopisma, nie znajduje się w recenzji innej Redakcji, nie narusza patentów, praw autorskich i praw pokrewnych oraz innych zastrzeżonych praw osób trzecich, a także że wszyscy wymienieni Autorzy pracy przeczytali ją i zaakceptowali skierowanie jej do druku.

Przeciwdziałanie nierzetelności naukowej - „ghostwriting” oraz „guest authorship”;

· źródło finansowania publikacji:.....
.....

· podmioty, które przyczyniły się do powstania publikacji i ich udział:
.....
.....

· wkład Autora/Autorów w powstanie publikacji (szczegółowy opis z określeniem ich afiliacji):
.....
.....
.....

Imię i nazwisko	podpis	data
1.....
2.....
3.....
4.....

Imię, nazwisko, adres, telefon, e-mail, osoby odpowiedzialnej za wysłanie niniejszego oświadczenia (głównego Autora pracy):

.....
.....
.....

Załącznik nr 2.

DEKLARACJA KONFLIKTU INTERESÓW

Konflikt interesów* ma miejsce wtedy, gdy recenzent ma powiązania, relacje lub zależności przynajmniej z jednym z autorów pracy, takie jak na przykład zależności finansowe (poprzez zatrudnienie czy honoraria), bezpośrednie lub za pośrednictwem najbliższej rodziny.

Tytuł pracy.....

Data.....

Konflikt nie występuje

Recenzent oświadcza, że nie ma powiązań ani innych finansowych zależności wobec Autora/Autorów:

.....

Podpis recenzenta

*** Recenzent oświadcza, że występuje następujący konflikt interesów**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Podpis recenzenta:

.....